

jsn

Journal

Vol. 1 No. 1 October 2011

วารสารวิชาการของเครือข่าย
ญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย

JAPAN FOUNDATION

บรรณาธิการ รศ.ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Editorial Board

ศ.ดร.ชัยวัฒน์ คำชู จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ทรายแก้ว ทิพากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.ปัทมาวดี โพชนุกูล ชูชุกี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.ดร.พุทธกาล รัชชธ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.ฉันทนา จันทร์บรรจง มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผศ.ดร.ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.วรินทร์ ววงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผศ.ดร.ชมนาด ศีตีสาร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ผกาทิพย์ สกฤคฺร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ.ปราณี จงสุจริตธรรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.สุรางค์ศรี ต้นเสียงสม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
พันเอกหญิง ผศ.ดร.นงลักษณ์ ลิ้มศิริ
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า
ผศ.ชลดา โกพัฒนา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้จัดการวารสาร เอกสิทธิ์ หนูนักดี
ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร อรอนงค์ ซ้ายโพธิ์กลาง

สถานที่ติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสาร jsn Journal
ชั้น 3 อาคารวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปทุมวัน กทม. 10330
E-mail: jsnjournal@gmail.com

วารสาร JSN Journal เป็นวารสารทางวิชาการของเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย จัดพิมพ์ปีละ 1 ฉบับ วารสารเปิดรับบทความต้นฉบับภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษจากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษาหรือบุคคลทั่วไปที่ทำงานวิชาการทางด้านญี่ปุ่นศึกษา บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้เป็นผลงานที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อนในสาขามนุษยศาสตร์หรือสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับญี่ปุ่น สาขามนุษยศาสตร์รวมถึงภาษาญี่ปุ่น ภาษาศาสตร์ ภาษาญี่ปุ่นในฐานะภาษาต่างประเทศ วรรณคดี ญี่ปุ่น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สาขาสังคมศาสตร์ รวมถึงสังคม การเมืองภายในประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เศรษฐกิจ ธุรกิจ กฎหมาย นโยบายสาธารณะ การศึกษาของญี่ปุ่น บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้เป็นผลงานที่ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์ที่ใดมาก่อนและผ่านการประเมินคุณภาพทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

บรรณาธิการแถลง

- การพัฒนากฎหมายและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
ในการจัดการปัญหาพลังงานนิวเคลียร์ของประเทศญี่ปุ่น : บทเรียนต่อประเทศไทย
ชาญวิทย์ ชัยกัญย์ 1
- ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัว บนเกาะโทะกุโนะชิมะ
ชมนาด ศีตีสาร 21
- การใช้ความเปรียบในวรรณกรรมโทะชะนิกกิ
อรรธยา สุวรรณระดา 42
- ความมั่นคงที่เริ่มสั่นคลอน?: ค่านิยมในอดีตและปัจจุบันของคนญี่ปุ่น
บารณี บุญทรง 57
- ผลการฝึกแซโดอิงต่อการพัฒนาทักษะการพูด: ด้านความเร็วและความถูกต้อง
ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ 78

BSS ณาธิการแถลง

สิ่งพิมพ์ที่ปรากฏต่อสายตาของทุกท่านอยู่ในขณะนี้คือวารสาร *jsn Journal* ฉบับปฐมฤกษ์ (ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 ตุลาคม 2554) วารสาร *jsn Journal* เป็นวารสารวิชาการของเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาแห่งประเทศไทย ซึ่งเปิดรับบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อพิจารณาตีพิมพ์จากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษา และบุคคลทั่วไปที่สนใจด้านญี่ปุ่นศึกษา โดยมีกระบวนการกลั่นกรองและตรวจสอบคุณภาพทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

กระบวนการเตรียมการเพื่อผลักดันให้เกิดวารสาร *jsn Journal* ขึ้นมาได้ใช้เวลาดำเนินการไม่น้อยกว่า 5 ปี เริ่มตั้งแต่การระดมสรรพกำลังจากนักวิชาการด้านญี่ปุ่นศึกษา “หลายสาขา” “หลากรุ่น” และ “หลากหลายสถาบัน” เพื่อร่วมมือกันจัดตั้ง “เครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย” มีการปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการหลายครั้งและการประชุมอย่างเป็นทางการนับครั้งไม่ถ้วนของนักวิชาการกลุ่มดังกล่าว ที่สำคัญอย่างยิ่งคือการได้ผ่านบททดสอบพลังกำลังของเครือข่ายฯ ในการระดมบทความวิชาการเพื่อการจัดประชุมวิชาการระดับชาติด้านญี่ปุ่นศึกษามาได้ต่อเนื่องจนมั่นใจว่ามีจำนวนและคุณภาพของบทความมากเพียงพอที่จะเปิดรับพิจารณา และจัดพิมพ์เป็นวารสารได้ ในฐานะบรรณาธิการวารสารคงจะต้องขอเล่าถึงเบื้องหลังนี้ไว้โดยสังเขป

เครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย (Japanese Studies Network Thailand: JSN-Thailand) ได้สถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 โดยนักวิชาการด้านญี่ปุ่นศึกษาจากหลากหลายสถาบันในประเทศไทย มีสถานะเป็นองค์กรอิสระไม่ขึ้นกับสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิจัยใดๆ กรรมการบริหารและสมาชิกเครือข่ายมาจากตัวแทนของสถาบันการศึกษาหรือสถาบันวิจัยที่มีการเรียนการสอนและการทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องญี่ปุ่นทั้งจากมหาวิทยาลัยในกรุงเทพฯ และในภูมิภาค โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร วัชชวัลคุ ได้รับการเสนอชื่อให้ดำรงตำแหน่งประธานเครือข่ายฯ วัตถุประสงค์หลักของเครือข่ายฯ มี 3 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่ง เพื่อให้เป็นเวทีสำหรับการพบปะหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิชาการที่ศึกษา

และให้ความสนใจเรื่องญี่ปุ่นศึกษา ประการที่สอง เพื่อเป็นตัวแทนของนักวิชาการด้านญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ในการติดต่อสัมพันธ์กับเครือข่ายหรือองค์กรรูปแบบเดียวกันในต่างประเทศ และประการที่สาม เพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมความรู้และประสบการณ์เรื่องญี่ปุ่นศึกษาในด้านต่างๆ รวมทั้งเผยแพร่ความรู้แก่สาธารณะในรูปแบบต่างๆ

กิจกรรมหลักที่เครือข่ายฯ ให้ความสำคัญเป็นอันดับแรก ได้แก่ การจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ โดยครั้งแรกได้จัดขึ้นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550 โดยมีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รับเป็นเจ้าภาพในการจัดงาน จากนั้นเครือข่ายฯ ได้จัดประชุมวิชาการเป็นประจำทุกปีอย่างต่อเนื่องโดยมีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รับเป็นเจ้าภาพในครั้งถัดมาตามลำดับ ล่าสุดในปี พ.ศ. 2554 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีร่วมกับวิทยาเขตภูเก็ตได้รับเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 5 กิจกรรมดังกล่าวของเครือข่ายฯ เป็นที่รับรู้และได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง สังเกตได้จากจำนวนบทความที่ส่งเข้ามาเพื่อนำเสนอมีจำนวนมากขึ้นทุกปี หลังจากการประชุมวิชาการเสร็จสิ้นทุกครั้ง เครือข่ายฯ ได้นำบทความที่ได้นำเสนอในการประชุมมาถ้อยแถลงโดยผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อจัดพิมพ์ในรูปเอกสารหลังการประชุม โดยได้จัดพิมพ์ครั้งละ 2 ฉบับแยกเป็นฉบับมนุษยศาสตร์และฉบับสังคมศาสตร์ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาจากหลากหลายสถาบันทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการของแต่ละฉบับ จนถึงปัจจุบันเครือข่ายฯ ได้จัดพิมพ์เอกสารหลังการประชุมออกมาเผยแพร่แล้วทั้งสิ้นจำนวน 8 ฉบับ

จากการที่เครือข่ายสามารถจัดประชุมวิชาการระดับชาติได้อย่างต่อเนื่อง และจัดพิมพ์เอกสารหลังการประชุมออกมาได้อย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในการประชุมคณะกรรมการเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย ครั้งที่ 3/2552 ในวันจันทร์ที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2552 ที่ประชุมจึงได้มีมติเห็นชอบให้มีการจัดทำวารสารวิชาการของเครือข่ายฯ ขึ้น โดยจัดทำในรูปแบบของวารสารที่มี Peer Review ในเบื้องต้นมีเป้าหมายในการจัดพิมพ์วารสารปีละ 1 ฉบับ การเตรียมการอย่างเป็นทางการขึ้นหลังจากนั้น โดยในการประชุมครั้งที่ 2/2553 ในวันอังคารที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ.2553 ที่ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทยได้มีมติให้รองศาสตราจารย์ ดร.วราวุฒ สุวรรณระดา ทำหน้าที่บรรณาธิการวารสาร โดยเครือข่ายฯ ได้รับความอนุเคราะห์จากคณบดีวิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (รองศาสตราจารย์ ดร.วิพรรณ ประจวบเหมาะ) อนุญาตให้ใช้สถานที่เพื่อเป็นที่ทำการของกองบรรณาธิการวารสาร ณ ชั้น 3 อาคารวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จวบจนถึงวันนี้อันเป็นวันที่วารสาร jsn Journal ได้ปรากฏสู่สายตาของทุกท่านอย่างเป็นทางการ กองบรรณาธิการวารสารได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนเป็นอย่างดีจาก มูลนิธิญี่ปุ่น (The Japan Foundation) ในการสนับสนุนด้านค่าใช้จ่ายในการจัดพิมพ์วารสารทั้งหมด รวมทั้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินการอื่นๆ ของกองบรรณาธิการวารสาร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และโครงการสันติไมตรี ไทย-ญี่ปุ่น (Japan Watch Project) ให้การสนับสนุนด้านการจัดประชุมเพื่อการเตรียมการจัดทำวารสารและด้านบุคลากรสนับสนุนงานธุรการทั่วไปของกองบรรณาธิการวารสาร นอกจากนี้กองบรรณาธิการวารสารยังได้รับคำแนะนำเป็นอย่างดีจากคณะกรรมการเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทยในเรื่องการจัดตั้งกองบรรณาธิการและการจัดทำวารสารอีกด้วย

ในการจัดเตรียมการจัดพิมพ์วารสารฉบับปฐมฤกษ์นี้ นอกเหนือจากรายนามที่กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว กองบรรณาธิการต้องขอแสดงความขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณารับเป็นผู้อ่านประเมินบทความที่ถูกส่งเข้ามายังกองบรรณาธิการและให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนบทความ สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนบทความทุกท่านที่ส่งบทความมาเพื่อตีพิมพ์วารสาร jsn Journal ฉบับปฐมฤกษ์มา ณ ที่นี้

รองศาสตราจารย์ ดร.วรวุฒิ สุวรรณระดา
บรรณาธิการวารสาร jsn Journal

การพัฒนากฎหมายและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการปัญหาพลังงานนิวเคลียร์ของประเทศญี่ปุ่น : บทเรียนต่อประเทศไทย*

ชาญวิทย์ ชัยกัญญ์ **
สำนักงานศาลปกครอง

บทคัดย่อ

ความสำเร็จในการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ในญี่ปุ่นนั้นประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ (1) นโยบายพลังงานที่เน้นความสำคัญในการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างมาก โดยเน้นหลักการสำคัญ 3 ประการ อันสะท้อนผลประโยชน์แห่งชาติอย่างแท้จริง คือ ความมั่นคงของพลังงาน (Energy Security) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection) (2) การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์ได้อย่างรอบด้าน สามารถครอบคลุมและส่งเสริมการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ได้อย่างแท้จริง มีการเชื่อมโยงนโยบายนิวเคลียร์ให้มีผลชัดเจนโดยการตราและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับนิวเคลียร์ที่ครอบคลุมและรอบด้าน (3) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านในการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ล้วนแต่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง โดยไม่มีลักษณะตายตัว (No one model fits all) โดยอาศัยช่องทางหลัก คือ การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้มแข็งและเป็นอิสระ และบทบาทของผู้นำระดับท้องถิ่นและประเทศ และปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การเมืองญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญต่่อนโยบายพลังงานนิวเคลียร์ การประสานงานอย่างดีระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

คำสำคัญ

การใช้พลังงานนิวเคลียร์
การจัดการปัญหาพลังงาน
นิวเคลียร์ การพัฒนา
กฎหมายด้านนิวเคลียร์
การมีส่วนร่วมของ
ประชาชน

* บทความนี้สรุปจากรายงานการวิจัย เรื่อง “การพัฒนากฎหมายและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดการปัญหาพลังงานนิวเคลียร์ของประเทศญี่ปุ่น : บทเรียนต่อประเทศไทย” โดยนายชาญวิทย์ ชัยกัญญ์ ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เมื่อ พ.ศ. 2552-2553

** พนักงานคดีปกครองชำนาญการ, ที่อยู่ : สำนักวิจัยและวิชาการ สำนักงานศาลปกครอง 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร 10210, e-mail : chanwit_c@admincourt.go.th

Legal development and People's Participation in the Managements of Nuclear Power's Problems in Japan : Lessons for Thailand*

Chanwit Chaikan **

The Office of the Administrative Courts of Thailand

Abstract

The success of the use of nuclear power in Japan is based on 3 following main factors. (1) Energy policy extremely emphasizes the use of nuclear power. For public interest, Japan has carried out energy policy by aiming to the use of nuclear power, which is based on “3 Es” principle, e.g. Energy Security, Economic Growth and Environmental Protection. (2) Law related to nuclear power has been developed comprehensively by truly covering and promoting nuclear power development. Legislation and law enforcement concerning nuclear power policy have been very relative and effective. And (3) People's participation, by either supporting or opposing the construction of nuclear power plants, has actually been the way to give people any chance to take part in the nuclear power policy. Japan has decided to take people's participation approach by which no one model fits all. The appropriate approach has relied on the strength and independence of local autonomy, the charismatic local and nation leader, and other related

factors, such as the cooperation between public and private sectors in the management of nuclear power and the advancement of nuclear technology from overseas and domestic private companies.

Key words

The use of nuclear power, managements of nuclear power's problems, development of law related to nuclear power, people's participation

* This article is summarized from the research of Chanwit Chaikan (2009-2010) “Legal development and People's participation in the Managements of Nuclear power's Problems in Japan: Lessons for Thailand”, which is granted by The Thailand Research Fund (TRF).

** Administrative case official (Professional Level), Address : Bureau of Research and Legal Studies, The Office of the Administrative Courts, 120 Chaeng Wattana Road Thung Song Hong Laksi Bangkok 10210, e-mail : chanwit_c@admincourt.go.th

1. บทนำ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ได้พัฒนาพลังงานนิวเคลียร์มาเป็นเวลานาน โดยเริ่มทำการศึกษาความเป็นไปได้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1955 และเริ่มก่อสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์เป็นแห่งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1970 จนปัจจุบันญี่ปุ่นมีโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ทั้งหมดกระจายอยู่ 17 ที่ตั้งทั่วประเทศ และมีเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ จำนวน 55 เครื่อง โรงปฏิกรณ์นิวเคลียร์ที่ใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าสามารถผลิตพลังงานไฟฟ้าคิดเป็นร้อยละ 30 ของพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในประเทศทั้งหมด อย่างไรก็ตาม รัฐบาลญี่ปุ่นได้วางนโยบายเกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์ไว้ว่า ภายในปี ค.ศ. 2010 จะต้องเพิ่มพลังการผลิตพลังงานไฟฟ้าจากโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์เป็นร้อยละ 37 และเพิ่มเป็นร้อยละ 41 ในปี ค.ศ. 2015 ซึ่งได้มีแผนการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์เพิ่มอีกจำนวนหลายแห่งเพื่อเพิ่มการผลิตไฟฟ้าโดยลดการพึ่งพิงพลังงานจากต่างประเทศ

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าความสำเร็จในการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ในญี่ปุ่นนั้น ประกอบไปด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ

(1) นโยบายพลังงานที่เน้นความสำคัญการใช้พลังงานนิวเคลียร์อย่างมาก

(2) การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์ได้อย่างรอบด้าน สามารถครอบคลุมและส่งเสริมการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ได้อย่างแท้จริง

(3) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ไม่จะเป็นการสนับสนุนหรือต่อต้านในการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ล้วนแต่เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง

ในบทความชิ้นนี้จะกล่าวถึงปัจจัยทั้งสามปัจจัยข้างต้น ก่อนที่จะนำมาเปรียบเทียบกับการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ของประเทศไทยว่ามีปัญหาและอุปสรรคประการใด ก่อนที่จะจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อหน่วยงานภาครัฐของไทยที่รับผิดชอบต่อไป

2. นโยบายและการพัฒนาด้านพลังงานนิวเคลียร์ของญี่ปุ่น

ในการดำเนินนโยบายและการพัฒนาด้านพลังงานของญี่ปุ่นนั้น รัฐบาลญี่ปุ่นมีบทบาทสำคัญอย่างมากในการกำหนดกรอบนโยบาย และดำเนินการให้เป็นไปตามกรอบนโยบายดังกล่าว ส่งเสริมการดำเนินการด้านวิจัยและพัฒนาต่างๆ รวมถึงการจัดให้มีกฎระเบียบที่รัดกุม และจัดทำมาตรการทางการเงิน ซึ่งได้พิจารณาถึงอุปสงค์และอุปทานของปริมาณพลังงานในประเทศ และคาดการณ์ถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตแล้ว ที่สำคัญได้มุ่งเน้นความปลอดภัย การรักษาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อใช้ในอนาคตรวมทั้งการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสวัสดิการสังคมบนพื้นฐานของการให้ความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยจากการใช้พลังงานนิวเคลียร์เป็นสำคัญ

สำหรับสถานการณ์การใช้พลังงานภายในญี่ปุ่นนั้น พบว่านับตั้งแต่ประสบกับวิกฤติการณ์ด้านน้ำมันเชื้อเพลิงในปี ค.ศ. 1973 ซึ่งส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น ประกอบกับเป็นประเทศที่มีจำนวนประชากรมากกว่า 120 ล้านคน แต่ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ใน

ประเทศมีจำนวนไม่มากนัก วัตถุประสงค์ด้านพลังงานเกือบทั้งหมดได้มาจากการนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งพลังงานหลักๆ ที่สำคัญ ได้แก่ น้ำมัน ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ โดยนำเข้ามาในอัตราประมาณร้อยละ 90 ของพลังงานแต่ละชนิด ดังนั้น เมื่อคำนวณการใช้พลังงานต่อจำนวนประชากรพบว่า ปริมาณค่อนข้างสูง ญี่ปุ่นจึงได้มีการปรับตัวเพื่อรับมือกับวิกฤติพลังงานในทุกรูปแบบด้วยการลดการพึ่งพาปริมาณน้ำมัน มีการกระจายรูปแบบการใช้พลังงานอย่างสมดุล นำการวิจัยและพัฒนาการนำพลังงานหมุนเวียนและพลังงานอื่นๆ มาใช้

นอกจากนี้ เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศที่เปิดตลาดเสรีของโลก ญี่ปุ่นจึงต้องส่งเสริมการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้อุตสาหกรรมของประเทศสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างเข้มแข็ง และสามารถแข่งขันกับธุรกิจระหว่างประเทศได้ ในขณะเดียวกันก็ได้พยายามลดต้นทุนและเสริมสร้างระบบในการจัดหาพลังงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย ดังนั้น การนำพลังงานนิวเคลียร์มาผลิตเป็นแหล่งพลังงานภายในของประเทศ จึงถือเป็นกลยุทธ์ที่มีความพิเศษและเฉพาะของประเทศ และถือเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งของประเทศ เมื่อจำแนกชนิดของเชื้อเพลิงในประเทศญี่ปุ่นที่ใช้ในการผลิตพลังงานจะพบว่า มีการใช้น้ำมันปิโตรเลียมเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในภาคขนส่ง รองลงมาคือ ถ่านหิน ซึ่งใช้ในการผลิตไฟฟ้าและในอุตสาหกรรม และได้นำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ร้อยละ 35 ของไฟฟ้าที่ผลิตได้ทั้งหมดมาจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์มีการผลิตไฟฟ้าทั้งหมดเกือบ 50,000 เมกะวัตต์ รองลงมาคือ ถ่านหินคิดเป็นร้อยละ 27 และประมาณร้อยละ 20 มาจากก๊าซธรรมชาติ โดยถ่านหินและก๊าซธรรมชาตินำเข้าจาก

ต่างประเทศเกือบทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่าสัดส่วนเชื้อเพลิงที่ใช้มีความสมดุลอันเป็นการกระจายความเสี่ยงที่ค่อนข้างดี

โดยหลักแล้ว นโยบายพลังงานพื้นฐานของประเทศญี่ปุ่นจะให้ความสำคัญต่อการจัดหาพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและมีความมั่นคง เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างยั่งยืน โดยเน้นให้ประชาชนรู้จักการอนุรักษ์พลังงานเพิ่มมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็ต้องลดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้น นโยบายพลังงานของญี่ปุ่นจึงเน้นใน 3 เรื่อง หรือที่เรียกโดยย่อว่า “3 Es” ซึ่งได้แก่

(1) **ความมั่นคงด้านพลังงาน (Energy Security)** ซึ่งจะคำนึงถึงความต้องการใช้พลังงานที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในภาคที่อยู่อาศัยและภาคธุรกิจ และอัตราส่วนการพึ่งพาพลังงานภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากพิจารณาที่จะนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้จะต้องจัดทำเป็นแผนระยะยาว ความมั่นคงทางการเมืองจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ต้องนำมาพิจารณาด้วย เพราะการที่รัฐบาลในแต่ละสมัยต่างมุ่งที่จะส่งเสริมการค้าเนินนโยบายด้านพลังงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ประเทศญี่ปุ่นมีความมั่นคงด้านพลังงานอย่างต่อเนื่องและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(2) **ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth)** โดยเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน เนื่องด้วยมีการเปิดเสรีของตลาดโลก การดำเนินนโยบายด้านพลังงานจึงต้องเอื้อต่อการส่งเสริมการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ เพื่อให้อุตสาหกรรมของประเทศสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างเข้มแข็งสามารถแข่งขันกับธุรกิจระหว่างประเทศได้ ในขณะ

เดียวกันก็ต้องพยายามลดต้นทุนและจัดระบบการจัดหาพลังงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อันได้แก่ การส่งเสริมการพลังงานจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ให้มีความปลอดภัยมากขึ้น

(3) การคุ้มครองสิ่งแวดล้อม (Environmental Protection) เนื่องด้วยปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาที่สำคัญของทุกประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศอุตสาหกรรม ดังนั้นการดำเนินนโยบายด้านพลังงานของประเทศญี่ปุ่นจึงต้องคำนึงถึงการปกป้องและคุ้มครองสิ่งแวดล้อมโดยญี่ปุ่นได้เน้นการดำเนินนโยบายที่จะนำพลังงานใหม่เข้ามาใช้มากขึ้น โดยปรับปรุงคุณภาพและลดต้นทุนการใช้พลังงานใหม่เหล่านั้น

ญี่ปุ่นเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสนใจในการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์และการใช้ประโยชน์จากพลังงานนิวเคลียร์ ประกอบกับความพยายามที่จะลดการพึ่งพาพลังงานที่นำเข้าเกือบทั้งหมด และความต้องการที่จะหาแหล่งพลังงานทดแทนอื่น รวมถึงต้องการที่จะลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของแหล่งพลังงานที่ใช้อยู่เดิม ญี่ปุ่นจึงเกิดความคิดริเริ่มที่จะพัฒนาการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้อย่างสันติ ญี่ปุ่นได้เริ่มดำเนินการโครงการค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับนิวเคลียร์ในปี ค.ศ. 1954 โดยทุ่มงบประมาณกว่า 230 ล้านเยน กกับการเริ่มต้นพัฒนาพลังงานไฟฟ้านิวเคลียร์ และให้มีการบังคับใช้กฎหมายพื้นฐานว่าด้วยพลังงานปรมาณู ปี ค.ศ. 1955 ต่อมาในปี ค.ศ. 1956 คณะกรรมการพลังงานปรมาณูได้เข้ารับตำแหน่งอย่างเป็นทางการ ส่วนหน่วยงานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสถาบันวิจัยพลังงานปรมาณูแห่งญี่ปุ่น และองค์กรเชื้อเพลิงปรมาณู ได้ถูกจัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ตามลำดับ โดยประเทศญี่ปุ่นได้ส่งเสริมการวิจัย พัฒนา

และการใช้พลังงานนิวเคลียร์ โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้เพื่อสันติเท่านั้น และไม่มีเป้าหมายเพื่อสร้างอาวุธนิวเคลียร์ที่ใช้พลังงานนิวเคลียร์ทำเป็นอาวุธ โดยยึดตามหลักการ “สามไม่” เกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์ ปี ค.ศ. 1967 (Three Non-Nuclear Principles, 1967) ซึ่งประกอบด้วยหลักการที่ว่า ประเทศญี่ปุ่นจะไม่ถือครองอาวุธนิวเคลียร์ ไม่ผลิตอาวุธนิวเคลียร์ และไม่นำอาวุธนิวเคลียร์เข้ามาในราชอาณาจักรญี่ปุ่น ในฐานะที่เป็นประเทศที่ได้รับผลจากการโจมตีด้วยอาวุธนิวเคลียร์ นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1976 ประเทศญี่ปุ่นได้ให้สัตยาบันในสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non-Proliferation Treaty : NPT) และบังคับใช้มาตรการความปลอดภัยของทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency หรือ IAEA) อย่างเต็มรูปแบบตามข้อตกลงและวิธีการเพิ่มเติมในมาตรการความปลอดภัยอย่างเข้มงวดของ IAEA และยังได้พัฒนาและปรับปรุงระบบรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ

ในระยะเริ่มต้นญี่ปุ่นได้นำเข้าเครื่องปฏิกรณ์พลังงานนิวเคลียร์เพื่อการค้าเป็นเครื่องแรกจากประเทศสหราชอาณาจักร จากนั้นก็ได้นำเข้าเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ประเภทต่างๆ ได้แก่ เครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์น้ำเบา (Light Water Reactors) เครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์น้ำเดือด (Boiling Water Reactors) ในปี ค.ศ. 1957 บริษัทพลังงานปรมาณูของญี่ปุ่น¹ (Japan Atomic Power Company-(JAPC)) ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนแห่งแรกๆ ก็ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินธุรกิจด้านพลังงานไฟฟ้านิวเคลียร์ของญี่ปุ่นโดยเฉพาะ โดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่เมืองโตเกียว และดำเนินการ

¹ ข้อมูลจาก <http://www.japc.co.jp/>, สืบค้นเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2552

ผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์บริเวณสองพื้นที่ด้วยกัน คือ โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ซูรุกะและโรงไฟฟ้านิวเคลียร์โตโก ส่วนในปี ค.ศ. 1966 เครื่องปฏิกรณ์พลังงานนิวเคลียร์เพื่อการค้าเครื่องแรกได้เริ่มเปิดดำเนินการขึ้น

ในช่วงปี ค.ศ. 1970 เครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์แรงดันน้ำ (Pressurized Water Reactors) ได้ถูกก่อสร้างขึ้นเพื่อดำเนินการทางการค้า ในปี ค.ศ. 1973 อุตสาหกรรมหนักของญี่ปุ่น ได้แก่ อิตาชิ โตชิบา และมิตซูบิชิ ได้พัฒนาศักยภาพในการออกแบบและก่อสร้างเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์น้ำเบาเพื่อส่งออกสู่ประเทศต่างๆ ในปี ค.ศ. 1973 พลังงานนิวเคลียร์จึงได้กลายเป็นนโยบายที่สำคัญประการแรกของชาติ ประกอบกับขณะนั้นญี่ปุ่นอยู่ระหว่างเกิดวิกฤติน้ำมัน (Oil Crisis) ประเทศญี่ปุ่นจึงได้นำวิธีการใช้มาตรการประหยัดพลังงานพร้อมกันนั้นก็พยายามขยายโครงการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ไปทั่วประเทศ เพื่อลดปัญหาการพึ่งพาน้ำมันจากต่างประเทศ จนเมื่อญี่ปุ่นได้เป็นประเทศยักษ์ใหญ่ด้านอุตสาหกรรมทำให้นับแต่ปี ค.ศ. 2004 ประเทศญี่ปุ่นจึงเป็นประเทศผู้ใช้พลังงานนิวเคลียร์ที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสามของโลกและพลังงานดังกล่าวก็เป็นที่ต้องการของประเทศเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ปัจจุบันนี้ ประเทศญี่ปุ่นมีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ทั่วประเทศจำนวน 17 แห่ง โดยมีเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ จำนวน 55 เครื่อง ขณะนี้อยู่ระหว่างการก่อสร้าง 2 เครื่อง และวางแผนที่จะสร้างอีก 11 เครื่อง กำลังผลิตพลังงานไฟฟ้า โดยประมาณ 55 กิกะวัตต์ คิดเป็นร้อยละ 30 ของพลังงานไฟฟ้าที่ใช้ในประเทศทั้งหมด นอกจากนี้ญี่ปุ่นยังได้วางแผนที่จะเพิ่มการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์เป็นร้อยละ 37 ในปี ค.ศ. 2010

และร้อยละ 41 ในปี ค.ศ. 2015 แผนดังกล่าวนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาวเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและจำนวนประชากรที่เพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ในปี ค.ศ. 2050 ก็มีแผนที่จะพัฒนาการผลิตพลังงานไฟฟ้านิวเคลียร์ให้เพิ่มขึ้นไปถึงร้อยละ 60

3. การพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพลังงานนิวเคลียร์อย่างรอบด้าน

ญี่ปุ่นสามารถเชื่อมโยงนโยบายด้านนิวเคลียร์ให้มีผลชัดเจน โดยการนำเข้าสู่กระบวนการออกกฎหมายเพื่อมุ่งให้เกิดการบังคับใช้อย่างแท้จริง ผลของการให้ความสำคัญกับนโยบายด้านนิวเคลียร์อย่างจริงจัง ทำให้เกิดการเร่งตราและบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับนิวเคลียร์ที่ครอบคลุมและรอบด้าน โดยสามารถแบ่งเป็นกลุ่มกฎหมายที่สำคัญได้จำนวน 8 กลุ่มหลัก คือ กฎหมายพื้นฐาน (Atomic Basic Law) กลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการปรมาณู (Organization Law) กลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ (Research and Development Law) กลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับกฎระเบียบข้อบังคับ (Regulation Law) กลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์ (Electric Power Development Promotion Law) กลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายทางนิวเคลียร์โดยรัฐ (Compensation Law) กลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการของเสียจากนิวเคลียร์ (Nuclear Waste Management Law) และกลุ่มกฎหมายสิ่งแวดล้อม (Environmental Law) โดยเฉพาะใน

ตารางที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ทั้งหมดในญี่ปุ่น

ลำดับที่	บริษัทที่ได้รับ สัมปทาน (Licencee)	ชื่อโรงงานไฟฟ้า นิวเคลียร์ (Power Station Name)	จำนวน เครื่องปฏิกรณ์ (Unit)	จำนวน กำลังผลิตกระแส ไฟฟ้า (Capacity : Mwe)	ปีที่เริ่ม ดำเนินการ (ค.ศ) (Start of Operation)
1.	Japan Atomic Power	1.1 Tokai-Daini	1	1,100	1978
		1.2 Tsuruga	2	1,517	1970
2.	Hokkaido Electric Power	2.1 Tamari	2	1,158	1989
3.	Tohoku Electric Power	3.1 Onagawa	3	2,174	1971
		3.2 Higashidori	1	1,100	2005
4.	Tokyo Electric Power	4.1 Fukushima-Daiichi	6	4,696	1971
		4.2 Fukushima-Daini	4	4,400	1982
		4.3 Kashiwazaki- Kariwa	7	8,212	1985
5.	Chubu Electric Power	5.1 Hamaoka	5	4,884	1976
6	Hokuriku Electric Power	6.1 Shika	2	1,898	1993
7.	Kansai Electric Power	7.1 Mihama	3	1,666	1970
		7.2 Takahama	4	3,392	1974
		7.3 Ohi	4	4,710	1979
8.	Chogoku Electric Power	8.1 Shimane	2	1,280	1974
9.	Shikoku Electric Power	9.1 Ikata	2	2,022	1977
10.	Kyushu Electric Power	10.1 Genkai	4	3,478	1975
		10.2 Sendai	2	1,780	1984
รวม	10 บริษัท	17 ที่ตั้งโรงไฟฟ้า	55 เครื่อง	49,467 Mwe	-

ที่มา : Japan Nuclear Energy Safety Organization, *Current Status of Nuclear Facilities in Japan* 2 ed. (Tokyo: 2009) p.2

กลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาการผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานนิวเคลียร์ และกลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายทางนิวเคลียร์โดยรัฐที่ยึดหลักสามประการ ได้แก่ (1) การยอมรับผิดต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดโดยไม่มีเงื่อนไข (2) การชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยไม่จำกัด (3) หน่วยงานของรัฐและรัฐบาลจะต้องเข้ามารับผิดชอบต่อเหตุการณ์ในการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นด้วย ถือว่าเป็นกฎหมายที่มีบทบาทอย่างมากที่จะทำให้ประชาชนยอมรับการใช้พลังงานนิวเคลียร์ได้ในที่สุด

4. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาพลังงานนิวเคลียร์ในญี่ปุ่น

การก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง นอกจากความเกรงกลัวต่ออันตรายที่อาจจะเกิดอุบัติเหตุขึ้นแล้ว สิ่งที่ถูกฝ่ายต่างเห็นตรงกัน นั่นคือ การเกิดผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนไม่ว่าทางใดทางหนึ่ง เพราะการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ย่อมจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาวะของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพียงแต่ผลกระทบนั้นจะมีมากหรือน้อยและอยู่ในขอบเขตที่ประชาชนในพื้นที่จะสามารถยอมรับให้ทำได้หรือไม่ เมื่อคำนึงถึงประโยชน์ด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์แล้ว พบว่ามีความคุ้มค่ามากต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบกับผลกระทบและความสูญเสียด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งตรงกับคำว่า “ประโยชน์สาธารณะ (public interest)” ซึ่งหมายถึงผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนใหญ่ แม้การก่อสร้างโรงไฟฟ้า

นิวเคลียร์จะเลือกสร้างในพื้นที่ห่างไกลชุมชน หรือบริเวณที่ไม่มีประชาชนกลุ่มใดพักอาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบก็ตาม แต่ผลของการเข้าไปก่อสร้างดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะที่ประชาชนที่อยู่อาศัยใกล้เคียงเคยได้รับ และแม้จะไม่ได้อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงก็อาจได้รับผลกระทบด้วย อันอาจจะเป็นผลกระทบที่เกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่รัฐจะมองข้ามไปไม่ได้ และต้องให้ความสำคัญอย่างมาก เพื่อไม่ให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนที่อาจได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในพื้นที่

จากการได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับปัญหาพลังงานนิวเคลียร์ในญี่ปุ่นพบว่าสามารถแบ่งระดับการมีส่วนร่วมออกเป็น 3 ระดับด้วยกันและเลือกใช้ตามแต่ละสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ได้แก่ 1) **ระดับการให้ข้อมูลและความคิดเห็น** ในการมีส่วนร่วมระดับเบื้องต้นนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่พบเห็นได้มากที่สุด เนื่องจากโดยสภาพของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆ อาจจะมีจำนวนมาก บทบาทที่สำคัญที่ประชาชนจะสามารถทำเพื่อให้เกิดผลประโยชน์แก่สังคมและชุมชนได้มาก 2) **ระดับการตัดสินใจ** การมีส่วนร่วมระดับนี้ บทบาทของประชาชนในสังคมหรือชุมชนจะมีมากขึ้นโดยไม่เพียงแต่การให้ข้อมูลและความเห็นเท่านั้น แต่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าการดำเนินการต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐนั้นควรที่จะดำเนินการได้หรือไม่ หรือหากได้ดำเนินการไปแล้วควรที่จะคงอยู่ต่อไปหรือไม่ เนื่องจากบทบาทในระดับนี้จะมีผลกระทบค่อนข้างมากต่อการดำเนินการของหน่วยงานของรัฐ โดยประชาชนจะถือได้ว่าเป็น

ภาพที่ 1 แผนผังของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพลังงานนิวเคลียร์ในญี่ปุ่น

ที่มา : จากการรวบรวมและแยกประเภทการใช้อำนาจตามกฎหมายแต่ละฉบับ

ผู้ซึ่งชะตาด้วยตนเองโดยตรงเกี่ยวกับการดำเนินการต่างๆ อำนาจสิทธิขาดไม่ได้อยู่กับหน่วยงานของรัฐอีกต่อไป 3) **ระดับการดำเนินการบังคับ** ในระดับนี้มาตรการแนวทางหรือนโยบายในเรื่องต่างๆ ได้มีการกำหนดไว้แล้ว แต่การบังคับการให้เป็นไปตามมาตรการ แนวทางหรือนโยบายที่กำหนดไว้อาจจะไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ในลักษณะที่เกิดความล่าช้าในการบังคับการ หรือการดำเนินที่ทำอยู่ไม่ส่งผลให้สัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ที่มาตรการแนวทางหรือนโยบายเหล่านั้นได้วางไว้ ในบางกรณีจึงอาจจะเปิดช่องทางให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบเข้าไปเป็นผู้มีบทบาทในการบังคับการให้ เป็นไปตามกฎหมายเสียเอง ดังกรณีที่ได้ศึกษาวิจัย จำนวน 2 แห่งต่อไปนี้

4.1 โรงไฟฟ้านิวเคลียร์คาชิวาซากิคาริระ จังหวัดนีกาตะ

โรงไฟฟ้านิวเคลียร์คาชิวาซากิคาริระที่ตั้งอยู่ระหว่างเมืองคาชิวาซากิและเมืองคาริระในจังหวัดนีกาตะทางตอนเหนือของญี่ปุ่น ถือเป็นโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในญี่ปุ่นและในโลก (ข้อมูล ณ ปี ค.ศ. 2009) ซึ่งประกอบไปด้วยเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูจำนวน 7 เครื่อง โดย 4 เครื่องตั้งอยู่ในเขตเมืองคาชิวาซากิ และ 3 เครื่องตั้งอยู่ในเขตเมืองคาริระ ดังนั้นชื่อของโรงไฟฟ้าแห่งนี้ สำหรับประวัติความเป็นมา นั้นพบว่า ในปี ค.ศ. 1963 ทางอำเภอได้มีโอกาสนำเรื่องเข้าหารือกับคณะกรรมการพลังงานเพื่อองค์กรทางเศรษฐกิจแห่งญี่ปุ่น และคณะกรรมการดังกล่าวได้เสนอให้ใช้พื้นที่เนินทรายอาราสะมะข้างต้นเป็นสถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ ซึ่งทั้งนายอำเภอและบรรดาข้าราชการท้องถิ่นต่างกังวลเกี่ยวกับความร้ายแรงของระเบิดปรมาณูในสมัย

สงครามโลกครั้งที่ 2 และไม่ได้ขานรับกับแนวคิดดังกล่าวแต่อย่างใด จนเวลาล่วงมากกว่า 2 ปี และได้มีการเกิดขึ้นของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในหลายพื้นที่ของญี่ปุ่น ซึ่งก็ไม่ได้เกิดอุบัติเหตุร้ายแรงแต่อย่างใด แต่กลับทำให้พื้นที่นั้นเกิดความเจริญมากขึ้น ทำให้หลายฝ่ายในอำเภอต่างเห็นว่าโครงการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์นี้จะทำให้อำเภอมี่ความเจริญขึ้น จึงได้ขานรับต่อคำแนะนำของคณะกรรมการฯ ขณะเดียวกันนี้ ได้มีการจัดตั้ง “คณะวิจัยโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์” ขึ้นจากสมาชิกที่เป็นกลาง คณะวิจัยดังกล่าวได้ไปดูงานที่สถาบันวิจัยพลังงานนิวเคลียร์ ศูนย์พลังงานนิวเคลียร์โทโก ศึกษาเพิ่มเติมจากการประชุมอุตสาหกรรมพลังงานนิวเคลียร์ลงพื้นที่เพื่อพูดคุยกับคนในพื้นที่ โดยใช้เวลาทั้งหมดประมาณ 1 ปี หากการประชาสัมพันธ์และเชิญชวนประสบผลสำเร็จ จะทำให้เงินทุนมหาศาลหลั่งไหลเข้าสู่ท้องถิ่นซึ่งเป็นการส่งเสริมรายได้ให้ท้องถิ่นด้วย จึงได้เชิญคุณวาทานาเบะ ประธานสภาการค้าและอุตสาหกรรมสมัยนั้น เข้าร่วมในการสัมมนาพลังงานนิวเคลียร์ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้วย ในสัมมนานั้น ได้กล่าวถึงพลังงานนิวเคลียร์ที่นำไปใช้ในทางสันติ ประเภทและโครงสร้างของเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ การใช้กัมมันตภาพรังสี ความปลอดภัยและความจำเป็นของพลังงานนิวเคลียร์ นอกจากนี้ยังได้จัดทำคู่มือ 3,000 เล่ม เพื่อศึกษาเพิ่มเติม มีการเปิดสัมมนาย่อย เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับประชาชนในทุกวันอีกด้วย ซึ่งเป็นการดำเนินการร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของบริษัทไฟฟ้าโตเกียวและบรรดาเจ้าหน้าที่ของอำเภอ

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรญี่ปุ่นสมัยสามัญ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม ค.ศ. 1969 ได้มีการอภิปรายเกี่ยวกับการตัดสินใจเกี่ยวกับการก่อสร้าง

โครงการโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในอำเภอคาชิวาซากิ โดยมีการนำเอาผลการวิจัยของคณะวิจัยโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์มาพิจารณาประกอบ เพื่อทราบและมีการพิจารณาลงมติต่อการสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ พรรคสังคมนิยมสมัยนั้นเห็นว่า ยังเร็วเกินไปที่จะใช้พลังงานประเภทนี้ ส่วนเสียงของสมาชิกพรรคเสรีประชาธิปไตย (LDP) เกินกว่าครึ่ง เห็นว่า เนื่องจากได้มีการวิจัยมาเป็นเวลา 1 ปีแล้ว และคงไม่สามารถพัฒนาองค์ความรู้ได้มากไปกว่านี้ อยากรให้ลงมติทันที จึงเกิดเสียงที่ต่างกัน 2 เสียง ระหว่างฝ่ายอนุรักษ์นิยมและฝ่ายก้าวหน้า ในที่สุดจึงมีมติให้ผ่านโดยมีเนื้อความที่บันทึกไว้ภายหลังการลงมติในการประชุมครั้งนั้น ดังนี้²

“ประเทศของเรายึดมั่นในพื้นฐานความคิดที่จะใช้พลังงานนิวเคลียร์ในเชิงสันติเท่านั้น องค์ความรู้ในเรื่องพลังงานนิวเคลียร์บางส่วนกำลังอยู่ระหว่างการวิจัย บางส่วนได้ทำสำเร็จแล้ว พลังงานนี้มีประโยชน์คณานับ ทั้งในวงการแพทย์ วงการอุตสาหกรรม ตลอดจนการพัฒนาสินค้า ประเทศที่พัฒนาแล้ว รวมทั้งประเทศของเรานั้นวันยังมีการใช้พลังงานเพิ่มขึ้น พลังงานนิวเคลียร์จึงเป็นตัวเลือกที่ดีที่สุด เมื่อพิจารณาแล้วจึงเชื่อมั่นว่า การก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่คาชิวาซากิคาริวะ จะส่งเสริมอุตสาหกรรมและสามารถพัฒนาท้องถิ่นโดยรอบให้เจริญขึ้นได้ เราคาดหวังให้ประสบผลสำเร็จในการเชิญชวนเมืองต่างๆ ให้คล้อยตามได้”

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วทางอำเภอได้จัดอบรมแก่เจ้าหน้าที่ทั้งหมด 3 ครั้ง โดยมีผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของบริษัทโรงไฟฟ้าเป็นวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นและความปลอดภัยของพลังงานนิวเคลียร์ นอกจากนี้ยังมี

การก่อตั้ง “คณะกรรมการเร่งรัดมาตรการโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์” ขึ้น โดยจะจัดกิจกรรมการสัมมนาสัญจรไปยังประชาชนในหมู่บ้านต่างๆ เพื่ออธิบายให้เข้าใจถึงโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ แต่เนื่องจากเรื่องนี้ยังเป็นเรื่องใหม่ ปฏิกริยาของบุคคลในพื้นที่ที่เห็นด้วยมีไม่มากนัก นอกจากนี้ ยังขอความร่วมมือจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้จัดสัมมนาบ่อยๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจของประชาชนอีกด้วย ผลลัพธ์ที่ได้คือ ตำบลต่างๆ ได้เห็นชอบ และได้มีการจัด “การประชุมมาตรการเชิญชวนในการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์” โดยมีสภาเกษตรกรรม สภาหอการค้า สหกรณ์ชาวบ้านในลักษณะต่างๆ เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้นี้ด้วย แม้ว่าจะดูเหมือนการดำเนินงานในการเตรียมการก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์กำลังเป็นไปด้วยดี ในช่วงปี ค.ศ. 1970 แต่ในทางกลับกัน ก็พบว่า มีกลุ่มที่คัดค้านการก่อสร้างดังกล่าวด้วยเช่นกัน พบว่ามีการรวมตัวกันของกลุ่มต่อต้านต่างๆ ได้แก่ สมาชิกในพรรคการเมืองบางพรรค เช่น พรรคคอมมิวนิสต์ พรรคสังคมนิยม ตัวแทนจากสหภาพแรงงานในท้องถิ่น สมาคมแม่บ้านพรรคคอมมิวนิสต์ ฯลฯ มากกว่า 10 แห่ง ได้รวมตัวกันจัดตั้ง “สมาคมต่อต้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์คาชิวาซากิคาริวะ” ขึ้น ในช่วงที่กำลังดำเนินการตรวจสอบสถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าคือตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1968 หลังจากนั้นได้มีกลุ่มต่อต้านอื่นๆ เกิดขึ้นตามลำดับ ในปี ค.ศ. 1970 คนวัยหนุ่มสาวในพื้นที่ได้ก่อตั้ง “พันธมิตรต่อต้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์” ยิ่งไปกว่านั้น ในเวลาต่อมา มีการก่อตั้งกลุ่มต่อต้านในระดับจังหวัดขึ้นอีกด้วย ซึ่งพบว่าการก่อเหตุจลาจลขึ้นในเวทีการประชุมเกี่ยวกับโครงการดังกล่าวหลายครั้งในช่วงปลาย ค.ศ. 1970

² 中野茂、なぜ、柏崎刈羽に原子力発電所が？、フォーラムエネルギーを考える、東京、2008、6 ページ。(นาคะโนะ, “เหตุใดจึงต้องสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่คาชิวาซากิคาริวะ”, คิตทบทวนเรื่องพลังงาน, ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์, โตเกียว, 2551 หน้า 6-แปลโดยผู้วิจัย)

เดือนมีนาคม ค.ศ. 1973 มีการจัดประชุมเรื่อง โรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ในมุมมองของชุมชนท้องถิ่น นายอำเภอได้แจ้งให้ทราบถึงความคับหน้า และมีข้อเสนอ 9 ข้อ ต่อรัฐบาลสมัยนั้น เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินโครงการดังกล่าวต่อประชาชน ดังนี้

(1) ต้องการให้รัฐบาลเสริมสร้างกิจกรรมการศึกษาให้แก่ประชาชนเพื่อเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้พลังงานนิวเคลียร์

(2) ต้องการให้มีการจัดตั้งองค์ความรู้ด้านงานวิจัยเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจในผลกระทบเพื่อบรรเทาความกังวล

(3) กำหนดให้มีการจัดตั้งระบบตรวจสอบสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

(4) สร้างระบบให้ชัดเจน โปร่งใส และมีความรับผิดชอบร่วมในการประชาสัมพันธ์เรื่องระบบการผลิตกระแสไฟฟ้า

(5) กำหนดให้มีการออกกฎหมายการบริหารจัดการพื้นที่โดยรอบอย่างชัดเจน

(6) ให้ค่าตอบแทนแก่หมู่บ้าน อำเภอ หรือเมืองที่เป็นพื้นที่เป้าหมายอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม

(7) กำหนดให้มีการจัดตั้งระบบการผลิตไฟฟ้าที่ได้มาตรฐานสากล

(8) ส่งเสริมให้การไฟฟ้าโตเกียวและภาคเอกชนเกิดความรู้สึกที่ได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

(9) ให้ความร่วมมือและสร้างความเข้าใจเพื่อให้คาชิมาซากิเป็นพื้นที่นำร่องของการสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ ในด้านความปลอดภัยและการพัฒนาท้องถิ่น

และในการก่อสร้างโรงไฟฟ้านั้น ระบบการผลิตกระแสไฟฟ้าจะทำให้เกิดความร้อนต่อน้ำ

ทะเลที่เข้าไปช่วยระบายความร้อน กลายเป็นน้ำที่มีอุณหภูมิสูงกว่าปกติออกมาซึ่งต้องสร้างบ่อพักน้ำบริเวณพื้นที่ด้านหน้าที่ติดทะเล ซึ่งเป็นพื้นที่ของการประมง จึงต้องมีการเจรจาเรื่องการชดเชยค่าเสียหายกับชาวประมงในพื้นที่ด้วย ด้วยการยอมรับข้อเสนอ 9 ข้อ และการจ่ายค่าชดเชยความเสียหายให้แก่ชาวประมงทำให้ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่จึงยอมรับโรงไฟฟ้าในที่สุด แต่ก็ยังมีกลุ่มต่อต้านเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า กลุ่มประชาชนทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายต่อต้านการดำเนินกิจการโรงไฟฟ้านั้น ต่างอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การดำเนินกิจกรรมของฝ่ายต่อต้านกลายเป็นการตรวจสอบการดำเนินงานของโรงไฟฟ้าให้เกิดความปลอดภัยในการทำงาน โดยเฉพาะการที่ประชาชนเลือกสมาชิกสภาเมืองคาชิมาซากิทั้งที่เป็นผู้สนับสนุน และผู้ต่อต้าน (ส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงวัยอายุกว่า 60 ปีขึ้นไป ซึ่งต่างก็มีแนวคิดต่อต้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์มาตั้งแต่เริ่มโครงการก่อสร้าง) โดยกลุ่มผู้ต่อต้านได้เปลี่ยนวิธีการต่อต้านการก่อสร้างโรงไฟฟ้ามาเป็นการตรวจสอบการทำงานของบริษัทไฟฟ้าว่ามีความปลอดภัยแค่ไหน ซึ่งสมาชิกสภาของเมืองเหล่านี้ต่างมีบทบาทสำคัญในการอนุญาตให้โรงงานไฟฟ้าดำเนินการต่อได้หรือไม่ แต่กลุ่มสนับสนุนก็เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ได้เข้าสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เติบโตขึ้นพร้อมกับเกิดขึ้นของโรงไฟฟ้า โดยเป็นตัวแทนของสมาคมเยาวชนแห่งเมืองคาชิมาซากิ ซึ่งทุกคนต่างเห็นว่าการเกิดขึ้นของโรงไฟฟ้าทำให้ชีวิตของคนส่วนใหญ่ที่นี่ดีขึ้น พร้อมทั้งความเจริญต่างๆ ก็เข้ามา เกิดการจ้างงาน เศรษฐกิจของเมืองขยายตัวขึ้น คนในพื้นที่ไม่ต้องเดินทางไปหางานในเมืองใหญ่ ทำให้เมืองมีชีวิตชีวามากขึ้น ซึ่งแตกต่าง

จากเมืองในต่างจังหวัดอื่นๆ ของญี่ปุ่นที่มักจะ
เจ็บเหงา เพราะคนวัยทำงานมักไปทำงานทำใน
เมืองหลวง หรือเมืองใหญ่ๆ

4.2 โรงไฟฟ้านิวเคลียร์เกินไค จังหวัด ซากะ

โรงไฟฟ้าเกินไค เป็นโรงไฟฟ้าพลังงาน
นิวเคลียร์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในจำนวนโรงไฟฟ้า
นิวเคลียร์สองแห่งที่ตั้งอยู่บนเกาะคิวชู ผู้วิจัยได้เดิน
ทางไปศึกษาดูงานและพบปะกับเจ้าหน้าที่ฝ่าย
ประชาสัมพันธ์ของโรงไฟฟ้า เพื่อทราบข้อมูลที่เป็น
ประโยชน์ต่างๆ ซึ่งได้รับข้อมูลที่สำคัญ ดังนี้ ก่อนที่
จะมีการริเริ่มให้ก่อสร้างโรงไฟฟ้าแห่งนี้ พบว่า
บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงได้มีการใช้ไฟฟ้าโดยโรงไฟฟ้า
พลังงานถ่านหินที่มีอยู่ในหมู่บ้านคาทสึระ ตั้งอยู่ไม่
ไกลจากหมู่บ้านเกินไค อันเป็นที่ตั้งของโรงไฟฟ้า
นิวเคลียร์ในปัจจุบัน โดยพบว่ามีโรงไฟฟ้าที่ใช้
ถ่านหินในการผลิตไฟฟ้าจำนวน 2 แห่ง แต่ละแห่ง
ส่งจ่ายกระแสไฟฟ้าแก่ครัวเรือนและโรงงาน
อุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้เคียง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น
ต่อมาคือ ถ่านหินมีราคาแพงขึ้น และมีการนำเข้
น้ำมันแทนในการผลิตพลังงานต่างๆ ส่งผลให้เกิด
การเปลี่ยนแปลงด้านอุตสาหกรรมพลังงานครั้งใหญ่
ในเวลาต่อ นั่นคือ โครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า
พลังงานนิวเคลียร์แห่งแรกบนเกาะคิวชู การเลือก
พื้นที่เพื่อก่อสร้างนั้น เหตุผลที่เลือกหมู่บ้านเกินไค
เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้มีพื้นที่กว้างพอที่จะก่อสร้าง
โรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ และติดกับทะเล ซึ่งจะต้องใช้
น้ำปริมาณมากเพื่อระบายความร้อน ในปี ค.ศ.
1965 ได้มีการวางแผนก่อสร้างจากทางจังหวัด ซึ่ง
เรียกว่า “แผนการดำเนินโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้า
นิวเคลียร์ในหมู่บ้านเกินไค” ผู้ริเริ่มเป็นคนแรก คือ
นายยามาซากิ เทตสึจิ (Yamazaki Tetsuji) ผู้ใหญ่

บ้าน โดยเขาได้กล่าวว่า แม้ว่าพลังงานนิวเคลียร์จะ
อาจเกิดอันตรายและไม่ปลอดภัยก็ตาม แต่เมื่อมี
การย้ายที่อยู่ของคนในหมู่บ้านไปทำงานทำในเมือง
ใหญ่ ซึ่งทำให้หมู่บ้านต้องเจ็บเหงา ขาดการ
พัฒนาแล้ว การเลือกทำโครงการขนาดใหญ่มาเป็น
สิ่งดึงดูดให้ชาวบ้านมีงานทำในที่อยู่ตนกับความ
เจริญต่างๆ ก็เข้ามาในพื้นที่แล้ว จึงเห็นว่า แผนการ
ดังกล่าวจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ใน
ทางที่ดีแก่หมู่บ้านได้ ต่อมาข่าวเกี่ยวกับการ
ก่อสร้างดังกล่าวได้แพร่สะพัดไปทั้งหมู่บ้านและ
บริเวณใกล้เคียงมีทั้งประชาชนที่ต่อต้านและ
สนับสนุนโครงการ ในเดือนตุลาคมปีเดียวกันได้มี
การตั้ง “คณะกรรมการพิเศษพิจารณาเกี่ยวกับการ
ก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์” ขึ้น อันเป็นตัวแทน
ของชาวบ้านในพื้นที่และนักวิชาการ นักวิจัยใน
สาขาที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ทำ
หน้าที่ประชุม หรือ ตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนิ
การต่างๆ เกี่ยวกับการก่อสร้างและผลกระทบที่จะ
เกิดขึ้นโดยมีการประชุมกันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 23
มิถุนายน ค.ศ. 1966 เพื่อศึกษาและสำรวจพื้นที่
ที่เหมาะสมในการก่อสร้าง และแผนการต่างๆ ที่
เกี่ยวข้อง ซึ่งรวมถึงการจ่ายค่าชดเชยให้แก่ชาวบ้าน
และชาวประมงที่อยู่บริเวณใกล้เคียงด้วย

ในปี ค.ศ. 1967 บริษัทไฟฟ้าคิวชู (Kyushu
Electric Company) ซึ่งได้รับสัมปทานจากรัฐใน
การเข้าดำเนินการเกี่ยวกับโครงการโรงไฟฟ้า
นิวเคลียร์ที่ได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมกับเจ้าหน้าที่ของ
จังหวัด เพื่อทำความเข้าใจให้แก่ประชาชนซึ่งไม่
เพียงแต่ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านเกินไคเท่านั้น ยัง
รวมถึงประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย
พร้อมทั้งรับฟังความคิดเห็นของประชาชนดังกล่าว
ในปี ค.ศ. 1968 ทางโรงไฟฟ้าได้เริ่มเจรจาเพื่อขอ
ซื้อที่ดินบางส่วนที่อยู่ในเขตก่อสร้างและเป็นของ

ประชาชน ซึ่งไปไปด้วยดีโดยไม่มีการออกกฎหมายเวนคืนที่ดินแต่อย่างใด มีการจ่ายเงินชดเชยให้กับชาวบ้านที่ประกอบอาชีพประมง ซึ่งได้รับผลกระทบจากการที่ทะเลบางส่วนไม่สามารถดำเนินการหาปลาได้ จวบจนกระทั่งในปี ค.ศ. 1969 ซึ่งให้เริ่มการก่อสร้างโรงไฟฟ้าอย่างแท้จริง และสำเร็จได้ในปี ค.ศ. 1970 หรือหากมีภายหลังจากเริ่มดำเนินการ เครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูเครื่องที่ 1 และเริ่มดำเนินการผลิตกระแสไฟฟ้าส่งจ่ายไปยังประชาชนที่อาศัยในเกาะคิวชูได้อย่างแท้จริง แม้ว่าการดำเนินการก่อสร้างจะเป็นไปอย่างราบรื่นด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายในพื้นที่ แต่ก็ยังบอกว่ามีประชาชนบางส่วนได้มีความเห็นต่อต้านการก่อสร้างนี้ โดยชูประเด็นที่เกี่ยวกับความปลอดภัย ซึ่งเห็นว่า พลังงานนิวเคลียร์ไม่ได้ปลอดภัย 100 เปอร์เซ็นต์ ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวได้เกิดอุบัติเหตุที่โรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ทรีไมล์ในสหรัฐอเมริกา ทำให้แผนการก่อสร้างเครื่องปฏิกรณ์ปรมาณูในเครื่องที่ 3 และ 4 ต้องประสบปัญหาอยู่บ้าง

กลุ่มต่อต้านโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในกรณีนี้จากการศึกษาจากหลักฐานที่พบว่า มีจำนวนไม่มากนัก และเป็นเพียงประชาชนกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น ไม่มีการออกเดินขบวนเพื่อประท้วงแต่อย่างใด มีเพียงการจัดทำป้ายและแผ่นโปสเตอร์เขียนข้อความต่อต้านโดยมุ่งประเด็นเกี่ยวกับความปลอดภัยและผลกระทบต่อธรรมชาติเป็นหลัก สิ่งสำคัญที่ทำให้ไม่เกิดความรุนแรงหรือการต่อต้านอย่างหนัก เนื่องจากในการทำประชาพิจารณ์นั้น ทางฝ่ายบริษัทโรงไฟฟ้าคิวชู และทางหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้นำในท้องถิ่น คือ นายยามาซากิ ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านได้ให้คำสัญญาต่อกลุ่มผู้ต่อต้านให้เชื่อมั่นในความปลอดภัยต่างๆ และเขายังได้

ก่อตั้งกลุ่มต่างๆ เช่น “กลุ่มศึกษาและอนุรักษ์ธรรมชาติ” “กลุ่มคุ้มครองแห่งหมู่บ้านเกินไค” เป็นต้น อีกทั้งเขายังได้ทำหนังสือร่วมกับหน่วยงานของรัฐและผู้มีส่วนรวมเกี่ยวกับการบริหารจัดการพลังงานนิวเคลียร์ในท้องถิ่นเพื่อรับประกันว่าการดำเนินการต่างๆ เป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นไปเพื่อประโยชน์ของชาวบ้านอย่างแท้จริง ทำให้เสียงของกลุ่มต่อต้านเริ่มค่อยๆ หายไป ในที่สุดก็สามารถสร้างเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์เครื่องที่ 3 และ 4 ในโรงไฟฟ้าแห่งนี้เป็นผลสำเร็จ อย่างไรก็ตาม จากบทบาทที่เคยต่อต้านการสร้างไฟฟ้าในระยะต้น กลุ่มต่อต้านก็ยังคงรักษาบทบาทของตน เพียงแต่ดำเนินกิจกรรมที่คอยตรวจสอบของการดำเนินการของโรงไฟฟ้าว่ามีความปลอดภัยหรือไม่ เพื่อมิให้เกิดเหตุการณ์อันตรายใดๆ แก่คนในพื้นที่ของตน แม้ว่าภายหลังจากการก่อสร้างโรงไฟฟ้าแล้ว จะทำให้ประชาชนไม่สามารถประกอบอาชีพบางอย่างได้ เช่น การประมง หรือเกษตรกรรม เนื่องจากที่ดินบางส่วนได้ขายให้แก่ทางโรงไฟฟ้าแล้วก็ตาม ประชาชนในหมู่บ้านทุกคนจึงได้รวมตัวกันก่อตั้ง “บริษัทอุตสาหกรรมแห่งเกินไค ชின் ในปี ค.ศ. 1973 ชின் โดยมีธุรกิจหลักในการส่งพนักงานไปทำความสะอาดในพื้นที่ต่างๆ ของบริษัทไฟฟ้าคิวชู พื้นที่สาธารณะที่ทางบริษัทไฟฟ้าคิวชูได้สร้างให้ รวมถึงการดูแลรักษาสภาพแวดล้อม และต้นไม้ภายในตัวหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียงอีกด้วย และการดำเนินกิจการเกี่ยวกับการประปาภายในพื้นที่ การบริการจัดการการเกษตรในห้วงควบคุมอุณหภูมि ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนจากบริษัทไฟฟ้าคิวชูที่ได้รับสัมปทาน ซึ่งการดำเนินการของบริษัทก็ได้ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านมีงานทำมากกว่า 200 คน และทำกำไรได้หลายล้านเยน นอกจากนี้โรงไฟฟ้ายังได้นำความเจริญมาสู่คนในพื้นที่ซึ่ง

นอกจากจะได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว ยังมีการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่มากมาย เช่น ถนน ไฟฟ้า อาคารเพื่อการสาธารณะต่างๆ โรงพยาบาล โรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งทำให้ประชาชนอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ต้องออกไปหางานทำนอกเมือง หรือในเมืองใหญ่ๆ เช่นแต่ก่อน

จากกรณีศึกษาทั้งสองกรณีทำให้เห็นว่า ญี่ปุ่นได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาพลังงานนิวเคลียร์อย่างมาก ในทุกขั้นตอนได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นของตนต่อการดำเนินการแต่ละขั้นตอนได้เต็มที่ ทั้งนี้ ทฤษฎีและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในญี่ปุ่นนั้นก็ไปในลักษณะเดียวกับประเทศตะวันตก และส่วนใหญ่ได้กำหนดไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องนั่นเอง ซึ่งพบว่ารูปแบบ ประเภท ระดับ และกระบวนการตัดสินใจที่ญี่ปุ่นใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมในกรณีโรงไฟฟ้านิวเคลียร์นี้เป็นไปโดยไม่มีลักษณะตายตัว ญี่ปุ่นเชื่อว่าไม่มีรูปแบบการมีส่วนร่วมใดจะสามารถใช้ได้กับทุกกรณี (No one model fits all) ดังนั้น ในแต่ละกรณีจะต้องมีการศึกษาวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคให้ถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจเลือกรูปแบบการมีส่วนร่วมที่เหมาะสมต่อไป โดยอาศัยช่องทางหลัก คือ การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้มแข็งและเป็นอิสระ ซึ่งให้สิทธิแก่ประชาชนอย่างมากในการมีส่วนร่วมและการใช้สิทธิทางศาล หากไม่พอใจต่อการดำเนินกิจการใดๆ ของรัฐ และเกิดผลกระทบต่อกัน นอกจากนี้บทบาทของผู้นำระดับท้องถิ่นและประเทศที่เห็นความสำคัญของพลังงานนิวเคลียร์ก็ถือว่ามีส่วนสำคัญด้วยเช่นกัน

นอกจากทั้งสามปัจจัยที่ได้กล่าวข้างต้นแล้ว ยังได้พบว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย ซึ่งได้

รับจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นฝ่ายสนับสนุนและต่อต้าน อันได้แก่ การเมืองญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญต่อนโยบายพลังงานนิวเคลียร์เรื่อยมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง การประสานงานกันอย่างดีระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ทำหน้าที่บริหารจัดการพลังงานนิวเคลียร์ ถึงแม้ว่าหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารจัดการพลังงานนิวเคลียร์ในญี่ปุ่นนั้นมีจำนวนมาก แต่ก็ไม่ได้ทำหน้าที่ซ้ำซ้อนกันแต่อย่างใดเพียงแต่มีการเชื่อมโยงสนับสนุน ส่งเสริมให้แต่ละส่วนของการบริหารจัดการพลังงานนิวเคลียร์เป็นไปด้วยดี การพัฒนาเทคโนโลยีในญี่ปุ่นเป็นไปอย่างรวดเร็วโดยความร่วมมือจากต่างประเทศและบริษัทเอกชนภายในประเทศ และการสนับสนุนการวิจัยด้านพลังงานควบคู่กับการพัฒนาด้านอื่นที่สำคัญและการให้ความรู้เกี่ยวกับนิวเคลียร์แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ทั้งหมดที่กล่าวมา นับว่าเป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการต่อสู้จากกลุ่มต่อต้านไม่ว่าจะเป็นประชาชนในท้องถิ่น หรือองค์กรพัฒนาเอกชน หรือ NGOs เพื่อปกป้องคุ้มครองประโยชน์ของชุมชนบ้างก็ตาม แต่ประชาชนญี่ปุ่นส่วนใหญ่ต่างมีความต้องการให้ประเทศผ่านความยากเข็ญที่เกิดขึ้นหลังจากการแพ้สงคราม โดยการมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นหลัก จึงทำให้การดำเนินการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์เป็นไปโดยไม่มีการต่อต้านจากกลุ่มเหล่านี้มากนัก

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นประสบปัญหาวิกฤติโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ฟูกูชิมะ-ไดอิจิ อันเนื่องมาจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์สึนามิทางตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2554 ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านการ

ใช้พลังงานนิวเคลียร์ในสังคมญี่ปุ่นมากขึ้น และทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นสั่งให้ยกระดับความปลอดภัยของโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ทั่วประเทศ และยังได้สั่งให้มีการทบทวนแผนการสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์เพิ่มในอนาคต ซึ่งผลกระทบในระยะสั้นพบว่าเกิดการขาดแคลนพลังงานไฟฟ้าและมีการหมุนเวียนการใช้ไฟฟ้าภายในประเทศ ส่วนในระยะยาวญี่ปุ่นอาจต้องหันกลับมาพึ่งพาพลังงานชนิดอื่นที่ราคาสูงกว่า ซึ่งคงต้องติดตามต่อไปว่าเหตุการณ์ครั้งนี้จะกระทบต่อการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในญี่ปุ่นหรือไม่ อย่างไร

5. ความสำเร็จในการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์ของญี่ปุ่น: บทเรียนต่อประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยแล้ว แผนพัฒนาพลังงานแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2554-2564 ที่กำหนดให้มีการสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ที่มีกำลังผลิตรวม 4,000 เมกะวัตต์ขึ้นไป โดยได้มีการประมาณการณค่าใช้จ่ายในการเตรียมความพร้อมดังกล่าวประมาณ 1.8 ล้านบาท ที่จะดำเนินการขึ้นระหว่างปี พ.ศ. 2551-2554 โดยเป็นงบประมาณที่จะนำไปใช้ในการศึกษาความเป็นไปได้ การเลือกสถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้า เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง การร่างกฎหมาย การให้ความรู้แก่สาธารณชน การเตรียมความพร้อมบุคลากรด้านพลังงานนิวเคลียร์ เป็นต้น แต่ด้วยเหตุจากความไม่สงบทางการเมืองภายในประเทศที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้แผนการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ไม่มีความคืบหน้าแต่อย่างใด แม้ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้ดำเนินการถึงแผนขั้นที่สองอันเป็นขั้นเตรียมการกำหนดการประกวดราคาก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์กันแล้ว โดย กฟผ. ได้ลงนามกับบริษัทผู้ผลิตโรงปฏิกรณ์

นิวเคลียร์ระดับโลก 5 แห่ง พร้อมกับวางแผนจะก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ให้ได้ 2 แห่ง ในระหว่างปี พ.ศ. 2557-2563 เพื่อผลิตไฟฟ้าเข้าสู่ระบบในปี พ.ศ. 2563-2564 จำนวน 2,000 เมกะวัตต์ โดยมีการระบุว่า สถานที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ที่ กฟผ. ได้ศึกษาความเป็นไปได้และเชื่อว่ามีความเหมาะสมนั้นมี 4 แห่ง ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดตราด ซึ่งคงต้องรอการตัดสินใจของรัฐบาลว่าดำเนินการต่อไปหรือไม่ อย่างไร

แนวคิดการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ในประเทศไทยมิใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด ในปี พ.ศ. 2519 รัฐบาลไทยได้เคยอนุมัติโครงการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ขนาด 600 เมกะวัตต์ ที่อ่าวไผ่ จังหวัดชลบุรีมาแล้ว แต่ก็ถูกคัดค้านจากประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับมีการค้นพบแหล่งก๊าซธรรมชาติแห่งใหม่ในอ่าวไทย โครงการดังกล่าวจึงถูกเลื่อนออกไปอย่างไม่มีกำหนด ต่อมาโครงการโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ถูกบรรจุไว้ในแนวทางการพัฒนาพลังงานของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ซึ่งต่อมากลางรัฐมนตรียุคสมัยนั้นได้เห็นชอบตามมติคณะกรรมการนโยบายแห่งชาติที่เห็นควรให้มีการสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ขนาด 1,000 เมกะวัตต์ขึ้นจำนวน 2 แห่ง ภายใน ปี พ.ศ. 2549 แต่ต่อมารัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนนโยบายโดยให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตไฟฟ้า รวมทั้งได้มีการนำเข้าพลังงานจากประเทศเพื่อนบ้าน แนวคิดที่จะสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์จึงหายไปจากแผนพัฒนาพลังงาน จนกระทั่งได้เกิดวิกฤติพลังงานขึ้นอีกครั้ง รัฐบาลชุดปัจจุบันจึงได้ทบทวนแนวคิดการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ขึ้นมาอีกครั้ง

จากการศึกษาสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้ในประเทศไทยได้ดังนี้

(1) นโยบายพลังงานแห่งชาติของไทยไม่มีความชัดเจน ประกอบกับการที่รัฐบาลไม่มีเสถียรภาพมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง และเมื่อการเมืองเปลี่ยน นโยบายด้านต่างๆ ก็เปลี่ยนไปด้วย ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงของนโยบายก็ขึ้นอยู่กับกระแสสังคมด้วยทำให้รัฐบาลไม่สามารถดำเนินการไปในทิศทางที่ชัดเจน

(2) แม้จะมีร่างกฎหมายเกี่ยวกับการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้หลายฉบับ แต่ยังไม่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพเพียงพอ

(3) การจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบในประเทศไทยพบว่าเป็นหน่วยงานที่ยังไม่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการปฏิบัติหน้าที่ในสาขาดังกล่าว รวมถึงหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอยู่ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการ และไม่มีความคล่องตัวในการทำงาน

(4) ประชาชนคนในพื้นที่ไม่มีส่วนร่วมในการศึกษาความเป็นไปได้ในการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้า รัฐบาลขาดการส่งเสริมให้ประชาชนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังงานนิวเคลียร์ไม่ได้ชี้แจงให้เห็นว่าพลังงานนิวเคลียร์เป็นพลังงานทางเลือกและพลังงานทดแทนที่สำคัญที่จะทำให้ประเทศพัฒนามากขึ้นในอนาคตได้

เมื่อได้ศึกษา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบการพัฒนาพลังงานนิวเคลียร์และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาพลังงานนิวเคลียร์ของญี่ปุ่นแล้ว พบว่า หากประเทศไทยต้องการพัฒนาการนำพลังงานนิวเคลียร์มาใช้อย่างจริงจังแล้ว ควรเร่งดำเนินการในเรื่องที่สำคัญที่สุดในเบื้องต้น ดังนี้

(1) การสานต่อนโยบายพลังงานนิวเคลียร์อย่างต่อเนื่องของภาครัฐ นักการเมืองและข้าราชการต้องร่วมมือกันผลักดันให้นำนโยบายและแผนเกี่ยวกับพลังงานนิวเคลียร์มาทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างแท้จริง และพยายามให้ “การสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์” เป็นวาระแห่งชาติที่ทุกฝ่ายต้องให้ความสำคัญ มิใช่เป็นประเด็นการเมืองที่ทุกฝ่ายใช้ในการหาเสียงหรือหวังผลทางการเมืองหรืออำนาจของตน นอกจากนี้ ควรมีการบริหารจัดการทางการเงินที่ดี เนื่องจากโรงไฟฟ้านิวเคลียร์มีต้นทุนสูงมาก ประชาชนจะยอมรับได้มากขึ้นหากมีการดำเนินการทางการเงินที่โปร่งใสและตรวจสอบได้

(2) การเร่งตรากฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบด้านนิวเคลียร์ (Nuclear Liability Law) เพื่อคุ้มครองผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตจากการสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ โดยที่ผ่านมา เมื่อเกิดอุบัติเหตุขึ้นพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ไทยต้องมีกฎหมายความรับผิดชอบทางนิวเคลียร์ให้ชัดเจน นอกจากนี้ ต้องมีกฎหมายที่ตอบแทนท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งโรงไฟฟ้าเพื่อที่จะทำให้ประชาชนยอมรับโรงไฟฟ้าได้ง่ายขึ้น

(3) การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง เพื่อให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการโครงการต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นของตนและสิ่งแวดล้อมได้ นอกจากนี้ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเข้มแข็งมีผู้นำที่ดี และสามารถต่อรองผลประโยชน์ร่วมกับรัฐได้ ก็อาจจะเป็นแนวทางสำคัญที่ทำให้คนในท้องถิ่นนั้นยอมรับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ได้ในที่สุด

(4) การสร้างความรู้ความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ให้รับรู้ว่าวันนี้เทคโนโลยีนิวเคลียร์ก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะในเรื่องของความปลอดภัย ดังนั้น ต้องจัดทำแผนงานประชาสัมพันธ์ด้านนี้ให้มากขึ้น รวมถึงดำเนินกิจกรรมที่เข้าถึงประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

(5) การพัฒนาบุคลากรด้านพลังงานนิวเคลียร์ เช่น นักวิทยาศาสตร์ด้านเทคโนโลยีนิวเคลียร์ หรือนักฟิสิกส์นิวเคลียร์ ซึ่งปัจจุบัน

ประเทศไทยมีบุคลากรเฉพาะด้านที่จบในระดับปริญญาเอกด้านนี้จำนวนน้อยมาก ซึ่งยังไม่นับรวมกับบุคลากรของสำนักงานพลังงานปรมาณูเพื่อสันติที่มีอยู่ หากเร่งเพิ่มบุคลากรตั้งแต่ระดับปริญญาตรีคือรับนักศึกษาเฉพาะด้านตั้งแต่บัดนี้ และให้ศึกษาต่อเนื่องจนถึงระดับปริญญาโทและเอก ก็จะสามารถป้อนบุคลากรให้แก่โรงไฟฟ้านิวเคลียร์ของไทยโรงแรกได้พอดีในปี ค.ศ. 2020 ตามแผนพัฒนาพลังงานแห่งชาติฉบับปัจจุบันกำหนด

บรรณานุกรม

- Department of Planning. *Japan Atomic Industrial Forum Our Major Activities*. Japan Atomic Industrial Forum. Japan, 2008/2009
- Information Department. *The Mission of JNES*, Japan Nuclear Energy Safety Organization Japan. 2007
- Safety Information Research Division. *Current Status of Nuclear Facilities in Japan 2009*. Japan Nuclear Energy Safety Organization, Japan, 2009
- Corporate Communication Department. *TEPCO Illustrated 2008*. Tokyo Electric Power Company. Japan, 2008
- Information Department. *World Nuclear Power Plants 2009*. Japan Nuclear Energy Safety Organization. Japan, 2009
- 原子力委員会、平成19年版原子白書、時事画報社、東京、2008
- 原子力委員会、平成20年版原子白書、時事画報社、東京、2009
- 原子力規制関係法令研究会、原子力規制関係法令2008年、大成出版社、東京、2008
- フォーラムエネルギーを考える、なぜ、柏崎刈羽に原子発電所か？、東京、2008
- 新潟自治研究センター、新潟自治特集30年後柏崎を考える、新潟自治研究センター、新潟、2009
- 東京電力柏崎原子発電所、柏崎刈羽原子発電所のあゆみ 世界最大の原子開発の経緯、東京電力、東京、2008

ภาษาไทย

คณะกรรมการการพลังงานสภาผู้แทนราษฎร. รายงานการศึกษาการนำพลังงานนิวเคลียร์มาผลิตไฟฟ้าในประเทศไทย, เสนอต่อรัฐสภา, สิงหาคม 2537.

วันชัย วัฒนศัพท์. คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน : การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ปี พ.ศ. 2550.

ศิริัญญา รัตนกร. รายงานการวิจัย เรื่อง พลังงานและทางเลือกการใช้เชื้อเพลิงในการผลิตไฟฟ้าของประเทศไทย. งานวิจัยเฉพาะบุคคลในการศึกษาตามหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.). ธรรมชาติของการมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : สายธาร, 2544.

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.

_____ . เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกวุฒิสภา เล่มที่ 2 เรื่อง “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. กรณี ศึกษากฎหมายนโยบายสิ่งแวดล้อมแห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา และกฎหมายสิ่งแวดล้อมพื้นฐานของประเทศญี่ปุ่น”, ตุลาคม 2545

เว็บไซต์

<http://www.japc.co.jp> สืบค้นเมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2552

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัว

บนเกาะโทะกุโนะชิมะ*

ขนาด คีตีสาร**

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ในปัจจุบันมีความซับซ้อนและหลายรูปแบบ สัตว์มีความหมายในเชิงวัฒนธรรมมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีบทบาทในเชิงเศรษฐกิจด้วย ประเพณีชนวัวของเกาะโทะกุโนะชิมะเป็นอีกหนึ่งรูปแบบของการใช้สัตว์ในเชิงวัฒนธรรม วัวชนที่เก่งมีประวัติการแข่งขันดี นอกจากจะให้ผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรม ยังให้ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจแก่เจ้าของ กล่าวคือยิ่งชนเก่งก็จะมีราคาแพง ในทางกลับกัน หากวัวชนต่อสู้ไม่ได้อีกราคาก็จะตกลง แสดงให้เห็นว่า ผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรมของวัวชนสัมพันธ์กับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ นอกจากนี้ เกาะโทะกุโนะชิมะไม่ได้มีแต่วัวชน หากยังมีวัว “ผลิต” หรือวัวพันธุ์เนื้อเพศเมียที่เลี้ยงเพื่อผลิตลูกวัวไว้จำหน่าย วัว “ผลิต” ให้ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจแก่เจ้าของเพียงอย่างเดียว เนื่องจากเจ้าของไม่ได้ผูกพันกับมันมากไปกว่าการเป็น “ปศุสัตว์” เมื่อมองจากมุมมองเรื่องเพศของวัวพบว่า วัวเพศผู้มีความหมายหรือให้ผลประโยชน์แก่เจ้าของมากกว่าเพศเมีย เพราะเป็นได้ทั้งวัวชนและวัวเนื้อที่ราคาแพง ส่วนวัวเพศเมียแทบไม่ได้รับการยกย่องว่ามีความสำคัญหรือมีคุณค่ามากไปกว่าการเป็นแม่วัวเพื่อผลิตลูกวัว เมื่อทำหน้าที่ต่อไปไม่ได้ก็จะถูกจำหน่ายออกในราคาถูกเพื่อนำไปฆ่า

คำสำคัญ

เกาะโทะกุโนะชิมะ วัวชน วัวผลิต ผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรม ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ

* บทความนี้ได้รับทุนสนับสนุนในการเขียนบทความจากโครงการมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติรหัส HS1025A ทุนในการเดินทางไปเก็บข้อมูลที่เกาะโทะกุโนะชิมะ ในช่วงเดือนมกราคมและเมษายน-พฤษภาคม ค.ศ. 2008 จาก the Japan Foundation และได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือในการทำวิจัยอย่างดียิ่งจาก Mr.Endoh Satoshi ชาวเกาะผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ตลอดจน Professor Ikeya Kazunobu ศาสตราจารย์ประจำพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์วิทยาแห่งชาติประเทศญี่ปุ่น ผู้วิจัยขอแสดงความคุณทุกท่านไว้ ณ ที่นี้

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด คีตีสาร ที่อยู่: สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330, e-mail: chomnards@chula.ac.th

The Relationship between Human Beings and Bulls on Tokunoshima Island*

Chomnard Setisarn**
(Faculty of Arts, Chulalongkorn University)

Abstract

Recently, there has developed a considerable interest in the relationships between human beings and animals in terms of their complexity and variety. Animals have significance not only in business but in cultural dimensions also. The bullfighting tradition of Tokunoshima Island is a good example of the use of animals to transfer desirable cultural meanings. The fighting bull itself has significant value for its owner—a strong bull with a high profile in competitions will provide cultural value by acting as a status symbol for its owner. Strength in competitions equally means a good selling price for the bull. Conversely, a weak bull has less status and lower value in both the fields of culture and commerce. Hence, it can be illustrated that there is a direct correlation between a fighting bull’s cultural value and its selling price. In Tokunoshima Island not only bulls are raised. So-called “productive cows”, adult female cows that are large and are kept on farms for producing offspring, are

raised as well. The “productive cow” is raised only for the sake of “livestock” since it has no special bonds between the owner and the cow. In respect to the gender of this kind of animal, it is obvious that a bull is more culturally appreciated and will get a higher selling price than a cow, since a bull can be raised to be both a strong fighting bull and a high-cost meat bull. On the other hand, when a cow gets older and becomes useless, it will be sold at a very low price and finally be killed in a slaughterhouse.

Key words

Tokunoshima Island, fighting bull, productive cow, cultural value, commercial value

* This article was financially supported by National Research University Project of Thailand (HS1025A) and was made possible to conduct fieldwork on Tokunoshima Island in January and April-May 2008 through financial support from the Japan Foundation. I would like to thank Mr.Endoh Satoshi and the informants of the Island, and Professor Ikeya Kazunobu from National museum of Ethnology who generously helped with this research.

** Assistant Professor Dr. Chomnard Setisarn, Address: Japanese Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Pathumwan, Bangkok 10330, e-mail: chomnard.s@chula.ac.th

1. บทนำ

คนกับสัตว์มีความสัมพันธ์กันมายาวนาน ตั้งแต่โบราณกาล รูปแบบของความสัมพันธ์มีการพัฒนาจากที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน เช่น ผู้ล่ากับผู้ถูกล่า ผู้เลี้ยงกับผู้ถูกเลี้ยง ผู้ใช้กับผู้ถูกใช้ กลายมาเป็นรูปแบบอันซับซ้อนและหลากหลายมิติ จึงอาจกล่าวได้ว่า ในสังคมปัจจุบันสัตว์ไม่ได้เป็นเพียงแค่ “สิ่งมีชีวิต” หากแต่มีความสำคัญและถูกหลอมรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์ทั้งในเชิงการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การมองความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสัตว์ก็คือการมองการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมนั่นเอง (菅 2009: 1)

ความสำคัญของสัตว์ในเชิงวัฒนธรรมมีตั้งแต่ความเชื่อต่างๆ ที่มีต่อสัตว์ การเคารพบูชาสัตว์ในฐานะเทพเจ้า การนำสัตว์มาใช้ในพิธีกรรม เช่น การใช้สัตว์บูชาขี้เถ้า การใช้สัตว์เลี้ยงหาย ไปจนถึงการนำสัตว์มาเป็นเพื่อนคู่ชีวิต (companion animal) หรือใช้ในการบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วย (animal therapy) ในสังคมปัจจุบัน แต่ถึงแม้ว่าสัตว์จะถูกยอมรับว่ามีความหมายในเชิงวัฒนธรรมในขณะเดียวกัน สัตว์ก็ยังถูกใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจด้วย เช่น มีการทำฟาร์มเลี้ยงไก่ หมู วัว ฯลฯ เพื่อผลิตสัตว์เหล่านั้นเป็นจำนวนมากในการตอบสนองความต้องการบริโภคในปริมาณที่สูง การล่าสัตว์เพื่อเอาหนัง ขน เขาไปทำอาหารหรือเครื่องประดับ สัตว์ที่ยังมีชีวิตถูกขายเป็นสินค้าในฐานะสัตว์เลี้ยง (pet) อีกทั้งสัตว์ยังถูกใช้ประโยชน์ในเชิงการเมือง เช่น การใช้หมีแพนด้าเป็นทูตสันถวไมตรี การใช้ช้างเป็นสัญลักษณ์ของประเทศ

การชนวัวซึ่งเป็นการละเล่นพื้นบ้านของญี่ปุ่นจัดเป็นการใช้สัตว์ในเชิงวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและความเชื่อ เห็นได้จากประเพณีชนวัวของเกาะโอะกิ (隠岐島) ซึ่งจัดขึ้นเพื่อถวายเทพในศาลเจ้าปีละ 2 ครั้ง และการชนวัวในท้องถิ่นเอะชิโงะ (越後) ซึ่งในอดีตจัดขึ้นในช่วงเทศกาลบง (盆)¹ และจูโงะยะ (十五夜)² เพื่อถวายเทพผู้พิทักษ์หมู่บ้าน และถึงแม้การชนวัวในพื้นที่อื่นๆ เช่น จังหวัดโอกินาวา (沖縄) จังหวัดอิวาเตะ (岩手) เกาะโทะกุโนะ-ชิมะ (徳之島)

เมืองอูวะจิมะ (宇和島市) เกาะฮะชิ-โจจิมะ (八丈島) ที่ยังสืบทอดมาจนทุกวันนี้แทบไม่มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่บ่งชี้ว่าเกี่ยวพันลึกซึ้งกับพิธีกรรมชินโต แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่า การชนวัวเป็น “ประเพณี” หรือนัยหนึ่ง “วัฒนธรรม” ที่สืบทอดกันมาช้านานและยังได้รับความนิยมอย่างสูงจากชาวญี่ปุ่นในท้องถิ่น เจ้าของวัวชน คนเลี้ยงวัวชน ตลอดจนผู้ชื่นชอบการละเล่นนี้รักและผูกพันกับวัวชนที่เกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ในความหมายดังกล่าว วัวชนอาจจัดเป็น “สัตว์เลี้ยง” ประเภทหนึ่งเฉกเช่นสุนัข แมว กระต่าย และทำให้วัวชนมีความหมายในเชิงวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม วัวนั้นได้ชื่อว่าเป็นปศุสัตว์หรือสัตว์ที่มนุษย์นำมาเลี้ยงเพื่อผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง เช่น เพื่อใช้งาน เป็นอาหาร วัวชนจึงมีความหมายในเชิงเศรษฐกิจควบคู่ไปด้วย

¹ เทศกาลที่จัดขึ้นในช่วงวันที่ 15 เดือน 7 ตามปฏิทินทางจันทรคติ เป็นเทศกาลที่เกิดจากการผสมผสานความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ว่า การถวายภัตตาหารให้พระสงฆ์ในวันดังกล่าวจะเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้แก่พ่อแม่ทั้งในชาติก่อนและชาตินี้ กับความเชื่อพื้นบ้านของญี่ปุ่นที่ว่า วิญญาณบรรพบุรุษจะมาเยือนครอบครัวในช่วงดังกล่าว จึงต้องมีการต้อนรับ บูชาแล้วจึงส่งวิญญาณกลับ

² หมายถึงวันที่ 15 เดือน 8 ตามปฏิทินทางจันทรคติ จะมีการจัดพิธีไหว้พระจันทร์ทั่วประเทศเพราะเป็นช่วงที่เชื่อกันว่าพระจันทร์จะสุกสว่างสวยงาม ได้รับอิทธิพลจากประเพณีไหว้พระจันทร์ของประเทศจีน

ผู้วิจัยมองว่า การมีความหมายในเชิงซ้อนของว้าวในประเพณีชนว้าวของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ จึงได้เลือกศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับว้าวในพื้นที่เกาะโทะกุโนะชิมะ อำเภอโอมิยะ จังหวัดคาโงชิม่า (鹿児島県大島郡徳之島) ซึ่งเป็นหนึ่งในไม่กี่แห่งในประเทศญี่ปุ่นที่ยังมีการสืบสานประเพณีการชนว้าวมาจนถึงปัจจุบัน มีการแข่งขันรายการใหญ่และเล็กถึงปีละ 15-20 ครั้ง แต่แต่ละครั้งจะมีผู้สนใจเดินทางไปชมจากทั่วประเทศญี่ปุ่น ที่สำคัญคือชาวเกาะเองยังภูมิใจในประเพณีของตนและร่วมใจกันอนุรักษ์ไว้อย่างเหนียวแน่น

2. วัตถุประสงค์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและระเบียบวิธีวิจัย

ที่ผ่านมา มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการชนว้าวบนเกาะโทะกุโนะชิมะไว้จากหลากหลายแง่มุม งานวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่โดดเด่น เช่น งานของอิชิอิ ทัซึโยะมิ (石井幹) ซึ่งกล่าวว่า การชนว้าวเป็น “นะงุชะมะ” (怒め) หรือการเล่นเพื่อหย่อนใจของเกษตรกรผู้อาศัยในดินแดนห่างไกลปราศจากสันหนากการเช่น ภูเขา เกาะ และมีสัมพันธ์แนบแน่นกับความเป็นมาของการเลี้ยงสัตว์ ทว่าการชนว้าวในปัจจุบันส่วนใหญ่มุ่งเน้นปัจจัยด้านธุรกิจการค้าจนแทบจะแยกขาดจากเกษตรกรรมไปแล้ว เกาะชนว้าวบนเกาะโทะกุโนะชิมะก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือเป็นกิจกรรมเพื่อความบันเทิงของเกษตรกรมาแต่โบราณ ต่อมาในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อชาวเกาะที่มาค้าขายในภูมิภาคโอซาก้าและโกเบประสบความสำเร็จสามารถซื้อว้าวราคาแพงกลับไปยังเกาะ การชนว้าวบนเกาะจึงเริ่มศีกคักและมีความเป็นธุรกิจมากขึ้น (石井 1989, 1990a, 1990b) งานวิจัยด้านมานุษยวิทยาสังคมที่น่าสนใจ ได้แก่ บทความของ

โซะงะโทรุ (曾我亨) ซึ่งกล่าวถึง ความสนุกของการชนว้าวต่างจากการละเล่นที่นำสัตว์มาต่อสู้กันประเภทอื่นๆ เช่น การชนไก่ กัดปลา กัดแมงมุม เพราะการละเล่นเหล่านั้นมีปัจจัยด้านการพนันเข้ามาเกี่ยวข้องค่อนข้างสูง ในขณะที่การชนว้าว โดยเฉพาะการชนว้าวบนเกาะโทะกุโนะชิมะเป็นเรื่องของ “ความเป็นหนึ่งเดียว” ระหว่างเจ้าของว้าวกับว้าวชน กล่าวคือ ผลการประเมินใดๆ ที่มีต่อว้าวจะสะท้อนไปถึงตัวเจ้าของ รวมถึงความสามารถในการชนก็จะเป็นตัวบ่งชี้ฐานะของเจ้าของว้าวในวงการว้าวชน และนี่คือหัวใจของความสนุกเพลิดเพลินที่ชาวเกาะได้จากการชนว้าว (曾我 1991) มะทซึยะมะ มิทซึฮิโตะ (松山光秀) ซึ่งเป็นนักคติชนวิทยาและนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาวเกาะโทะกุโนะชิมะได้รวบรวมข้อมูลคติชนที่สำคัญเรื่องความเชื่อ ข้อห้าม พิธีกรรม คาถา ฯลฯ เกี่ยวกับการชนว้าวบนเกาะที่น่าสนใจไว้มากมาย (松山 2004) ขณะที่ยะมะตะ นะโอะมิ (山田直巳) ได้กล่าวว่า การชนว้าวมีหน้าที่ทางสังคมที่สำคัญในเกาะโทะกุโนะชิมะซึ่งมีลักษณะค่อนข้างเป็นสังคมปิดและสมบูรณ์ในตัวเอง กิจกรรมประจำปีของชาวเกาะดำเนินไปโดยมีการชนว้าวเป็นศูนย์กลาง การจัด ชนว้าวช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมบนเกาะให้คึกคักตื่นตัว ทั้งเจ้าของว้าวจะได้รับชื่อเสียงและเกียรติยศอย่างมากหากว้าวของตนแข่งขันะ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า การชนว้าวเป็นเครื่องมือสำคัญในการมองสังคมและเศรษฐกิจของเกาะโทะกุโนะชิมะ (山田 2004) ส่วนอิชิกะวะ นะโอะ (石川菜央) ซึ่งศึกษาการชนว้าวในเชิงภูมิศาสตร์สังคมสรุปว่าหน้าที่หลักของการชนว้าวบนเกาะโทะกุโนะชิมะคือการปลูกฝังค่านิยมเชิงประเพณี และ identity (อิชิกะวะแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า 「愛郷心」 หรือ

“ความรักบ้านเกิด”) ให้แก่คนหนุ่มสาว ทั้งยังเป็น การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนใน และนอกเกาะ ซึ่งเป็นกลไกในการสร้างผู้สืบสาน ประเพณีนี้ต่อไป เกาะโทกุโนะชิมะจึงไม่มีปัญหา เรื่องผู้สืบสานประเพณีการชนวัวเช่นเดียวกับที่อื่น ในประเทศญี่ปุ่น (Ishikawa 2008)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยข้างต้นส่วนใหญ่ มักเน้นประเพณีการชนวัวหรือเป็นการมองสังคม เกาะโทกุโนะชิมะผ่านการชนวัว แต่ยังไม่มีการ ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัวอย่าง จริงจัง ทั้งที่เป็นรูปแบบความสัมพันธ์อันเป็น เอกลักษณะ และนอกจากวัวชนแล้ว เกาะโทกุโนะ-ชิมะก็ยังมีวัวที่เลี้ยงในฐานะปศุสัตว์ซึ่งแม้จะสร้าง รายได้สูงให้แก่เกษตรกร แต่ชาวเกาะก็ไม่ได้ดูแล เอาใจใส่เท่าวัวชน งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัวบนเกาะโทกุ-โนะชิมะผ่านประเพณีการชนวัว โดยมุ่งเน้นความ สัมพันธ์ระหว่างเจ้าของวัวกับวัวชน วัวเนื้อกับวัวชน ตลอดจนทัศนคติของชาวเกาะที่มีต่อวัวเพศผู้และ เพศเมีย เพื่อนำมาตอบคำถามว่า วัวแต่ละประเภท (วัวชน วัวเลี้ยง วัวเพศผู้ วัวเพศเมีย) มีความหมาย อย่างไรในสายตาของชาวเกาะโทกุโนะชิมะ และ ความหมายเหล่านั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้หรือไม่ อย่างไร

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยทางคติชน วิทยา ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้คือการรวบรวมข้อมูล ภาคสนามโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนามทาง คติชนวิทยา (folklore qualitative field research methodology) ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ที่ เกี่ยวข้อง สังเกต และสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เพื่อให้ ได้ข้อมูลจากภาคสนาม (field data) ของพื้นที่ที่ เกี่ยวข้อง (field site) ก่อนนำข้อมูลดังกล่าวมา

วิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยต่อไป ซึ่งในกรณี นี้ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เกาะโทกุโนะชิมะเพื่อสัมภาษณ์ เจ้าของวัวชน คนเลี้ยงวัว พ่อค้าวัว เกษตรกรผู้ทำ ฟาร์มวัวเนื้อ และผู้เกี่ยวข้องกับการชนวัว และได้ ขอข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมของเกษตรกรรมและการ เลี้ยงสัตว์จากที่ว่าการเมืองต่างๆ ของเกาะโทกุ-โนะชิมะ นอกจากนี้ยังได้สังเกตการณ์การแข่งชน วัวประจำเดือนเมษายน-พฤษภาคม ค.ศ. 2008 จำนวน 5 ครั้ง พร้อมทั้งรวบรวมประวัติการแข่งชน ของวัวชนในรายการดังกล่าว เพื่อนำมาวิเคราะห์ ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัวบนเกาะ โทกุโนะชิมะ

นอกจากนี้ บทความนี้ใช้ระบบการถอด อักษรภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทยอันเป็นผลงานวิจัย ของคณาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชา ภาษาศาสตร์ และภาควิชาภาษาไทย คณะอักษร-ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยกเว้นคำที่เป็นที่ รู้จักอย่างแพร่หลายเช่น โอซาก้า โทเบ โอกินาวา คิวชู อิวาเตะ คาโงชิม่า มียาซากิ เอโดะ ไทโซ โซวะ ที่จะถอดอักษรตามประเพณีนิยม

3. สภาพทางภูมิศาสตร์และประวัติความเป็น มาของเกาะโทกุโนะชิมะ

เกาะโทกุโนะชิมะเป็นหนึ่งในหมู่เกาะ อะมะมิ (奄美群島)³ อยู่ห่างจังหวัดคาโงชิม่าไปทาง ตะวันตกเฉียงใต้ราว 468 กิโลเมตร บนแนวที่ มหาสมุทรแปซิฟิกกับทะเลจีนตะวันออกมาบรรจบ กัน มีพื้นที่ 247 ตารางกิโลเมตร ความยาวรอบ เกาะ 84 กิโลเมตร และมีประชากรประมาณ 30,000 คน กระจายอยู่ในเมืองทั้งสามได้แก่ เมือง โทกุโนะชิมะ (徳之島町) เมืองอิเซ็น (伊仙町) และเมืองอะมะจิ (天城町) เนื่องจากมีอากาศ

³ กลุ่มเกาะน้อยใหญ่ 5 เกาะที่ตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางระหว่างตอนใต้ของจังหวัดคาโงชิม่าบนเกาะคิวชูกับหมู่เกาะโอกินาวา

อบอุ่นตลอดทั้งปี (อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีคือ 21.6 °C) อาชีพหลักของชาวเกาะคือเกษตรกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกดอกไม้และผักผลไม้เขตร้อน เช่น อ้อย มันฝรั่ง มะระ มะม่วง แก้วมังกร ส้ม ทั้งกัน เกษตรกรส่วนหนึ่งยังเลี้ยงวัวเนื้อไว้ขาย โดยจะขายตอนยังเป็นลูกวัวอายุไม่ถึง 1 ปี ทุกๆ ปี จะมีพ่อค้ามาซื้อลูกวัวของเกาะไปขายยังจังหวัดต่างๆ เช่น คาโงชิม่า มียาซากิ (宮崎) ปีละหลายพันตัว นอกจากนี้การประมงก็เป็นอาชีพสำคัญ เนื่องจากเกาะนี้มีปะการังล้อมรอบทำให้มีปลาอาศัยอยู่มาก จึงมีการจับปลาทั้งแบบน้ำตื้นและน้ำลึก

ชื่อเกาะโทะกุโนะชิมะปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์ครั้งแรกใน ค.ศ. 699 สมัยจักรพรรดิหมุมมุ (文武天皇) โดยหนังสือโอะกุนิฮงงิ (『続日本紀』) ระบุว่า ชาวทะเลนะ (多瀬) ยะกุ (夜玖) อะมะมิ (奄美) โทะกุ (度感 หรือ โทะกุโนะชิมะ) ได้นำของมาถวายจักรพรรดิแห่งราชสำนักยะมะโตะ (大和朝廷) ในยุคดังกล่าว ราชสำนักยะมะโตะได้เริ่มการติดต่อกับจีนโดยการส่งทูตไปส่งถวายนมตรี การเดินทางนี้จำเป็นต้องอาศัยเส้นทางการเดินเรือที่ปลอดภัยผ่านเกาะน้อยใหญ่ทางตอนใต้ของญี่ปุ่น แทนการใช้เส้นทางลัดเลาะไปตามชายฝั่งของเกาหลีซึ่งตอนนั้นมีความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยราบรื่น ทั้งยังต้องการขยายอิทธิพลมายังหมู่เกาะเหล่านี้เพื่อคานอำนาจของจีนที่มีการติดต่อกับชายกับอาณาจักรริวกิว (琉球王国) และเกาะโดยรอบมาก่อนหน้านั้นนานแล้ว วิธีผูกสัมพันธ์ที่ราชสำนักใช้คือการปูนบำเหน็จให้แก่ผู้นำชาวของมาถวายด้วยการเลี้ยงดูปู่เสื่อและแต่งตั้งตำแหน่งทางราชการรวมทั้งให้เงินเดือน ด้วยนโยบายต่างๆ เหล่านี้ทำให้ยะมะโตะเริ่มรู้จักหมู่เกาะทางตอนใต้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม เมื่อราชสำนักยะมะโตะว่างเว้นจากการส่งทูตไปยังเมืองจีน การติดต่อกับหมู่เกาะทางตอนใต้ก็เริ่มลดลง จนข้อมูลเกี่ยวกับเกาะเหล่านี้แทบไม่ปรากฏในหน้าของเอกสารประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเป็นเวลาถึง 600 ปี จนกระทั่งหมู่เกาะอะมะมิตกอยู่ภายใต้การครอบครองของอาณาจักรริวกิวในคริสต์ศตวรรษที่ 13 เกาะโทะกุโนะชิมะจึงถูกรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการปกครองของอาณาจักรดังกล่าว เมื่ออาณาจักรริวกิวถูกแคว้นซะทซุมะ (薩摩藩) เข้ายึดครองใน ค.ศ. 1609 หมู่เกาะอะมะมิจึงเปลี่ยนมาตกอยู่ใต้อำนาจของขุนนางแคว้นซะทซุมะซึ่งหลังจากนั้นปกครองหมู่เกาะแห่งนี้มาเป็นเวลานานถึง 266 ปี จนกระทั่งรัฐบาลเมจิได้ประกาศยกเลิกระบบแคว้นตั้งจังหวัดขึ้นแทน ในปี ค.ศ. 1871 และมีการนำระบบผู้นำเมืองและหมู่บ้านมาใช้ใน ค.ศ. 1875

ใน ค.ศ. 1946 เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 หมู่เกาะอะมะมิกับโอกินาวาต้องถูกตัดขาดจากประเทศญี่ปุ่นและตกอยู่ใต้การปกครองของกองทัพสหรัฐอเมริกา ผู้คนได้รับความเดือดร้อนจากการขาดแคลนเครื่องอุปโภคและบริโภค เนื่องจากมีการห้ามติดต่อซื้อขายกับแผ่นดินใหญ่ของญี่ปุ่นอย่างเด็ดขาด แต่ด้วยความพยายามของหลายฝ่ายโดยเฉพาะอิสุมิ โฮโร (泉芳朗) ผู้นำ “แนวร่วมเพื่อเรียกร้องให้คืนหมู่เกาะอะมะมิกลับสู่ประเทศญี่ปุ่น” ในที่สุด ใน ค.ศ. 1953 หมู่เกาะอะมะมิก็ได้กลับมาเป็นส่วนหนึ่งของประเทศญี่ปุ่นอีกครั้งโดยขึ้นกับจังหวัดคาโงชิม่า

ในส่วนของเกาะโทะกุโนะชิมะ เมืองคะมะทซุ (亀津町) กับหมู่บ้านฮิงะมิอะมะมิ (東天城村) ได้รวมกันกลายเป็นเมืองโทะกุโนะชิมะในปี ค.ศ. 1958 เมืองอะมะมิเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1961 ตามด้วยเมืองอิเซ็นใน ค.ศ. 1962

4. ประเพณีชนวัวของเกาะโทกุโนะชิมะ

4.1 ประวัติความเป็นมา

ไม่ปรากฏแน่ชัดว่า การชนวัวของเกาะโทกุโนะชิมะเริ่มขึ้นเมื่อไร แต่กล่าวกันว่า ได้รับอิทธิพลจากการชนวัวของเกาะโอกินาวา การชนวัวในยุคแรกของเกาะนี้ น่าจะเป็นการทำประลองกันเพื่อความสนุกสนานระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงวัว ต่อมาจึงพัฒนาเป็นความบันเทิงระหว่างครอบครัว กลุ่มเพื่อนบ้านใกล้เคียง ไปจนถึงระดับหมู่บ้านและทั่วทั้งเกาะ

ข้อมูลเก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับการชนวัวของเกาะโทกุโนะชิมะถูกถ่ายทอดในลักษณะเพลงพื้นบ้านชื่อเพลง “เมะรุรุโตะกิ” (前原口説) ซึ่งมีเนื้อหาย้อนกลับไปในอดีตเมื่อประมาณสามร้อยกว่าปีก่อน หรือในช่วงกลางสมัยเอโดะ (ค.ศ. 1600-1868) กล่าวถึงการต่อสู้ระหว่างวัวของชาวนาชื่อเมะรุโตะกับวัวมุงแฉะยะมะของขุนนางผู้ปกครองเกาะเมะรุโตะที่เคยถูกงูกัดจนขาข้างหนึ่งพิการแต่ก็ขยัน

ทำงานและรักวัวเหมือนลูกของตัวเอง วันหนึ่งเมะรุโตะถูกสั่งให้นำวัวของตนมาชนวัวกับวัวของขุนนางซึ่งได้เปรียบในทุกด้าน ช้ำวัวของเมะรุโตะยังถูกกลั่นแกล้งสารพัด เช่น ให้เดินทางมาไกลโดยไม่ให้พักผ่อน แต่ท้ายที่สุดแล้ววัวของชาวนา ก็ชนะ แสดงให้เห็นถึงชัยชนะของชาวนา ต่อข้าราชการผู้กดขี่ชาวบ้านในยุคดังกล่าว (文・松田1982: 38-39) นอกจากนี้ หลักฐานเกี่ยวกับการชนวัวยังพบได้ในบันทึกประเพณีพื้นบ้านของหมู่เกาะอะมะมิซึชื่อ *นันโตสะทซุวะ* (『南島雑話』) ซึ่งนะโงะยะ ชะเง็นตะ (名越佐源太) เขียนขึ้นเมื่อในช่วง ค.ศ. 1850-1855 ในบันทึกดังกล่าวปรากฏภาพการชนวัว (ภาพที่ 1) และระบุว่า การชนวัวเป็นการละเล่นเพื่อความบันเทิงที่ผู้คนชื่นชอบมากที่สุดเทียบเท่ากับการแข่งซูโม่หรือละครบนเกาะฮอนชู (本州) จัดขึ้นในวันที่ 15 สิงหาคมและ 9 กันยายนของทุกปี⁴

ภาพที่ 1 การชนวัวในนันโตสะทซุวะ (『南島雑話』)

⁴ ในที่นี้ผู้วิจัยอ้างอิงจาก 名越佐源太著 鹿児島県立大島高等学校南島雑話クラブ訳 野尻純一・入佐一俊編 (1997) 『挿絵で見る「南島雑話」』(奄美文庫5) 奄美文化財団 199頁

การชนวัวได้รับความนิยมถึงขีดสุดในช่วงต้นถึงกลางสมัยเมจิ (ค.ศ. 1868-1912) แต่ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1909 หรือช่วงปลายสมัยเมจิ มีการออกประกาศห้ามทรมาณสัตว์ของจังหวัดคาโงชิม่า การชนวัวจึงซบเซาไประยะหนึ่ง แต่กลับคึกคักขึ้นมาใหม่ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1911 เมื่อประกาศดังกล่าวถูกยกเลิกไปเนื่องจากนโยบายสนับสนุนการเลี้ยงปศุสัตว์ ในหนังสือประวัติย่อ *โทะกุโนะชิมะ* (『徳之島小史』) ของชะกะอิ โทะโมะนะโอะ (坂井友直) ตีพิมพ์ ในปี ค.ศ. 1917 กล่าวถึงวัวที่ใช้ชนว่า ต้องเลือกตัวที่รูปร่างใหญ่กำยำล่ำสัน และเลี้ยงไว้เพื่อชนอย่างเดียว ไม่ใช่เป็นแรงงานในการเกษตร มีการดูแลประหนึ่งสมาชิกในครอบครัว ให้อาหารอย่างดีเพื่อขุนให้อ้วน พอใกล้ถึงการแข่งขันก็ต้องเอาเนื้อไก่และไข่ไก่ให้กิน⁵ แสดงให้เห็นว่ามีวัวสำหรับชนโดยเฉพาะตั้งแต่ต้นสมัยไทโช (ค.ศ. 1912-1926) แล้ว อย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่ยุคโชวะ (ค.ศ. 1926-1989) ในช่วงกลางสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงช่วงหลังสงครามเพิ่งสงบลง วัวชนถูกนำไปบริโภคจนแทบหมดเกาะ จนในปี ค.ศ. 1948 กลุ่มอาสาสมัครผู้รักวัวได้มารวมตัวกันจัดตั้ง “สหกรณ์วัวชนแห่งเกาะโทะกุโนะชิมะ” (徳之島闘牛組合) ใน ค.ศ. 1967 มีการตั้ง “สมาคมชนวัว” (闘牛協会) ขึ้นในแต่ละเมือง (โทะกุโนะชิมะ อิเซ็น และอะมะจิ) ซึ่งในเวลาต่อมาได้มีการก่อตั้ง “สมาพันธ์ชนวัวแห่งเกาะโทะกุโนะชิมะ” (徳之島闘牛連合会) เพื่อกำกับสมาคมทั้งสามนี้ด้วย

นอกจากการแข่งขันในเกาะ ยังเคยมีการจัดแข่งขันวัวเชื่อมสัมพันธ์กับต่างถิ่นด้วย การ

แข่งขันครั้งสำคัญเช่น การชนวัวซึ่งจัดขึ้นที่สนามเบสบอลนิมิโนะมิยะ (西宮球場) ระหว่างวัวของเกาะโทะกุโนะชิมะกับวัวเมืองอูวะจิมะในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1961 และกับวัวของเกาะโอะกิในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน ใน ค.ศ. 1972 มีการจัดชนวัวเชื่อมสัมพันธ์กับเมืองอูวะจิมะครั้งที่ 2 ที่สนามแห่งเดียวกัน (米川 1982: 21) นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1999-2000 ยังมีการนำวัวของเกาะเดินทางไปแข่งขันยังประเทศเกาหลี เป็นการเชื่อมสัมพันธ์ในระดับประเทศด้วย แต่ในปีต่อๆ มาก็ต้องยกเลิกไปเพราะการระบาดของโรควัวบ้า (BSE) ทำให้ไม่สามารถเคลื่อนย้ายวัวข้ามประเทศได้

4.2 การชนวัวในปัจจุบัน

จนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 การชนวัวมักจัดกันเองตามความตกลงระหว่างเจ้าของวัว โดยมักจัดในช่วงวันหยุดของเกาะตามชายหาดหรือทุ่งหญ้า ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งสหกรณ์วัวชนจึงเริ่มมีการตั้งกฎระเบียบและนำระบบเก็บค่าเข้าชม (ค่าเข้าชมในปัจจุบันคือ ผู้ใหญ่ประมาณ 2,500 เยน เด็กนักเรียนต่ำกว่าชั้นมัธยมต้นประมาณ 1,000 เยน) เข้ามาใช้ ปัจจุบันมีการชนวัวชิงชนะเลิศระดับเกาะปีละ 3 ครั้ง คือในช่วงปีใหม่ วันหยุดยาวเดือนพฤษภาคม (โกลเด็นวิค) และในช่วงฤดูใบไม้ร่วงหรือตรงกับช่วงการฉลองวันที่ 9 เดือน 9 (重陽の節句)⁶ ตามปฏิทินจันทรคติ การจัดแข่งขันระดับเกาะเป็นหน้าที่ของสมาคมชนวัวของแต่ละเมือง นอกจากนี้ยังมีการแข่งขันอย่างไม่เป็นทางการอีกปีละประมาณ 10-15 ครั้ง

⁵ ในที่นี้ผู้วิจัยอ้างอิงจาก 「徳之島小史」 ใน 坂井友直編著(1993)『奄美郷土史選書』第1巻 国書刊行会 77頁

⁶ โชโยะ โนะ เซ็กกุ หนึ่งในพิธีฉลองเทศกาลที่ได้รับอิทธิพลจากประเทศจีน ราชสำนักญี่ปุ่นเริ่มจัดพิธีนี้ครั้งแรกในสมัยนาราโดยมีธรรมเนียมจัดเป็นงานเลี้ยงเพื่อขึ้นชมดอกเบญจมาศ ต่อมาในสมัยเอโดะการฉลองจึงได้แพร่หลายไปในหมู่ชาวบ้าน ในทางคติชนวิทยา เซ็กกุถือเป็นช่วงจังหวะสำคัญของปี ความหมายของเซ็กกุจะต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น แต่ส่วนใหญ่จะมีการทำพิธีฉลองและถวายอาหารแด่เทพเจ้า

การแข่งขันเหล่านี้เจ้าของวัวจะออกเงินจัดกันเองในช่วงเดือนเมษายนถึงพฤศจิกายน ซึ่งเป็นช่วงว่างเว้นจากการเกษตร วิธีจัดแข่งขันทำโดย ผู้จัดจะเป็นคน “เปรียบวัว” คือพิจารณาความเหมาะสมของวัวที่จะชนกันแต่ละคู่ ก่อนนำข้อเสนอไปปรึกษาเจ้าของวัว ถ้าทั้งสองฝ่ายเห็นชอบก็แข่งกันได้ แต่บางครั้งก็อาจมีการชิงไหวชิงพริบระหว่างเจ้าของวัว ทำให้ตกลงกันยากหรือไม่สำเร็จ ในการแข่งขันแต่ละครั้งจะมีการจัดลำดับ ความเก่งของวัวโดยดูจากองค์ประกอบต่างๆ เช่น ประวัติการแข่งขัน สายพันธุ์ คำวิจารณ์ ฯลฯ บางครั้งมีการนำชื่อตำแหน่งของนักซูโม่ เช่น โยะโกะสุนะ (横綱) โอสะกิ (大関) มาใช้จัดอันดับวัวด้วย อย่างไรก็ตาม ตำแหน่งเหล่านี้ไม่ใช่ตำแหน่งถาวร จะใช้เฉพาะในการแข่งขันครั้งนั้นๆ

การแพ้ชนะตัดสินโดยดูว่า วัวยังมีใจจะชนต่อหรือไม่ คือหากวัวตัวใดวิ่งหนีไปแล้วไม่หันกลับมาหาคู่ต่อสู้อีก ถูกอีกฝ่ายชนล้มหรือได้รับบาดเจ็บจนสู้ต่อไปไม่ได้ก็จะถูกตัดสินให้แพ้ การแข่งขันแต่ละครั้งอาจใช้เวลาเพียง 10 วินาทีไปจนถึงเป็นชั่วโมงกว่าจะรู้ผลแพ้ชนะ สนามชนวัวเกาะโทะกุโนะมิมะมีเส้นผ่านศูนย์กลางราว 20 เมตรและมีลักษณะพิเศษคือมีรั้วเหล็กล้อมรอบ ต่างจากสนามบนเกาะโอกินาวาซึ่งล้อมรอบด้วยเนินดิน ทำให้วัวที่ถูกต้อนไปตีตัวหนีได้ค่อนข้างลำบาก ได้รับบาดเจ็บได้ง่าย จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ยอมรับกันว่า วัวที่ยืนหยัดอยู่ได้ในวงการชนวัวของเกาะโทะกุโนะมิมะจะต้องแข็งแกร่งมาก ในเวลาแข่งขันจะอนุญาตให้พี่เลี้ยงวัวที่เรียกว่า “เซะโกะ” (勢子) อยู่ในสนามได้ฝ่ายละ 3 คน แต่มีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่จะยืนอยู่ข้างวัวเพื่อส่งเสียงให้กำลังใจหรือบังคับ หากเหนื่อยจึงค่อยผลักเปลี่ยนให้พี่เลี้ยงที่เหลือมาทำหน้าที่แทน อย่างไรก็ตาม พี่เลี้ยงไม่มีสิทธิ์แตะต้องตัววัวของคู่ต่อสู้อย่างเด็ดขาด

ในการลงแข่งแต่ละครั้งเจ้าของวัวจะได้เงินค่าลงสนาม (fighting money) ทันทีโดยไม่ต้องรอผลการแข่งขัน วัวระดับแชมป์เยี่ยมส์จะได้เงินระหว่าง 700,000-1,000,000 เยน ระดับผู้ทำชิงหรือรองแชมป์ได้ประมาณ 500,000 เยน ส่วนวัวชนซึ่งไม่ค่อยเป็นที่รู้จักหรือยังไม่มีประวัติลงแข่งมากนักจะได้ประมาณ 50,000-100,000 เยน เงินเหล่านี้ส่วนใหญ่หมดไปกับการเลี้ยงฉลองทั้งก่อนและหลังการแข่งขัน การซื้อบัตรเข้าชมแจกผู้เกี่ยวข้อง ค่าจัดทำของที่ระลึก เช่น ผ้าขนหนูหรือพัดพิมพ์ชื่อวัว จึงกล่าวได้ว่าค่าลงสนามไม่ได้มากมายเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่าย การลงแข่งแต่ละครั้งนอกจากเจ้าของวัวจะไม่ได้กำไรแล้วยังขาดทุนด้วยซ้ำ

5. การสำรวจเกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงวัวและสำนึกที่มีต่อวัว

ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เกาะโทะกุโนะมิมะเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงวัวและการชนวัวรวมทั้งสิ้น 3 ครั้ง คือในระหว่างวันที่ 24-31 มกราคม และ 1-10 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 และวันที่ 25-30 มีนาคม ค.ศ. 2011 ได้ชมการแข่งขันรวมทั้งสิ้น 5 รายการ พร้อมทั้งรวบรวมประวัติการแข่งขันของวัวชนที่เข้าร่วมการแข่งขันดังกล่าว นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์เจ้าของวัวชนรวมทั้งสิ้น 18 คน (ตารางที่ 1) พูดคุยกับเกษตรกรผู้เลี้ยงวัวทั่วไป พ่อค้าวัว และชาวเกาะซึ่งไม่สนใจการชนวัวและเลี้ยงวัวด้วยจำนวนหนึ่ง ตลอดจนได้ขอข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมของเกษตรกรและการเลี้ยงสัตว์จากที่ว่าการเมืองทั้งสามของเกาะโทะกุโนะมิมะ

เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการเลี้ยงวัวและสำนึกที่มีต่อวัวของชาวเกาะโทะกุโนะมิมะขอสรุปประเด็นที่ได้จากการสำรวจดังนี้

5.1 วัวผลิตกับวัวชน

โดยทั่วไป วัวบนเกาะโทะกุโนะมิจะมีอยู่ 2 ประเภท คือวัวเลี้ยงหรือที่ชาวเกาะเรียกกันว่า “เซะอิซังจิ่ว” (生産牛) ซึ่งแปลตรงตัวว่า “วัวผลิต” หมายถึงวัวเพศเมียที่เลี้ยงไว้เพื่อผลิตลูกวัวพันธุ์เนื้อ

(ต่อไปจะเรียกว่า “วัวผลิต”) กับ “โทจิ่ว” (闘牛) หรือ “วัวชน” หรือวัวเพศผู้ที่เลี้ยงไว้เพื่อการชนวัว (ต่อไปจะเรียกว่า “วัวชน”)

ตารางที่ 1 จำนวนวัวผลิต วัวชน และครอบครัวที่เลี้ยงวัวในแต่ละเมืองบนเกาะโทะกุโนะมิ

เมือง	จำนวนครอบครัว (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ม.ค. 2008 ยกเว้นเมืองอิเซ็น เป็นข้อมูล ณ วันที่ 1 ต.ค. 2005) (ครัวเรือน)	จำนวนครอบครัวที่เลี้ยงวัวผลิต (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ม.ค. 2008) (ครัวเรือน)	จำนวนผู้เลี้ยงวัวชน (ข้อมูล ณ วันที่ 27 พ.ย. 2007) (คน)	จำนวนวัวผลิต (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ม.ค. 2008) (ตัว)	จำนวนวัวชน (ข้อมูล ณ วันที่ 27 พ.ย. 2007) (ตัว)
โทะกุโนะมิ	6,022	230	60	3,664	139
อิเซ็น	3,381	617	134	6,078	252
อะมะงิ	3,150	431	42	3,206	85
รวมทั้งเกาะ	12,553	1,278	236	12,948	476

ที่มา : รวบรวมจากข้อมูลปศุสัตว์ของเมืองโทะกุโนะมิ อิเซ็น และอะมะงิ ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจากแผนกปศุสัตว์ที่ว่าการเมืองโทะกุโนะมิ อิเซ็น และอะมะงิ

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ในช่วงปลาย ค.ศ. 2007-มกราคม 2008 บนเกาะโทะกุโนะมิจะมีวัวชนอยู่เพียง 476 ตัวเมื่อเทียบกับวัวผลิต (รวมแม่วัวกับลูกวัว) ที่มีอยู่ถึง 12,948 ตัว แสดงให้เห็นว่า วัวชนนับเป็นประชากรส่วนน้อยมากเมื่อเทียบกับวัวผลิตที่เลี้ยงเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ

วัวผลิตต้องเป็นวัวเนื้อสายพันธุ์ดี มีการลงทะเบียนอย่างถูกต้องครบถ้วนตัวเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบได้ วัวผลิตจะได้รับการผสมเทียมโดยใช้เชื้อพ่อวัวพันธุ์เนื้อที่มีชื่อเสียง (ราคาการผสมเทียมขึ้นอยู่กับชื่อเสียงของพ่อวัวตัว) โดยเฉลี่ยแม่วัวผลิตจะตกลูกปีละ 1 ตัว ลูกที่เกิดมาถ้าเป็นตัวผู้จะต้องถูกทำหมันเมื่ออายุประมาณ 4

เดือนก่อนนำไปประมูล ลูกวัวที่นำไปประมูลจะอายุประมาณ 8-10 เดือน การประมูลจัดขึ้นปีละ 6 ครั้ง มีพ่อค้าจากทั่วประเทศญี่ปุ่นเดินทางมาเข้าร่วมเพื่อซื้อลูกวัวกลับไปเลี้ยงต่อในพื้นที่ของตน และขายเป็นเนื้อวัวโดยใช้ชื่อตามสถานที่เลี้ยง เหตุที่ชาวเกาะโทะกุโนะมิไม่เลี้ยงวัวเนื้อเองเนื่องจากสภาพอากาศและภูมิประเทศไม่อำนวย คือไม่มีทุ่งหญ้าที่อุดมสมบูรณ์เพียงพอ ค่าขนส่งอาหารแห้งมาเกาะมีราคาแพง และอุณหภูมิก็สูงเกินไปจนวัวแทบไม่มีไขมันที่จะทำให้เนื้อวัวมีรสชาติอร่อย ส่วนราคานั้น เฉลี่ยแล้วลูกวัวเพศผู้จะขายได้ราคาดีกว่าลูกวัวเพศเมีย

ตารางที่ 2 ราคาประมูลลูกวัวเนื้อ ค.ศ. 1998-2005

	ลูกวัวเพศเมีย			ลูกวัวเพศผู้ (ตอนแล้ว)			รวม
	ค.ศ.	จำนวนรวม (ตัว)	ราคาเฉลี่ย (เยน)	จำนวนที่ประมูล (ตัว)	ราคาเฉลี่ย (เยน)	จำนวนที่ประมูล (ตัว)	ราคาเฉลี่ย (เยน)
สหกรณ์การเกษตรโทเกุโนะชิมะ	1998	1,649	291,471	1,624	368,095	3,273	321,115
	1999	1,720	285,818	1,793	376,668	3,514	332,249
	2000	1,647	292,231	1,801	379,952	3,449	338,210
	2001	1,720	244,057	1,783	308,917	3,504	277,077
	2002	1,852	281,923	1,918	351,278	3,770	317,208
	2003	1,838	311,122	1,834	389,130	3,673	350,140
	2004	1,861	346,349	2,012	437,999	3,874	394,004
	2005	2,040	364,695	2,103	470,149	4,144	418,248
สหกรณ์การเกษตรอะมะจิ	1998	957	272,555	1,067	364,562	2,024	321,674
	1999	919	286,884	985	372,795	1,904	331,246
	2000	932	302,813	957	379,846	1,889	341,840
	2001	984	244,921	987	307,836	1,972	276,575
	2002	1,010	282,601	1,063	347,473	2,073	315,866
	2003	939	318,605	1,095	390,580	2,036	357,571
	2004	920	367,413	1,086	441,417	2,007	407,553
	2005	1,037	385,003	1,128	467,891	2,165	428,189

ที่มา : 奄美群島農政推進協議会大島支庁農林課 『奄美畜産の動向』

หมายเหตุ : 1. ราคานี้ยังไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม

2. สหกรณ์การเกษตรบนเกาะโทเกุโนะชิมะมี 2 แห่ง คือโทเกุโนะชิมะ (รวมเมืองโทเกุโนะชิมะกับอิชิน) กับอะมะจิ

ลูกวัวเพศเมียส่วนใหญ่ถูกขายเพื่อนำไปเป็นวัวผลิตต่อไป หากเป็นสายพันธุ์ที่ดี คือเป็นลูกของแม่วัวที่มีลูกตกก็จะขายได้ราคาดี (รายซื้อพ่อวัวและแม่วัวจะปรากฏในบัญชีรายซื้อวัวที่ถูกนำมาประมูล) แต่เกษตรกรบางคนก็ขอแม่วัวมาจากคนรู้จักซึ่งก็อาจยกให้โดยไม่คิดมูลค่า แม่วัวจะผลิตลูกให้เจ้าของได้ถึงอายุประมาณ 15 ปี จากนั้นจะถูกขายให้พ่อค้าวัวนำไปฆ่าเอาเนื้อในราคาประมาณตัวละ 100,000 เยน

วัวชนคือวัวเพศผู้ที่โตเต็มที่และไม่ถูกตอน มีการนำวัวหลายสายพันธุ์มาใช้เป็นวัวชนแต่วัวเนื้อมีอยู่มากที่สุด เนื่องจากเป็นสายพันธุ์ที่ตัวใหญ่และรูปร่างดี เนื้อของวัวเนื้อที่ใช้เป็นวัวชนจะเหนียวไม่อร่อย ขายไม่ได้ราคา เพราะไม่ถูกตอน

วัวชนได้รับการเลี้ยงดูดีกว่าวัวผลิต คอกวัวชนส่วนใหญ่มีสภาพสะอาดสะอาด อาหารที่เตรียมไว้ก็มีปริมาณมากและหลายชนิด เกษตรกรบางคนเลี้ยงวัวผลิตไว้ในคอกรวมขนาดใหญ่

(ภาพที่ 2) แต่กลับสร้าง “ห้องส่วนตัว” ให้วัวชนไว้ตรงมุมหนึ่งของโรงเลี้ยงวัวเดียวกัน (ภาพที่ 3) เจ้าของวัวบางคนพาวัวของตนไปเดินเล่นริมชายหาดเพื่อเป็นการออกกำลังกาย บ้างก็ติดกล้องวิดีโอไว้ในคอกสำหรับเฝ้าดูวัวได้ตลอด 24 ชั่วโมง เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เจ้าของวัวชนรักและให้ความสำคัญกับวัวเพียงใด (ภาพที่ 4)

คุณค่าหรือราคาของวัวชน ขึ้นอยู่กับประวัติการแข่งขัน อายุ สายพันธุ์ ฯลฯ ลูกวัวชนเพศผู้จะมีราคาสูงกว่าลูกวัวผลิตขึ้นอยู่กับสายพันธุ์และรูปร่าง ตัวที่ราคาดีจะประมาณ 700,000-900,000 เยน แพงกว่าลูกวัวผลิตอายุไม่ถึง 1 ปี ซึ่งราคาประมาณ 400,000 เยน (ดูตารางที่ 2) เกือบเท่าตัว ในขณะที่ลูกวัวชนเพศเมียแทบไม่มีราคา เมื่อเกิดมา (บางคนซื้อมาจากตลาดประมูลลูกวัวผลิต) ถ้าเจ้าของไม่เลี้ยงไว้เพื่อเป็นแม่พันธุ์วัวชนก็อาจยกให้คนที่ต้องการไปโดยไม่เสียค่า⁷

ส่วนวัวชนที่โตเต็มที่จะมีราคาตั้งแต่ 500,000 เยน ไปจนถึงหลายล้านเยน วัวระดับแชมป์บางตัวราคาสูงถึง 10,000,000 เยน ในกรณีมีประวัติการแข่งขันดีพอประมาณ โดยเฉพาะแล้วจะราคาตัวละประมาณ 2,000,000-4,000,000 เยน ซึ่งแพงพอกับราคาารถขนาดใหญ่ แสดงให้เห็นว่า วัวชนไม่ใช่สิ่งที่จะมีไว้ครอบครองได้ง่ายๆ

นอกจากจะมีราคาแพง วัวชนยังเป็นสัตว์ที่เลี้ยงแล้วไม่คุ้มทุนเพราะราคาตกได้ง่าย แม้วัวชนที่ซื้อมาในราคาเป็นล้านเยน แต่หากได้รับบาดเจ็บ เช่น เขาหัก ถูกแทงหรือถูกกรีดเป็นแผลในการแข่งขันจนชนไม่ได้อีกต่อไป ก็จะถูกส่งไปฆ่ากลายเป็นเนื้อสัตว์ ซึ่งจะไม่ได้อีกต่อไป เพราะเหนียวมีแต่กล้ามเนื้อ พ่อค้าวัวเล่าว่า เนื้อวัวชนมีราคาเพียงประมาณ

ภาพที่ 2 คอกรวมสำหรับเลี้ยงวัวผลิต ช่องสี่เหลี่ยมที่เห็นกลางภาพคือทางเข้าคอกวัวชน (ถ่ายภาพโดย พุฒิชัย)

ภาพที่ 3 คอกวัวชนที่อยู่ต้นในสุดของคอกวัวผลิตในภาพที่ 2 (ถ่ายภาพโดย พุฒิชัย)

ภาพที่ 4 มอนิเตอร์รับภาพจากกล้องวิดีโอสำหรับดูความเป็นไปของวัวชนในคอก (ถ่ายภาพโดย พุฒิชัย)

⁷ มีคำกล่าวในหมู่ฆราวาสะณะนิกายนิกายว่า วัวชนเพศเมียมีค่าเพียง “นิยะกุซังมิง” (二束三文) ซึ่งหมายความว่า ถูกจนไร้ค่า

200-300 เยนต่อกิโลกรัม หรือคิดเป็นราคาเพียงตัวละ 150,000 เยน นอกจากการบาดเจ็บแล้ว ถ้าวัวชนตัวไหนแพ้ติดกันหลายครั้งราคาก็จะตกลง เว้นแต่วัวที่เคยเป็นแชมป์หลายสมัยราคาจะสูงขึ้น แต่บางครั้งเจ้าของก็ไม่ขายทำกำไร กลับเลี้ยงไว้เป็นพ่อพันธุ์จนกว่าจะตาย ซึ่งในกรณีนี้จะมีค่าใช้จ่ายสูงมาก ถ้าฐานะไม่ดีจริงก็เลี้ยงไว้ไม่ได้

นอกจากราคาจะเปลี่ยนแปลงได้ง่าย การรักษาสถานภาพวัวชนบนเกาะโทกุโนะชิมะก็ทำได้ยากมาก เพราะต้องชนะติดต่อกันจะแพ้มากไม่ได้ เกณฑ์ในการตัดสินว่าแพ้มากหรือน้อยคือแพ้ 2 ครั้งติดต่อกันหรือไม่ (แต่ไม่รวมสถิติการแข่งขันที่อื่นก่อนมาแข่งบนเกาะโทกุโนะชิมะ) ตารางที่ 3 แสดงประวัติการแข่งขันของวัวชนที่เข้าร่วมการแข่งขันในเดือนเมษายน-พฤษภาคม ค.ศ. 2008 จำนวน 5 รายการ จะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่เป็นวัวชนที่มีสถิติแพ้เพียง 0 หรือ 1 ครั้ง (รวมทั้งวัวชนที่เพิ่งลงสนามเป็นนัดแรก) วัวชนที่แพ้ 2 ครั้งขึ้นไปมีจำนวนน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด เกณฑ์แพ้ติดกัน 2 ครั้ง ซึ่งเป็นที่รู้จักกันของชาวเกาะนี้จึงมีผลต่อค่าและชะตากรรมของวัวชนเป็นอย่างมาก

ยกตัวอย่างเช่น F.K. เจ้าของวัวชนรายที่ 10 ในตารางที่ 4 เล่าว่า เคยซื้อวัวตัวหนึ่งในราคา 3,600,000 เยน แต่พอแพ้ติดกัน 2 ครั้ง (ประวัติการแข่งขันรวมชนะ 6 ครั้ง แพ้ 3 ครั้ง) ก็ไม่อยากเห็นหน้าวัวตัวนี้อีก จึงขายออกไปยังเกาะโอกินาวา ในราคาเพียง 500,000 เยน ต้องขาดทุนถึง 3,100,000 เยน

5.2 เจ้าของวัวชน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ชาวเกาะโทกุโนะชิมะที่มีวัวชนในครอบครองรวมทั้งสิ้น 18 คน ในจำนวนนี้มีทั้งที่เป็นเพียงคนเลี้ยงหรือเป็นเจ้าของ

แต่ไม่ได้เลี้ยงเอง อย่างไรก็ตาม ในที่นี้จะขอรวมเรียกว่า “เจ้าของวัวชน”

จาก 18 ตัวอย่างในตารางพบว่า เจ้าของวัวชนบนเกาะโทกุโนะชิมะมีหลายอาชีพไม่ได้จำกัดเพียงเกษตรกร ตรงกันข้าม เกษตรกรผู้ทำฟาร์มวัวผลิตรีมีเพียง 3 ราย (ตัวอย่างที่ 3, 8, 9) ถ้ารวมกับเกษตรกรที่ไม่ได้เลี้ยงวัวอีก 4 ราย (ตัวอย่างที่ 12, 13, 14, 17) ก็จะเป็น 7 ราย ซึ่งไม่ถึงครึ่งของข้อมูลทั้งหมด แสดงให้เห็นว่า เจ้าของวัวชนในปัจจุบันไม่ต้องเป็นเกษตรกรเสมอไป ในทางกลับกัน อาจกล่าวได้ว่า เจ้าของวัวชนทำอาชีพอื่นนอกจากเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามแทบทุกรายที่ได้สัมภาษณ์มีอาชีพและฐานะที่มั่นคง เพราะการเลี้ยงวัวชนต้องใช้เงินมากและไม่ได้กำไร แต่ขาดทุนดังได้กล่าวข้างต้น เจ้าของวัวชนมีอายุเฉลี่ย 40.2 ปี และมีวัวชนเฉลี่ยคนละ 3 ตัว วัย 40 ปีนับเป็นวัยที่เหมาะสมแก่การมีงานอดิเรกเป็นการชนวัว เพราะมีฐานะทางสังคมที่มั่นคง มีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบ และยังสุขภาพแข็งแรง สามารถดูแลวัวซึ่งเป็นงานที่หนักเองได้

อาจเร็วเกินไปที่จะสรุปว่า มีเกษตรกรที่ทำฟาร์มวัวผลิตรีเป็นส่วนน้อยที่เล่นวัวชน เพราะเจ้าของวัวชนที่ได้สัมภาษณ์ยังน้อยเกินไป อย่างไรก็ตาม ในจำนวน 3 รายที่ได้พูดคุย U.N. ตัวอย่างที่ 9 เลี้ยงวัวผลิตรีถึง 80-90 ตัว และ M.H. ตัวอย่างที่ 8 ถึงแม้จะเป็นเจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตร แต่ก็เลี้ยงวัวผลิตรี 17 ตัวและวัวชนกว่า 20 ตัว ทั้งสองนับว่ามีวัวในครอบครองมากกว่าเกษตรกรรายย่อยทั่วไปที่เลี้ยงวัวผลิตรีเฉลี่ย 10 ตัวต่อครอบครัว (คำนวณจากตารางที่ 4) หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นเกษตรกรรายใหญ่ นับว่าสอดคล้องกับตัวอย่างอื่นๆ คือต้องเป็นผู้มีฐานะดีนั่นเอง

ตารางที่ 3 ประวัติการแข่งขันของวัวที่เข้าร่วมการแข่งขันในช่วง 27 เมษายน-5 พฤษภาคม ค.ศ. 2008

ชื่อการแข่งขัน	จำนวนวัวที่รู้ประวัติการแข่งขัน/จำนวนวัวที่เข้าแข่งทั้งหมด (ตัว)	แพ้ 0 ครั้ง (รวมวัวที่ลงแข่งเป็นครั้งแรก) (ตัว)	แพ้ 1 ครั้ง (ตัว)	แพ้ 2 ครั้ง (ตัว)	แพ้ 3 ครั้ง (ตัว)	แพ้ 4 ครั้ง (ตัว)	แพ้ 5 ครั้ง (ตัว)	แพ้ 6 ครั้ง (ตัว)
การแข่งขันที่ระลึกครบรอบ 50 ปีการปกครองด้วยระบบเมืองและเนื่องในโอกาสต้อนรับผู้ว่าราชการจังหวัด (27 เม.ย. 2008)	14/20	6	7	1	-	-	-	-
การแข่งขันประชันดาวเด่นวัวหนุ่มทั่วทั้งเกาะ (ช่วงเช้าวันที่ 3 พ.ค. 2008)	6/18	4	2	-	-	-	-	-
การแข่งขันชิงแชมป์รุ่นใหญ่ (ช่วงบ่ายวันที่ 3 พ.ค. 2008)	22/22	10	8	2	-	2*	-	-
การแข่งขันชิงแชมป์เกาะและแชมป์รุ่นกลางและการชนวัวชิงแชมป์ประเทศครั้งที่ 11 เมืองอะมะงิ (4 พ.ค. 2008)	26/26	15	5	4	-	-	1***	1****
การแข่งขันชิงแชมป์รุ่นเล็ก (5 พ.ค. 2008)	22/22	9	8	-	1**	-	-	-

หมายเหตุ : * ตัวหนึ่งรวมสถิติการแข่งขันในโอกินาวาคือ ชนะ 3 ครั้ง แพ้ 2 ครั้งด้วย ส่วนอีกตัวหนึ่งกำลังแพ้ติดต่อกัน 3 ครั้ง

** ชนะ 6 ครั้ง แพ้ 4 ครั้ง แต่ในจำนวนนี้รวมสถิติการแข่งขันในโอกินาวาคือชนะ 1 ครั้ง แพ้ 4 ครั้ง เสมอ 1 ครั้งด้วย

*** ชนะ 14 ครั้ง แพ้ 5 ครั้ง

**** ชนะ 21 ครั้ง แพ้ 6 ครั้ง

ตารางที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับเจ้าของวัวชนที่ได้สัมภาษณ์

เจ้าของวัวชน	อายุ (ปี)	อาชีพ	จำนวนวัวชน (ตัว)	จำนวนวัวผลิต (ตัว)
1. U.T.	42	เจ้าหน้าที่ที่ว่าการเมือง	2	0
2. U.S.	17	นักเรียนมัธยมปลาย	2	0
3. F.T.	31	เกษตรกร	3	9
4. M.K.	45	ผู้จัดการทั่วไปบริษัทขนส่ง	10	
5. S.T.	42	พนักงานสำนักงานไฟฟ้า	1	0
6. T.H.	47	ประกอบธุรกิจส่วนตัว, ช่างไม้	2	0
7. O.J.	25	ธุรกิจก่อสร้าง	3	0
8. M.H.	46	เจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตร	วัวชน 2+ วัวตัวเมียและลูกที่เลี้ยงเพื่อชน 20	17
9. U.H.	29	เกษตรกร	1	80~90
10. F.K.	93	ประธานบริษัท	2	0
11. F.M.	40	พนักงานบริษัท	2	0
12. F.M.	42	เกษตรกร, ครูสอนดำน้ำ	1	0
13. E.T.	45	เกษตรกร	2	0
14. F.Y.	21	เกษตรกร	1	0
15. S.Y. (คนเลี้ยงวัว)	40	ข้าราชการ	2	0
16. N.M (คนเลี้ยงวัว)	27	ธุรกิจขนส่งอ้อย	3	0
17. U.N. (คนเลี้ยงวัว)	44	เกษตรกร	1	0
18. K.T. (เจ้าของวัว)	48	ผู้จัดการบริษัท	3	0
ค่าเฉลี่ย	40.2	-	3	-

5.3 ความรู้สึกที่เจ้าของวัวชนมีต่อวัวและค่าของวัว

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจ้าของวัวชนในลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้เล่าเรื่องของตัวเองโดยเสรี ข้อมูลที่ได้รับจากเจ้าของวัวชนแต่ละคนจึงมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่เป็น

เอกลักษณ์ ในที่นี้ผู้วิจัยขอรวบรวมคำตอบในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้สึกที่เจ้าของวัวชนมีต่อวัวของตนและค่า (ราคาและความสามารถในด้านอื่นๆ เช่น การเป็นพ่อพันธุ์) ของวัวชนมาแสดง เพื่อให้เข้าใจความหมายของวัวที่มีต่อชาวเกาะโทเกกูโนะ-ชิมะได้ดียิ่งขึ้น

5.3.1 ความรู้สึกที่เจ้าของวัวชนมีต่อ วัวชน

ตัวอย่างที่ 7

ผมลงขันกับเพื่อนๆ คนละ 50,000 เยน ซื้อวัวมาเป็นของกลุ่มตัวเอง วัวชนก็เหมือน เป็นงานอดิเรก ทำให้ได้สังสรรค์กับเพื่อนๆ ได้คุย เรื่องวัวกับคนที่ชอบเหมือนกัน การได้ตีมันด้วยกัน หลังดูแลให้อาหารวัวเสร็จนับเป็นความสุขอย่าง หนึ่ง ผมไม่ได้คิดจะเลี้ยงไว้เพื่อสร้างรายได้

ตัวอย่างที่ 9

ผมเลี้ยงวัวชนตัวนี้เป็นตัวที่สิบแล้ว การชนวัวเป็นงานอดิเรกของผมเหมือนการตกปลา วัวชนเป็นสัตว์ที่น่ารัก น่าหลงใหลเหมือนรถ แต่ถ้า แพ้แล้วจะไม่น่ารัก หรือถ้าไม่สู้ก็ไม่น่ารัก ไม่มีความ หมายที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป ผมยังนึกถึงวัวของตัวเอง เวลาถูกขายไป ชาวเกาะบางคนมักตามไปดูการ แข่งขันของวัวชนที่เคยเลี้ยง แต่ถ้ามันสู้ไม่ดี ไม่ สง่างามก็ถึงกับขอให้เจ้าของใหม่ฆ่าทิ้งเสีย วัวแบบ นั้นจะถูกขายให้พ่อค้าวัวเพื่อเอาไปทำเนื้อสับ

ตัวอย่างที่ 11

สิ่งที่ไม่เคยเปลี่ยนแปลงคือความรู้สึก ตอนวัวชนะ มันเป็นวินาทีที่น่าภาคภูมิใจของ เจ้าของวัว ไม่รู้เหมือนกันว่าคนที่เล่นพนันวัวรู้สึก อย่างไร แต่ผมชนวัวเพราะความภูมิใจในชัยชนะ มากกว่า

เจ้าของวัวจะร้องไห้ไม่ว่าวัวจะแพ้ หรือชนะ เพราะวัวชนเปรียบเหมือนสมาชิกใน ครอบครัว สำหรับผม วัวชนเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไม่รู้ เหมือนกันเพราะอะไร แต่มันมีเสน่ห์ดึงดูดผม มาก ได้ยินว่าในต่างประเทศมีการนับถือวัวเป็น เทพเจ้า ผมว่าน่าจะเป็นความรู้สึกทำนองเดียวกัน เจ้าของวัวชนส่วนใหญ่มองว่า วัวชนเป็นร่างที่แบ่ง ภาคมาจากตัวเอง จึงเอาชื่อพ่อหรือชื่อตัวมาตั้งให้

มัน อย่างไรก็ตาม วัวชนต่างจากวัวผลิต ความจริง การมีวัวผลิตจะทำให้ร่ำรวย ส่วนวัวชนนั้น พุด ตรงๆ คือมีแต่ขาดทุน ถึงได้ค่าลงสนามมากก็ไม่พอ

นอกจากวัวแล้ว ที่บ้านผมยังเลี้ยง สุนัข แต่ผมให้ความสำคัญกับวัวมากกว่าสัตว์อื่น มากกว่าลูกเมียด้วยซ้ำ อย่างไรก็ตาม ถ้ารักวัว เหมือนสัตว์เลี้ยงทั่วไปก็คงไม่ให้มันชนกัน ผมดูแล วัวด้วยความรู้สึกเหมือนเป็นพี่เลี้ยงนักกีฬาต่อสู้ มากกว่า

ตัวอย่างที่ 12

การได้เป็นเจ้าของวัวเหมือนเป็น ฐานะทางสังคมอย่างหนึ่ง เจ้าของวัวแชมป์เปี้ยนส์ จะมีคนรู้จักมากกว่าสมาชิกสภาเมืองด้วยซ้ำ เวลา เอาวัวไปเดินเล่นก็จะมีคนทัก เด็กที่จูงวัวก็ภูมิใจ อาจารย์ที่ย้ายจากในเมืองมาประจำที่เกาะมักตกใจ เมื่อเห็นนักเรียนสาวๆ ถือผ้าเช็ดตัวพิมพ์ชื่อวัว แถมกรีดกรีดวัวเหมือนมันเป็นไอดอล

ตัวอย่างที่ 13

วัวเปรียบเหมือนสมาชิกครอบครัว ถ้าวันหนึ่งเกิดไม่อยู่คงใจหาย สมัยหนุ่มๆ ผมเคย ให้ความสำคัญกับวัวมากกว่าครอบครัว แต่เดี๋ยวนี้ ไม่แล้ว

ตัวอย่างที่ 15

ผมเลี้ยงวัวชนเพราะชอบ ไม่ใช่เพราะ เงิน ยิ่งถ้ามันแข่งชนะก็คงดีใจ เวลาเห็นวัวที่เก่งผม ยิ่งรู้สึกหลงใหลวัว การได้เป็นเจ้าของวัวเก่งเป็น ความภูมิใจของผม

ผมเคยมีวัวของตัวเองและดูแลวัวคน อื่นในเวลาเดียวกัน ทั้งคู่เหมือนสมาชิกในครอบครัว จึงรักเท่าๆ กัน ก่อนการแข่งขันบางทีผมนอนไม่ หลับเป็นสัปดาห์ ยิ่งดูวัวก็ยิ่งรักมัน

วัวชนนั้นอีกหน่อยพอแพ้ก็คงถูกขาย ไปอยู่ที่ไหนสักแห่ง แต่การคบหาเพื่อนหรือความ

สัมพันธ์กับผู้ที่เริ่มจากการชนวัวเป็นสิ่งที่ผมอยากให้ความสำคัญไปตลอดชีวิต

ตัวอย่างที่ 16

ผมช่วยตัดหญ้ามาเลี้ยงวัวตั้งแต่เล็กๆ เลยรู้สึกว่าวัวเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต รู้สึกเป็นธรรมชาติที่มีวัวอยู่ใกล้ๆ ถ้าเป็นวัวที่ตัวเองเกี่ยวข้อง ถึงแม้เป็นวัวคนอื่นก็จะมีสำนึกว่าเป็น “วัวของตัวเอง” หากวัวตัวนั้นขณะผมก็ตั้งใจ วัวทำให้ผมไม่ออกไปจากเกาะ ไม่อย่างนั้นอาจไม่ได้อยู่ที่เกาะแล้วก็ได้

ตัวอย่างที่ 17

ผมออกเงินซื้อมอเตอร์ไซด์ติดตั้งเอง และควัว “ตะอิฟูกุ๊งเกียวกะอิฮะทซุหมายเลขหนึ่ง” (大福環境開発1号) อยู่ตลอดเวลา มันน่ารักเหมือนเป็นลูกของตัวเอง มอเตอร์ไซด์ทำให้รู้ความเคลื่อนไหวของวัวในหนึ่งวันและรู้ว่ามันมีสภาพร่างกายเป็นอย่างไร ทั้งยังได้เห็นการใช้ชีวิตในเวลากลางคืนที่ปกติไม่ค่อยมีโอกาสได้เห็นด้วย

จากข้อมูลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า วัวชนเป็นสัตว์ที่พิเศษแตกต่างจากสัตว์เลี้ยง (pet) ทั่วไป เจ้าของวัวชนจะรักวัวของตัวเองราวกับสมาชิกในครอบครัว หากเป็นวัวที่เก่งด้วยก็จะยิ่งทำให้เจ้าของภูมิใจ เพราะการได้เป็นเจ้าของวัวเก่งถือเป็นฐานะทางสังคมอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ตัวอย่างส่วนใหญ่ยังมองว่า การเลี้ยงวัวชนเหมือนเป็นงานอดิเรก ไม่ได้คิดจะแสวงหากำไรจากวัว⁸ แต่ถึงแม้จะรักและให้ความสำคัญวัวชนเพียงใด เจ้าของวัวบางคนเมื่อมีอายุมากขึ้นหรือมีครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบก็อาจหันไปให้ความสำคัญกับครอบครัวมากกว่าวัว นอกจากนี้ ชาวเกาะโทะกุ-

โนะชิมะมีแนวโน้มที่จะรู้สึกเป็น “เจ้าของวัว” ถ้าได้เกี่ยวข้องกับวัวตัวใดตัวหนึ่งแม้ไม่ได้เป็นเจ้าของจริงๆ และเมื่อวัวดังกล่าวขณะก็จะดีใจเหมือนเป็นชัยชนะของตัวเอง อีกทั้งวัวยังเป็นศูนย์กลางที่ทำให้ผู้คนได้พบปะสังสรรค์ และทำหน้าที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวชาวเกาะให้ผูกพันกับบ้านเกิดไม่คิดจากไปทีอื่นด้วย

5.3.2 ค่าของวัวชน

ตัวอย่างที่ 9

วัวชนมีราคาแพง อย่างต่ำก็ตัวละประมาณ 500,000 เยน ก่อนหน้านี้ผมเคยมีวัวตัวละ 10,000,000 เยน แต่พอแพ้แล้วราคากลับตกเหลือเพียง 1,000,000 เยน ซึ่งผมว่าไร้สาระมาก ตอนนี้กำลังเลี้ยงวัวที่เพิ่งแพ้อยู่ตัวหนึ่งแต่ยังไม่ได้เจรจา เพราะหลังแพ้ใหม่ๆ จะยังตกลงราคายาก ต้องรอสักสองวันก่อน อย่าเพิ่งเอาไปบอกเจ้าของนะ เดี่ยวราคาจะขึ้น วัวตัวนี้มีเชื้อวัวชนพันธุ์โสลสไตน์เลยกระดูกใหญ่ น่าจะมีแรงเยอะ

จังหวะที่จะตัดสินใจขายวัวคือเมื่อเห็นว่า มันไม่สามารถต่อสู้หน้าผู้ชม 2,000 คนได้แล้ว เพราะการปล่อยให้มันแพ้อย่างน่าอายต่อหน้าคนเยอะๆ เป็นอะไรที่น่าสงสารมาก เมื่อแพ้ในสนามแคบๆ สักครั้ง วัวจะกลายเป็นวัวใจเสาะ ถ้าเจอแบบนี้ 2-3 ครั้ง ก็จะต่อสู้ไม่ได้ไปเลย ดังนั้นในช่วงที่ยังชนะอยู่หรือแพ้แค่หนเดียวจึงนับว่ายังใช้ได้ สนามของเกาะโทะกุโนะชิมะมีขนาดเล็กทำให้วัวหมดสภาพได้ง่าย ตรงข้ามกับสนามของโอกินาวาที่ใหญ่กว่า ทำให้วัวได้รับบาดเจ็บทั้งร่างกายและจิตใจน้อยกว่า วัวเลยไม่ค่อยกลัว ฉะนั้นคนโอกินาวาจึงชอบวัวโทะกุโนะชิมะมาก เพราะเคยต่อสู้ในสนามแคบทำให้ใจสู้และคล่องแคล่ว

⁸ แต่ผู้วิจัยได้ฟังจากผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยว่า มีบางคนโดยเฉพาะคนหนุ่มๆ จะฝึกวัวของตนให้เก่ง ต่อสู้ชนะบ่อยๆ เพื่อหวังที่จะขายให้ได้ในราคาสูงในขณะที่ยังมีสถิติการแข่งขันดีอยู่ ทั้งบางคนก็ผลิตลูกวัวชนเพื่อขาย รวมถึงคนที่แอบวางเดิมพันกับวัว เพราะหวังจะชนะพนันได้เงินก้อนใหญ่ด้วย

ตัวอย่างที่ 10

วิวจะเริ่มเรียวแรงถดถอยลงจนจนไม่ได้ตั้งแต่อายุ 15 ปี พอเป็นแบบนี้ก็ต้องขายทั้งเป็นเนื้อ ฉะนั้นวิวชนจึงต้องซื้อขายกันก่อนวิวแก่ วิวระดับโยะโกะสุนะ (横綱) จะมีราคาประมาณ 10,000,000 เยน แต่หากขายเพื่อเอาเนื้อจะได้ราคาเพียง 200,000 เยน

ตัวอย่างที่ 11

เดี๋ยวนี้คนส่วนใหญ่จะขายเมื่อวิวแพ้เพียงครั้งเดียว ไม่ได้หมายความว่าไม่รักวิว แต่ชาวเกะค่อนข้างเปื่อง่าย เวลาเห็นวิวแพ้แม้สักหนเดียวเจ้าของอาจอยากเลี้ยงวิวตัวนั้นเอาไว้ต่อ แต่ก็จะถูกคนรอบข้างค่อนข้างขอตัว ยังเก็บวิว (ที่แพ้) ไว้อีกหรือซึ่งก็ต้องแล้วแต่วิธีแพ้ด้วย นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ว่าเจ้าของยังไม่อยากขาย แต่มีคนเข้ามาติดต่อขอซื้อเพราะคิดว่าพอวิวแพ้แล้วจะตกลงราคาได้ง่ายก็มี

พ่อของผมตั้งใจจะไม่ขายวิว “ฟุกุตะ คิวะมิชิหมายเลขหนึ่ง” (福田喜和道 1 号) แต่จะเลี้ยงไว้เป็นพ่อพันธุ์ไปจนมันตาย วิวมีอายุขัยราว 20 ปี การเลี้ยงดูต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง แต่คนที่จะเลี้ยงก็มักผูกพันกับวิวมากกว่าคิดถึงเรื่องเงิน

ไหนๆ ถ้าจะเลี้ยงวิวชนแล้ว วิวเก่งย่อมดีกว่าวิวไม่เก่ง

ตัวอย่างที่ 13

สมัยยังเป็นหนุ่มผมนึกอยากมีวิวเก่งมากกว่าคิดเรื่องเงิน แต่พออายุเข้าวัย 30 ความคิดก็เปลี่ยนไป หันมาคิดเรื่องเงินด้วย ฉะนั้นถึงแม้จะเป็นวิวที่ตัวเองรักแต่เมื่อจำเป็นก็ต้องขาย ความรู้สึกกับการต่อรองซื้อขายเป็นคนละเรื่องกัน อย่างไรก็ตาม พอขายไปแล้วก็ยังนึกถึง ตามไปดูและให้กำลังใจตอนมันแข่ง เวลาเห็นวิวที่วิวแพ้ติดต่อกันหรือบาดเจ็บก็จะรู้สึกเศร้า วิวชนที่จะอยู่รอดคือตัวที่แข็งแรง ถ้าแพ้ต่อเนื้อก็ไร้ค่า หาก

แพ้เพียงครั้งเดียวก็ยังไม่พอรับได้ แต่ถ้าแพ้ 2 ครั้ง 3 ครั้งหรือ 4 ครั้งผมก็จะตัดใจขายไปโดยไม่ลังเล วิวตัวที่เฟิงแพ้เมื่อการแข่งขันช่วงปีใหม่ที่ผ่านมามผมก็ขายไปเกาะโอกินาวาแล้ว ความรักที่มีต่อวิวชนจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผลแพ้ชนะ ถ้าเราดูสัตว์ดูแลเลี้ยงดูอย่างดี แล้ววิวกลับเอาแต่แพ้ผมก็จะหงุดหงิด อย่างไรก็ตาม ก็ต้องดูว่าแพ้อย่างไรหรือแพ้ใครด้วย ถ้าแพ้คู่ต่อสู้ที่เก่ง ผมก็ไม่ค่อยใส่ใจใจมาก เพราะคิดว่าอีกหนอยมันคงชนะ

ตัวอย่างที่ 15

ในกรณีวิวชน ถ้าผสมกันแล้วได้ลูกตัวเมีย ตัวเมียนั้นจะถือว่าแพบไม่มีราคา เพราะวิวตัวเมียเป็นวิวชนไม่ได้ เนื้อวิวชนมีแต่กล้ามเนื้อจึงเหนียวไม่ร่อย ถึงขาย (เป็นเนื้อ) ก็ได้ราคาแค่ 20,000-30,000 เยน วิวเนื้อตัวผู้ถ้าตอนแล้วเนื้อจะนุ่มขึ้น แต่เนื่องจากวิวชนไม่ได้ถูกตอนเนื้อจึงกลายเป็นก้อนกล้ามเนื้อ สมัยก่อนได้ยินว่า พอวิวชนตัวไหนถูกปลดระวางก็จะถูกฆ่าเอาเนื้อไปให้สัตว์ตามสวนสัตว์กิน

ตัวอย่างที่ 16

ผมฝากวิว “จิโยะโนะฟุจิ” (千代の富士) ของตัวเองไว้ให้คนรู้จักเลี้ยง ตั้งใจว่าจะให้ลงแข่งที่โอกินาวาในเดือนมีนาคมปีนี้ ถ้าชนะก็จะเอามันกลับเกาะ (โทะกะกุโนะฉิมะ) แต่ถ้าแพ้ก็ไม่รู้เหมือนกัน

ตัวอย่างที่ 17

“ตะอิฟุกุกังเกียวกะอิสะทซุหมายเลขหนึ่ง” (大福環境開発 1 号) เคยเป็นแชมป์เปี้ยนส์ที่โอกินาวา 2 ครั้ง ผู้จัดการชะวะตะ (澤田社長) ซื้อมันมาเพราะตอนนั้นวิว “ฟุกุตะ คิวะมิชิหมายเลขหนึ่ง” (福田喜和道 1 号) ซึ่งเป็นแชมป์เปี้ยนส์ของเกาะแข็งแรงมากจนหาคู่ต่อสู้ไม่ได้ แต่เดี๋ยวนี้วิวตัวนี้เริ่มแก่แล้วเลยไม่ค่อยให้ซ้อมมาก

แค่ทุกๆ 3 วันจะพาไปสนามออกกำลังกายเสียทีหนึ่ง ผมคงจะให้มันชนอีกปีเดียว จากนั้นก็ตั้งใจจะเลี้ยงไว้เป็นพ่อพันธุ์จนกว่ามันจะตาย

จากตัวอย่างที่ยกมานี้จะเห็นได้ว่า โดยทั่วไปราคาของวัวชนจะลดลงเมื่อวัวมีอายุมากขึ้น หรือมีความสามารถในการต่อสู้ลดลง ขณะเดียวกันหากวัวเริ่มแพ้ราคาก็จะตกลงด้วย เมื่อเป็นเช่นนั้นส่วนใหญ่เจ้าของก็จะรักวัวน้อยลง เว้นแต่ในกรณีที่มีความสามารถหรือประวัติการแข่งขันเป็นที่ยอมรับจริงๆ วัวตัวนั้นจึงยังคงมีคุณค่าสูงในฐานะพ่อพันธุ์ ได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่ไปจนตาย ตรงข้ามกับวัวชนส่วนใหญ่ที่มักถูกขายไปที่อื่น เช่น โอกินาวา หรือหากต่อสู้ไม่ได้แล้วก็จะถูกขายให้แก่พ่อค้าวัวเพื่อนำไปฆ่าเป็นเนื้อสัตว์ราคาถูก เรื่องนี้อาจฟังดูโหดร้าย แต่บางครั้งเจ้าของก็จำต้องทำทั้งที่ยังรักวัว เนื่องจากถูกกดดันจากคนรอบข้าง เพราะชาวเกาะโทะกะกุโนะชิมะมีแนวโน้มจะรู้สึกเหมือนตัวเองถูกหมิ่นศักดิ์ศรีเวลาที่วัวของตนถูกวิจารณ์จากคนอื่นในทางลบ

6. บทสรุป

จากข้อมูลสถิติต่างๆ และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เราสามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัวบนเกาะโทะกะกุโนะชิมะได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

6.1 ความหมายของวัวแต่ละประเภทในสายตาของชาวเกาะโทะกะกุโนะชิมะ

วัวชน เป็นสัตว์เลี้ยงซึ่งเปรียบได้กับงานอดิเรกของผู้มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจดีในระดับหนึ่ง เจ้าของไม่ได้เลี้ยงวัวชนไว้เพื่อหารายได้ เงินค่าลงสนามหรือเงินรางวัลที่ได้รับแทบไม่พอเพียงกับรายจ่ายที่ต้องเสียไป อย่างไรก็ตาม หากวัวชนของตัวเองชนะการแข่งขัน เจ้าของก็จะภูมิใจมี

ความสุข ได้ชื่อเสียง ข้าได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับการได้คลุกคลีกับเพื่อนที่รักการชนวัวเหมือนกัน แต่วัวชนจะได้รับความรัก การเลี้ยงดูอย่างดีจากเจ้าของเฉกเช่นสมาชิกคนหนึ่งของคนครอบครัว รวมถึงได้รับประกันว่าจะได้รับการไว้ชีวิตก็ต่อเมื่อทำสถิติการแข่งขันที่ดีให้เจ้าของพอใจ ในทางตรงข้าม เมื่อวัวได้รับบาดเจ็บหรือชนไม่เก่งเริ่มแพ้ติดต่อกัน เจ้าของก็จะผิดหวัง รู้สึกเสียหน้านำไปสู่การขายวัวตัวนั้นไปในราคาถูกกว่าต้นทุน หรือถ้าไม่มีคนมาซื้อไปแข่งต่อ ก็จะขายให้แก่พ่อค้าวัวเอาไปฆ่าเพื่อฆ่าและเอาเนื้อ การเปลี่ยนสภาพจาก “สัตว์เลี้ยง” เป็น “ปศุสัตว์” ของวัวชนเช่นนี้ทำให้วัวชนต่างจากสัตว์เลี้ยงทั่วไป เช่นสุนัข แมว และยังเป็นเครื่องพิสูจน์ว่า แม้ชาวเกาะจะรักและผูกพันกับวัวชนเพียงใด แต่ความจริงแล้วพวกเขาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกศักดิ์ศรีและหน้าตาของตัวเองเกินกว่าจะเลี้ยงวัวชนเป็นสัตว์เลี้ยงไปจนตายโดยปราศจากข้อแม้

วัวผลิต เป็นสัตว์ที่เลี้ยงเพื่อเหตุผลทางเศรษฐกิจ ต้องเป็นวัวเนื้อสายพันธุ์ดี ได้รับการลงทะเบียนถูกต้อง วัวผลิตหมายรวมทั้งแม่พันธุ์และลูกวัว แต่ส่วนใหญ่แล้วเน้นที่แม่วัวเพราะมีไว้เพื่อ “ผลิต” ลูกวัวสมชื่อ ส่วนใหญ่จะถูกซื้อมาจากตลาดประมูลวัวขณะยังเป็นลูกวัว และมีบ้างที่ได้มาจากคนรู้จักในสภาพโตเต็มที่แล้ว แม่วัวที่เป็นที่นิยมต้องติดลูกง่าย เมื่อถึงวัย 12-15 ปี ซึ่งจะออกลูกไม่ได้อีก เจ้าของก็จะขายให้พ่อค้าวัวในราคาถูกเพื่อเอาไปฆ่า

วัวเทศผู้ ทั้งวัวชนและวัวผลิตเทศผู้ (ลูกวัว) มีราคาสูง เป็นสิ่งที่ชาวเกาะมองว่าสำคัญ และมีค่ากว่าวัวเทศเมีย

วัวเทศเมีย วัวผลิตจะถูกซื้อขายในตลาดประมูลตั้งแต่ยังเป็นลูกวัวเพื่อนำไปทำแม่พันธุ์ต่อ

วัวชนเพศเมีย (ซึ่งเกิดจากการพยายามผสมพันธุ์วัวชนแต่แทนที่จะได้เพศผู้กลับได้เพศเมียมาแทน) แทบไม่มีราคาค่างวด ถ้าเจ้าของไม่เลี้ยงไว้เพื่อเป็นแม่พันธุ์วัวชน ก็จะยกให้คนที่ต้องการโดยไม่เสียตาย

6.2 การเปลี่ยนแปลงสภาพของวัวเมื่อมองในแง่การให้ผลประโยชน์

ถึงแม้ผู้วิจัยจะได้ข้อสรุปเรื่องความหมายของวัวแต่ละประเภทดังในข้อ 6.1 แต่ความหมายหรือสภาพของวัวตัวหนึ่งๆ ก็ใช่ว่าจะเป็นเช่นนั้นไปตลอด ในที่นี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “ผลประโยชน์” มาวิเคราะห์สภาพของวัว ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของวัวกับวัว โดยจะแบ่งเป็น “ผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรม” กับ “ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ”

กรณีวัวชนนั้นอาจมองได้ว่า วัวชนเป็นสัตว์ที่ให้ทั้งผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรมและเชิงเศรษฐกิจแก่เจ้าของ การเลี้ยงวัวชนอย่างรักใคร่ทะนุถนอมราวสมาชิกในครอบครัว การนำวัวชนไปใช้ในประเพณีชนวัว การประเมินคุณค่าของเจ้าของผ่านความเก่งของวัวชนถือเป็นผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรมของวัวชน อย่างไรก็ตามการซื้อขายแลกเปลี่ยนเท่ากับเป็นการมองวัวชนเป็น “สินค้า” ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญในฐานะที่วัวชนมีผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจที่น่าสนใจคือ วัวชนจะมีผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจสูงเมื่อวัวชนตัวนั้นต่อสู้เก่ง ทำชื่อเสียงให้เจ้าของจนเจ้าของรักใคร่ผูกพันมากหรือพูดอีกอย่างได้ว่า มีผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรมสูงด้วย ในทางกลับกัน เมื่อวัวชนเริ่มมีอายุหรือต่อสู้

ไม่ได้ดี ผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรมก็จะลดลงซึ่งจะสัมพันธ์กับผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ เพราะราคาของวัวชนตัวนั้นจะตกลงอย่างรวดเร็วด้วย

ส่วนวัวผลิตนั้นให้ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว วัวผลิตมีหน้าที่เพียงแค่มูลดลูกให้เจ้าของขายเพื่อสร้างรายได้หรือเลี้ยงเป็นวัวชน จึงไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ในฐานะผู้ให้ผลประโยชน์เชิงวัฒนธรรมมากไปกว่าการเป็นปศุสัตว์ที่ถูกใช้ประโยชน์โดยมนุษย์ เพราะไม่ได้สร้างชื่อเสียงหรือความภูมิใจให้เจ้าของเป็นพิเศษเช่นวัวชน และเมื่อมองปัจจัยด้านเพศของวัวจะพบว่า วัวเพศผู้จะให้ผลประโยชน์ทั้งเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจมากกว่าวัวเพศเมียไม่ว่าจะเป็นวัวชนหรือวัวผลิต แสดงให้เห็นว่า การให้ผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ (การผลิตลูกวัวผลิต) และวัฒนธรรม (การผลิตลูกวัวชน) ให้แก่เจ้าของของวัวเพศเมียไม่ได้ส่งผลให้วัวเพศเมียมีความหมายมากขึ้นในสายตาของชาวเกาะโทะกุกุโนะชิมะเลย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัวบนเกาะโทะกุกุโนะชิมะนั้น นอกจากศึกษาผ่านประเพณีการชนวัวและการเลี้ยงวัวเพื่อจำหน่าย ยังควรศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความสัมพันธ์ในเชิงประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการใช้แรงงานวัวในการทำน้ำตาล การขนส่ง การคมนาคมในอดีต ทั้งยังมีความเชื่อที่เกี่ยวกับวัวและการชนวัวสืบทอดมาในปัจจุบันค่อนข้างมาก เช่น การเลือกวันในการเหลาเขาวัวชน การนำงูพิษไปวางไว้ในคอกวัวก่อนลงแข่ง ฯลฯ ซึ่งประเด็นต่างๆ เหล่านี้ผู้วิจัยจะได้นำมาพิจารณาในโอกาสต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

- 名越佐源太(1850-1855)『南島雑話』(鹿児島県立大島高等学校南島雑話クラブ訳 野尻純一・入佐一俊編 1997『挿絵で見る「南島雑話」』(奄美文庫5) 奄美文化財団
坂井友直(1917)『徳之島小史』(坂井友直編著1993『奄美郷土史選書』第1巻国書刊行会)
文英吉著 松田幸治編(1982)「民謡にみる闘牛」松田幸治編『徳之島の闘牛』南國出版
米川正雄(1982)「徳之島闘牛の歴史と変遷」松田幸治編『徳之島の闘牛』南國出版
坂井友直編著(1992)「徳之島小史」『奄美郷土史選書』第1巻 国書刊行会
名越佐源太著 鹿児島県立大島高等学校南島雑話クラブ訳 野尻純一・入佐一俊編
(1997)『挿絵で見る「南島雑話」』(奄美文庫5) 奄美文化財団
松山光秀 (2004)『徳之島の民俗』1・2 未來社
菅豊 (2009)「動物と現代社会」菅豊編『人と動物の日本史』(3動物と現代社会) 吉川弘文館

วารสาร

- 石井幹 1989「日本の闘牛-1」『畜産の研究』43 (12) 巻 養賢堂 19-22頁
1990a「日本の闘牛-2」『畜産の研究』44 (1) 巻 養賢堂 31-35頁
1990b「日本の闘牛-3」『畜産の研究』44 (2) 巻 養賢堂 19-23頁
曾我亨1991「徳之島における闘牛の飼育と、その分類・名称・売買の分析—人々はいかに闘牛を楽しんでいるか—」『日本民俗学』通号第188号 日本民俗学会 1-49頁
山田直巳2004「闘牛の社会経済的考察—徳之島社会研究への予備的アプローチ—」『民俗学研究所紀要』第28集 成城大学民俗学研究所 194-217頁
N.Ishikawa. (2008). *A Study on the Continuation of Bullfighting in Japan*. The Oxford-Kobe Environment Seminar, The Environment Histories of Europe and Japan, 271-275.

การใช้ความเปรียบในวรรณกรรม

โทชะนิกกิ

อรรถยา สุวรรณระดา *

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

วรรณกรรมเรื่อง โทชะนิกกิ (土佐日記) เป็นวรรณกรรมในรูปแบบบันทึกเล่มแรกของญี่ปุ่น เขียนขึ้นในสมัยเฮอันราวปี ค.ศ. 936 โดยคิโนะทซุระยุกิ (紀貫之) ผู้เขียนได้บรรยายทิวทัศน์ และเหตุการณ์ในระหว่างการเดินทางโดยเรือจากเมืองโทชะกลับมายังบ้านที่เกียวโตเมืองหลวง คิโนะทซุระยุกิเป็นกวีที่มีชื่อเสียงด้านการแต่งกลอนญี่ปุ่นในสมัยเฮอัน ในโทชะนิกกิ ก็มีกลอนญี่ปุ่นอยู่ถึง 57 บท และมีการใช้กลวิธีการประพันธ์แบบต่างๆ ในบันทึกการเดินทางนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลวิธีการใช้ความเปรียบซึ่งบางกลวิธีเพิ่งเริ่มปรากฏใช้ในกลอนญี่ปุ่นในยุคของคิโนะทซุระยุกิ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีการใช้ความเปรียบในวรรณกรรมโทชะนิกกิ โดยแบ่งความเปรียบออกเป็น 3 ประเภทคือ อุปมา (比喻) การมองเหมือน (見立て) และบุคลาธิษฐาน (擬人法) จากการศึกษาพบว่า กลวิธีการใช้ความเปรียบดังกล่าวปรากฏบ่อยในทั้งในส่วนที่เป็นกลอนและร้อยแก้วในโทชะนิกกิ โดยมักเป็นความเปรียบที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทะเลหรือแม่น้ำ อันเป็นการช่วยขับเน้นบรรยากาศการเดินทางทางน้ำอันเป็นเนื้อหาหลักของบันทึกนี้ และยังเป็นการช่วยเสริมสร้างจินตภาพให้แก่ผู้อ่าน อีกทั้งยังช่วยสื่ออารมณ์และความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนอีกด้วย

คำสำคัญ

วรรณกรรมญี่ปุ่น
โทชะนิกกิ คิโนะทซุระยุกิ
ความเปรียบ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถยา สุวรรณระดา, ที่อยู่ : สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330, e-mail : attaya_s@hotmail.com

The Usage of Figurative Expression in Tosanikki

Attaya Suwanrada *
Faculty of Arts, Chulalongkorn University

Abstract

Tosanikki is the first Japanese diary literary works written in 936 A.D. during Heian period by Ki no Tsurayuki. The author describes scenery and events occurred during the sea trip from Tosa to his hometown, the capital Kyoto. Ki no Tsurayuki was a famous Japanese poet in Heian Period. There are 57 Japanese poems in *Tosanikki*. Many rhetorical techniques are used in this travel diary especially usage of figurative expression in which some started being used in Ki no Tsurayuki's period. This article aims to study about the techniques of using figurative expression in *Tosanikki* by classifying them into 3 types : simile, mitate and personification. From this study, it is found that these techniques often appear both in prose and verse in *Tosanikki* and most of them comprise contents relating to sea or

river that help accentuate the ambiance of the sea trip which is the theme of this travel diary. In addition, they help create image in reader's mind and also help express the author's thought and emotion.

Key words

Japanese literature, *Tosanikki*, Ki no Tsurayuki, figurative expression

* Assistant Professor Dr. Attaya Suwanrada, Address : Japanese Section, Department of Eastern Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Phayathai Road, Bangkok 10330, e-mail : attaya_s@hotmail.com

1. บทนำ

วรรณกรรมเรื่อง โทะชะนิกกิ เป็นวรรณกรรมในรูปแบบบันทึกการเดินทางเล่มแรกของญี่ปุ่น เขียนขึ้นในสมัยเฮอันราว ปีค.ศ. 936 ผู้แต่งคือ คิโนะทซุระยุกิ ขุนนางชั้นผู้ใหญ่ซึ่งได้รับคำสั่งให้เดินทางไปรับราชการที่เมืองโทะชะ (土佐) ซึ่งปัจจุบันคือจังหวัดโคชิ (高地) บนเกาะชิโกะกุ (四国) เมื่อปี ค.ศ. 930 และได้เดินทางกลับเกียวโต (京都) เมืองหลวง เมื่อปี ค.ศ. 935 หลังจากกลับถึงเมืองหลวงแล้วผู้แต่ง จึงได้เขียนบันทึกย้อนหลังถึงการเดินทางโดยเรือจากเมืองโทะชะกลับมาถึงเมืองหลวง ผู้เขียนซึ่งเป็นชายได้สมมติตนเองเป็นผู้หญิงคนหนึ่งซึ่งเกิดความสนใจไปรอบๆ ตัว ตัวละครบางตัวและสถานการณ์บางอย่างได้ถูกสมมติขึ้นเพื่อให้เนื้อเรื่องมีลักษณะคล้ายนิยายทั่วไป แต่จะมีวันเดือนปีกำกับไว้อย่างชัดเจนตามลักษณะบันทึกประจำวัน ผู้เขียนบันทึกสิ่งที่ตนพบเห็นและถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตนที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในระหว่างการเดินทางลงในผลงานชิ้นนี้ ไม่ว่าจะเป็นความกลัวภัยจากโจรสลัดและภัยจากธรรมชาติในระหว่างการเดินเรือ ความอาลัยอาวรณ์ที่ต้องจากบุคคลที่ได้อยู่ด้วยกันมาที่เมืองโทะชะ และความโศกเศร้าคิดถึงบุตรสาวที่เสียชีวิตไปที่เมืองโทะชะ เป็นต้น วรรณกรรมชิ้นนี้นับเป็นผลงานที่เด่นในด้านเทคนิคการใช้ภาษา รวมทั้งการแสดงออกถึงอารมณ์ด้านต่างๆ ของผู้เขียน และยังเป็นแม่แบบวรรณกรรมประเภทบันทึกของญี่ปุ่น อีกทั้งยังมีคุณค่าในฐานะที่เป็นแหล่งข้อมูลทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับเมืองต่างๆ ในสมัยโบราณของญี่ปุ่นด้วย

คิโนะทซุระยุกิเป็นกวีที่มีชื่อด้านการแต่งกลอนวะกะหรือกลอนญี่ปุ่น (和歌) กลอนของคิโนะทซุระยุกิมีลักษณะเด่นคือมักใช้สัญลักษณ์และกลวิธีการประพันธ์กลอนอันแสดงให้เห็นถึงไหวพริบปัญญาในการแต่งกลอนของเขา คิโนะทซุระยุกิยังเป็นหัวหน้าผู้เรียบเรียงหนังสือรวมกลอน *โคะกิงวะกะมู* (古今和歌集) ซึ่งเป็นหนังสือรวมกลอนญี่ปุ่นที่จักรพรรดิญี่ปุ่นมีพระบรมราชโองการให้จัดทำขึ้นเป็นชิ้นแรกและนับเป็นหนึ่งในสามหนังสือรวมกลอนที่สำคัญของญี่ปุ่นร่วมกับหนังสือรวมกลอน *มันโยมู* (万葉集) ในสมัยนาราและ *มิงโกะกิงวะกะมู* (新古今和歌集) ในสมัยคะมะกุระ ในบันทึกการเดินทาง *โทะชะนิกกิ* ก็ปรากฏกลอนญี่ปุ่นแทรกอยู่ถึง 57 บท และมีการใช้กลวิธีการประพันธ์กลอนแบบต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลวิธีการใช้ความเปรียบ¹ ซึ่งบางกลวิธีเพิ่งเริ่มปรากฏใช้ในยุคของคิโนะทซุระยุกิ เช่น การมองเหมือน (見立て) ซึ่งเป็นการเปรียบสิ่งหนึ่งที่สายตามองเห็นว่ามีรูปร่างลักษณะเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่งจนชวนให้มองเห็นผิดเป็นสิ่งที่นั่นและบุคลาธิษฐาน (擬人法) ซึ่งจัดเป็นลักษณะความเปรียบอย่างหนึ่งโดยให้สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เช่น สัตว์และสิ่งของมีลักษณะการกระทำหรือความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์ กลวิธีดังกล่าวเริ่มปรากฏใช้ในกลอนญี่ปุ่นในช่วงปลายศตวรรษที่ 9 ซึ่งเป็นยุคที่คิโนะทซุระยุกิเรียบเรียงหนังสือรวมกลอน *โคะกิงวะกะมู* ส่วนวรรณกรรม *โทะชะนิกกิ* นั้นเขียนขึ้นในช่วงต้นปลายชีวิตของคิโนะทซุระยุกิในช่วงต้นศตวรรษที่ 10 กลวิธีการใช้ความเปรียบแบบ

¹ ความเปรียบเป็นลักษณะการใช้ถ้อยคำ เพื่อสร้างพลังให้แก่การสื่อสาร เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อการสร้างจินตภาพ ซึ่งลักษณะสำคัญของจินตภาพก็คือพลังที่จะก่ออารมณ์สะเทือนใจ ความเปรียบมีหลายประเภท เช่น ความเปรียบแสดงแนวเทียบ (Simile) ความเปรียบเกินจริง (Hyperbole) บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นต้น (ดวงมน จิตรจำนงค์ 2541:18)

ต่างๆ ที่นิยมใช้ในกลอนญี่ปุ่นได้ปรากฏให้เห็นบ่อยครั้งในบันทึกการเดินทางนี้ด้วย อันแสดงถึงความสามารถในด้านการประพันธ์ของคิโนะซุระยุกิ

มีงานวิจัยหลายชิ้นที่หยิบยกกลอนของคิโนะซุระยุกิในโคะกิงวะกะฉุมาศึกษา เช่น โอโอะกะ มะโกะโตะ ศึกษาบทกวีเกี่ยวกับความรักของคิโนะซุระยุกิและกล่าวว่า “คิโนะซุระยุกิเป็นผู้ที่ไม่มัวเมาลุ่มหลงในเรื่องของความรัก ที่เร่าร้อนรุนแรง กลอนของเขามีลักษณะเด่นคือการแสดงออกถึงการสังเกตที่รู้แจ้งเห็นจริงเกี่ยวกับความเป็นไปในโลก” (大岡信 1971:54) หรืองานวิจัยของอิระซะวะ ริวโนะซุเกะซึ่งได้ศึกษาลักษณะการใช้กลวิธีการมองเหมือนในบทกวีของคิโนะซุระยุกิในโคะกิงวะกะฉุโดยเปรียบเทียบจำนวนบทกวีที่มีการใช้กลวิธีการมองเหมือนของคิโนะซุระยุกิและกวีคนอื่นในสมัยเดียวกัน ผลปรากฏว่า คิโนะซุระยุกิเป็นผู้ที่ใช้กลวิธีการมองเหมือนมากที่สุดเมื่อเทียบกับกวีคนอื่นในยุคเดียวกัน (平沢竜介 1994 : 71-197) ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับกลอนของคิโนะซุระยุกิในประเทศไทยเช่น วิทยาพนธ์ปริญญามหาบัณฑิตของพัฒนาศรี นิยม ซึ่งกล่าวถึงลักษณะกวีนิพนธ์รักของคิโนะซุระยุกิในโคะกิงวะกะฉุว่า “ค่อนข้างจะไม่แสดงอารมณ์ออกมาโดยตรง เป็นลักษณะของการกล่าวเป็นนัย มีลักษณะพูดง่ายแต่ซ่อนความหมายแฝงเอาไว้ ก่อให้ผู้อ่านจินตนาการไปถึงความหมายที่ซ่อนทับอยู่ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงออกถึงความฉลาดและไหวพริบ รวมไปถึงความสามารถในการประพันธ์ของกวีตามขนบในสมัยโคะกิงวะกะฉุ” (พัฒนาศรี นิยม 2545:172)

ส่วนโทษะนิกิกิ นั้น งานวิจัยเกี่ยวกับวรรณกรรมชิ้นนี้มักมุ่งไปทางรูปแบบการเขียนเนื่องจากวรรณกรรมชิ้นนี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นแม่แบบของวรรณกรรมรูปแบบบันทึก เช่น ประเด็นเรื่องการใช้ตัวอักษรคคะนะในการเขียนบันทึกแทนที่จะเป็นตัวอักษรจีนซึ่งเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกมากล่าวถึงกันมาก หรืองานวิจัยที่เปรียบเทียบรูปแบบการเขียนบันทึกการเดินทางนี้กับวรรณกรรมอื่น เช่น งานวิจัยของนิเฮะอิ มิชิอะกิที่เปรียบเทียบรูปแบบการเขียน โทะซะนิกิกิ กับ อิเฮะโมะโนะงะตะริ และ มัตสึโยมู เป็นต้น² หรือไม่ก็มักเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับสถานที่ที่ปรากฏในเรื่อง ทั้งนี้เนื่องจากวรรณกรรมชิ้นนี้มีคุณค่ายิ่งในสถานะที่เป็นแหล่งข้อมูลทางภูมิศาสตร์ที่สำคัญเกี่ยวกับสถานที่ในสมัยโบราณของญี่ปุ่น เช่น งานวิจัยของคุโตะตะ ทะกะโอะ เกี่ยวกับแม่น้ำโยะโตะกะวะในโทษะนิกิกิ³ ส่วนกลอนที่ปรากฏในบันทึกชิ้นนี้นั้นเนื่องจากมีปรากฏอยู่ในหนังสือรวมกลอนอื่นๆ ด้วย ดังนั้นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับกลอนของคิโนะซุระยุกิ จึงนิยมศึกษาจากหนังสือรวมกลอนเหล่านั้นซึ่งมีข้อมูลซึ่งเอื้อต่อการวิเคราะห์หรือเปรียบเทียบมากกว่า โดยมักเป็นการเปรียบเทียบกลอนของคิโนะซุระยุกิกับกลอนของกวีอื่นซึ่งก็มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับความเปรียบบ้าง เช่น งานวิจัยของอิระซะวะ ริวโนะซุเกะที่ศึกษาเรื่องกลวิธีการมองเหมือนในโคะกิงวะกะฉุ ดังที่ได้อ้างอิงถึงไปแล้วในข้างต้น นอกจากนี้ก็มีงานวิจัยในเรื่องการใช้ภาษา เช่น งานวิจัยของคุระนิมิ อิโรยุกิที่กล่าวถึงความสามารถอันโดดเด่นของคิโนะซุระยุกิในด้านการเล่นคำ⁴ เป็นต้น ซึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้

² 仁平道明 (2006) 「『土佐日記』前史—旅の日記の始発」『国文学解釈と教材の研究』第51巻8号、学燈社pp. 24-31.

³ 久保田孝夫 (2002) 「『土佐日記』に見る「淀川」」『淀川の文化と文学』和泉書院

⁴ 倉西博之 (2001) 「日本文学のなかの「ことば遊び」」『金蘭短期大学研究誌』pp. 23-30.

ภาษาเหล่านั้นก็มีบ้างที่ยกตัวอย่างความเปรียบใน
บันทึกนี้มากล่าวถึง แต่ก็ก็เป็นเพียงแค่การยก
ตัวอย่างกล่าวถึงการใช้ภาษาของคิโนะทซุระยุกิใน
ภาพรวม ไม่ได้เจาะจงศึกษาการใช้ความเปรียบใน
วรรณกรรมชิ้นนี้ เท่าที่ผู้วิจัยได้สืบค้นดูยังไม่พบงาน
วิจัยที่ทำการรวบรวมตัวอย่างการใช้ความเปรียบ
แบบต่างๆ ใน *โทะชะนิวกิ* มาก่อน การศึกษา
ลักษณะการใช้ความเปรียบในวรรณกรรมชิ้นนี้จึง
เป็นหัวข้อที่น่าสนใจ และจะเป็นข้อมูลอันเป็น
ประโยชน์ต่อการศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการใช้
ความเปรียบในวรรณกรรมญี่ปุ่นชิ้นอื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อรวบรวมตัวอย่างและศึกษาวิเคราะห์
ลักษณะการใช้ความเปรียบในวรรณกรรม *โทะชะ-*
นิวกิ ซึ่งเป็นวรรณกรรมประเภทบันทึกชิ้นแรกของ
ญี่ปุ่น

3. ขอบเขตและวิธีวิจัย

รวบรวมตัวอย่างความเปรียบในวรรณกรรม
โทะชะนิวกิ โดยในที่นี้จะศึกษาความเปรียบ 3
ประเภทที่พบเห็นบ่อยในวรรณกรรมชิ้นนี้คือ
อุปมา (比喻) การมองเหมือน (見立て) และบุคคลา-
ธิชฐาน (擬人法)⁵ โดยมุ่งหาลักษณะเฉพาะ
ของการใช้ความเปรียบในวรรณกรรมชิ้นนี้

4. สัมมติฐาน

4.1 ในวรรณกรรม *โทะชะนิวกิ* มีการใช้
ความเปรียบแบบอุปมาและการมองเหมือนอยู่บ่อย
ครั้งโดยมักเป็นการโยงเปรียบกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับ
ทะเลหรือแม่น้ำ อันเป็นการช่วยขับเน้นบรรยากาศ
ของเรื่องซึ่งเป็นการเดินทางทางน้ำ

4.2 การใช้บุคคลาธิชฐานในวรรณกรรม
ชิ้นนี้ช่วยเสริมสร้างจินตภาพให้แก่ผู้อ่าน และยังเป็น
กลวิธีในการแสดงอารมณ์และความรู้สึกนึกคิด
ในใจของผู้เขียนออกมาด้วย

5. ระบบถอดอักษรและต้นฉบับวรรณกรรม ที่ใช้

บทความนี้ใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่น
ซึ่งเป็นผลงานวิจัยของอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น
(ผศ.ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ, ผศ.สุชาติ สัตยพงศ์,
รศ.ดร.เสาวลักษณ์ สุริยะวงศ์ไพศาล) อาจารย์ภาควิ
ชาภาษาศาสตร์ (ผศ.ดร.สุดาพร ลักษณะนิยานวิน)
และอาจารย์ภาควิชาภาษาไทย (ผศ.ดุชนิพัทธ์ ชำนิ-
โรคนานต์) แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย สำหรับคำบางคำที่นิยมใช้แพร่หลาย
แล้วยังคงใช้ตามความนิยมเดิม เช่น เกียวโต ซากุระ
เฮอัน ชิโกะกุ เป็นต้น ส่วนข้อความจากตัวเรื่องและ
เลขหน้าที่ยกมาอ้างอิงไว้ในบทความนี้ ได้นำมาจาก
หนังสือชุด *นิมิตเป็นนิฮงโกะเต็นบุงงะกุเส็นฉู*
(新編 日本古典文学全集) ที่ทางสำนักพิมพ์
โฌงะกุกัง (小学館) ของญี่ปุ่นได้ตีพิมพ์ไว้เมื่อ
ปี ค.ศ. 2004

⁵ กลวิธีการประพันธ์ที่นิยมใช้ในสมัยเอโดะมีมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของการเล่นคำหรือการใช้คำเพื่อให้เกิดอารมณ์ เช่น การใช้คำประดับ คำซ้ำ คำซ้อน คำพ้องเสียง เป็นต้น แต่ในบทความวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกเอาวิธีการประพันธ์ที่มีลักษณะแบบความเปรียบมาศึกษา ซึ่งใน *โทะชะนิวกิ* มีความเปรียบที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดอยู่ 3 ประเภท คือ อุปมา การมองเหมือน และบุคคลาธิชฐาน โดย 2 ประเภทหลังเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่เพิ่งจะเป็นที่นิยมใช้ในกลอนญี่ปุ่นในยุคของคิโนะทซุระยุกิ

6. บทวิเคราะห์ผลการวิจัย

6.1 อุปมา (比喻)

คำว่า 比喻 ในภาษาญี่ปุ่นมีความหมายรวมคำว่า “อุปมา” และ “อุปลักษณ์” ในภาษาไทยเข้าไว้ด้วยกัน อุปมา (直喩法, Simile) เป็นความเปรียบเทียบที่อธิบายลักษณะของสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยนำไปเทียบว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่งโดยใช้คำเชื่อม ที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “เหมือน” ตัวอย่างเช่นคำว่า ดุจดั่ง ราวกับว่า เปรียบประดุจ เป็นต้น ส่วนอุปลักษณ์ (隱喩法, Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง เช่นเดียวกับอุปมาแต่จะไม่กล่าวโดยตรงเหมือนอุปมา จะใช้วิธีกล่าวเป็นนัยและจะไม่มีคำเชื่อมเหมือนอุปมาในบทความนี้จะขอเรียกเทคนิคการประพันธ์ 比喻 นี้ว่า “อุปมา” โดยรวมเอาอุปลักษณ์เข้าไว้ในคำเรียกนี้ด้วย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้อุปมาใน โทษะนิกกิ พบว่าวรรณกรรมชิ้นนี้มีการใช้อุปมาอยู่ทั้งหมด 13 แห่ง⁶ (บางแห่งอาจมีอุปมามากกว่าสองที่ซ้อนกันอยู่ แต่เนื่องจากอยู่ใกล้ชิดติดกัน ในที่นี้จึงจะขอนับรวมกันเป็นแห่งเดียว) ดังที่ยกมาต่อไปนี้

6.1.1 棹させど底ひも知らぬわたつみの深き心 を君に見るかな (หน้า 19)

น้ำใจของพวกเขาท่านช่างลึกล้ำดุจดั่งมหาสมุทรที่ถึงแม้จะใช้ไม้วัดดูก็ไม่สามารถหยั่งความลึกได้

6.1.2 この人々ぞ、志ある人なりける。この人々の深き志はこの海にも劣らざるべし。(หน้า 25)

คนเหล่านี้ต่างหากที่มีน้ำใจไม่ตรีจริงใจต่อ

พวกเขาอย่างแท้จริง น้ำใจลึกล้ำของพวกเขาคงไม่ต้อยไป กว่าความลึกของมหาสมุทรเป็นแน่

6.1.3 桂川わが心にもかよはねど同じ深さになるべらなり (หน้า 54)

แม่น้ำคะทซุระงะวะยังคงเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ในจุดนี้คงเปรียบกับใจฉันไม่ได้ แต่ระดับความคิดถึงเมืองหลวงในใจฉันกับระดับความลึกของน้ำในแม่น้ำดูเหมือนว่าจะไหลลึกพอๆ กัน

6.1.4 わが髪に雪と磯辺の白波といづれまさり沖つ島守 (หน้า 36)

ผมสีขาวโพลนตั้งหิมะของฉันทันกับคลื่นสีขาวที่สาดซัดชายฝั่งอย่างไหนขาวกว่ากัน ช่วยตอบฉันทนอยสิ ท่านผู้ดูแลเกาะกลางน้ำ

6.1.5 たまくしげ箱の浦波立たぬ日は海を鏡とたれか見ざらむ (หน้า 42)

วันที่ทะเลโกะโนะอูระ คลื่นลมสงบ มีใครบ้างจะไม่เห็นว่าท้องทะเลราบเรียบดุจแผ่นกระจก

6.1.6 海にうちはめつれば、口惜し。されば、うちつけに、海は鏡の面のごとなりぬれば、(หน้า 47)

โยนกระจกอันมีค่านั้นลงไปทะเลอย่างน่าเสียดาย พอโยนลงไปทะเลก็ปล้นสงบลง ดูราวเปรียบราวกับพื้นผิวของกระจกที่โยนลงไป

6.1.7 守の館の人々の中に、この来たる人々ぞ、心あるやうには、いはれほのめく。かく別れがたくいひて、かの人々の、くち網も諸持ちにて、この海辺にてになひ出だせる歌 (หน้า 18)

ผู้คนจากจวนผู้ว่าที่อุตสาหกรรมมาส่งถึงที่นี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้มีน้ำใจลึกซึ้งต่อเรา ต่างก็พูดพร่ำอาลัยอาวรณ์ที่ต้องจากกัน คนเหล่านี้ต่างก็ร่วมแรงร่วมใจกันพยายามจะแต่งกลอนอาลาให้แก่พวกเราอยู่ตรงชายทะเลนั้น ดุจดั่งคำกล่าวที่ว่า “แม่แท้

⁶ ในบทความนี้ ผู้วิจัยรวบรวมตัวอย่างความเปรียบและจำแนกประเภทความเปรียบเหล่านั้นออกเป็นอุปมา การมองเหมือน และบุคลาธิษฐาน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการวิเคราะห์และจัดจำแนกโดยผู้วิจัยเอง เนื่องจากในหนังสืออธิบายงานประพันธ์ไม่ได้มีคำอธิบายกำกับไว้ทุกจุดว่าตรงไหนมีการใช้ความเปรียบอะไรบ้าง

ที่ตึงยากแต่ถ้าร่วมแรงร่วมใจกันก็สามารถลากขึ้นมาได้”⁷

6.1.8 惜しと思ふ人やとまと葦鴨のうち群れてこそわれは来にけれ (หน้า 19)

เสียดายที่ต้องจากกับท่าน พวกเราเลยมารวมกันอยู่ที่นี้เหมือนดังฝูงห่านที่รวมตัวกันอยู่ริมฝั่งน้ำที่มีต้นอะมิขึ้นอยู่ เพื่อที่ว่าบางทีอาจจะหวังเหนี่ยวให้ท่านอยู่ที่นี้กับเราต่อไปได้

6.1.9 引く船の綱手の長き春の日を四十日五十日までわれは経にけり (หน้า 43)

วันในฤดูใบไม้ผลิที่ยาวนานเหมือนดังโซ่ยาวที่ใช้ลากเรือ เราผ่านวันเวลาอันทุกข์ยากบนเรือมาได้ สี่สิบถึงห้าสิบวันแล้ว

6.1.10 忘れ貝拾ひしもせじ白玉を恋ふるをだにもかたみと思はむ (หน้า 44)

ฉันจะไม่เก็บหอยอะระกะอิเพื่อลิ้มเด็กที่ตายไปนั้นหรอก แต่จะเก็บไข่มุกเอาไว้เพื่อเป็นของคู่ต่างหน้าเด็กที่คงมารวากับไข่มุกนั้น

6.1.11 鏡に神の心をこそは見つれ。楫取の心は、神の御心なりけり。(หน้า 47)

รู้สึกเหมือนได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของเทพผ่านกระจกนี้ จิตใจของนายท้ายเรือที่ละโมภอยากได้สิ่งของก็เหมือนกันกับจิตใจของเทพเจ้านั้นแหละ

6.1.12 千代経たる松にはあれどいにしへの声の寒さは変はらざりけり (หน้า 51)

ต้นสนผ่านวันเวลามานับพันปีไม่เคยเปลี่ยนแปลง ความหนาวเหน็บที่มีมาแต่ไหนแต่ไรก็ไม่เคยเปลี่ยนเช่นกัน

6.1.13 見し人の松の千歳に見ましかば遠く悲しき別れせましや (หน้า 56)

ถ้าเด็กที่ตายไปคนนั้นมีอายุยืนยาวเป็นพันปีเหมือนกับต้นสนแล้ว ฉันคงไม่ต้องโศกเศร้ากับการพลัดพรากจากเด็กคนนั้นอย่างนี้

6.1.1 และ 6.1.2 เป็นการเปรียบเทียบน้ำใจของผู้ที่เดินทางตามมาส่งผู้เขียนว่าลึกลับเหมือนมหาสมุทร ธรรมเนียมการส่งคนเดินทางไกลในสมัยโบราณนั้น คนที่มาส่งจะเดินทางไปพร้อมกับคนเดินทางสักระยะหนึ่งแล้วจึงจะกลับไป ยิ่งไปส่งระยะทางไกลเท่าไร ยิ่งแสดงถึงความมีน้ำใจความผูกพันกันมากขึ้นเท่านั้น 6.1.1 เป็นกลอนที่ผู้เขียนแต่งขึ้นมาเพื่อขอบคุณน้ำใจของผู้ที่เดินทางตามมาส่ง ส่วน 6.1.2 เป็นร้อยแก้วบรรยายความรู้สึกของผู้เขียนที่รู้สึกซึ่งใจในน้ำใจไมตรีของผู้ที่เดินทางตามมาส่ง น้ำใจเป็นสิ่งที่เป็นามธรรมไม่อาจมองเห็นได้ ผู้เขียนจึงเปรียบเทียบน้ำใจอันลึกลับซึ่งที่ไม้อาจวัดได้กับความลึกของมหาสมุทรซึ่งเป็นสิ่งที่เป็รูปธรรม 6.1.3 ก็มีลักษณะที่คล้ายกันนี้คือเปรียบเทียบความคิดถึงเมืองหลวงของผู้เขียนกับความลึกของแม่น้ำ ทั้งสามตัวอย่างนี้จึงเป็นการใช้อุปมาเปรียบเทียบคุณลักษณะของสิ่งที่เป็นามธรรมเช่นน้ำใจคนหรือความคิดถึงในใจ กับสิ่งที่เป็รูปธรรมคือมหาสมุทรหรือแม่น้ำ

6.1.4 เป็นการเปรียบเทียบสีขาของเส้นผมว่าขาวโพลนดังหิมะและยังเปรียบเทียบความขาวของเส้นผมกับความขาวของคลื่นทะเลด้วย ส่วน 6.1.5 และ 6.1.6 นั้นเป็นการเปรียบเทียบท้องทะเลว่าราบเรียบเหมือนกับพื้นผิวของแผ่นกระจก จะเห็นได้ว่า 6.1.1-6.1.6 เป็นการใช้อุปมาที่ล้วนแล้วแต่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทะเลหรือแม่น้ำ กล่าวคือเป็นการเปรียบเทียบลักษณะหรือคุณสมบัติของสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับทะเล คลื่นทะเล หรือแม่น้ำดังตัวอย่างที่ 6.1.1-6.1.4 หรือไม่ก็เป็นการเปรียบเทียบในทางกลับกันคือเปรียบเทียบคุณลักษณะบางอย่างของทะเลเข้ากับสิ่งใดสิ่งหนึ่งดังตัวอย่างที่ 6.1.5-6.1.6

ตัวอย่าง 6.1.7 เป็นต้นมานั้นเป็นอุปมาที่ไม่ได้เปรียบเทียบกับทะเลหรือแม่น้ำโดยตรง แต่ก็

⁷ Kuchiami mo moromochi อาจเทียบเป็นสำนวนไทยคือ “สามัคคีคือพลัง”

เป็นการเปรียบเทียบเข้ากับสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับทะเลหรือสิ่งที่มักพบเห็นได้ตามริมฝั่งน้ำ โดย 6.1.7 เป็นการกล่าวเปรียบเทียบการแต่งกลอนว่าก็เหมือนกับการดิ่งแห กล่าวคือถ้าหากร่วมแรงร่วมใจกันทำแล้วก็จะประสบความสำเร็จ 6.1.8-6.1.10 เป็นกลอนวาระกะโดย 6.1.8 เป็นการเปรียบเทียบสภาพของคนที่มาชุมนุมกันว่าเหมือนกับ ผูกห่านที่รวมตัวกันอยู่ริมฝั่งน้ำ 6.1.9 เปรียบความยาวนานของวันในฤดูใบไม้ผลิว่ายาวเหมือนกับโซ่ที่ใช้ลากเรือ 6.1.10 เป็นการกล่าวเปรียบความงามของลูกสาวที่ตายไปของผู้เขียนว่างดงามเหมือนกับไข่มุก จะเห็นได้ว่า 6.1.7-6.1.10 ล้วนเป็นการใช้อุปมาโดยเปรียบเข้ากับสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับทะเลหรือแม่น้ำซึ่งในที่นี้ก็คือ แห ผูกห่านริมฝั่งน้ำ โซ่ลากเรือ และไข่มุก ตามลำดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตัวอย่างที่ 6.1.10 นั้น โดยทั่วไปแล้วความงามของผู้หญิงมักจะถูกเปรียบเข้ากับดอกไม้ และยังช่วงฤดูที่ผู้เขียนเดินทางนั้นเป็นฤดูใบไม้ผลิ ปกติแล้วก็จะเปรียบเทียบความงามของผู้หญิงกับดอกไม้ในฤดูกาลนั้นอย่างเช่น ซากุระ เป็นต้น แต่ในที่นี้ผู้เขียนกลับเปรียบความงามของลูกสาวกับไข่มุก ไข่มุกมีสีขาวสื่อถึงความงามดงามบริสุทธิ์ การที่เลือกใช้ไข่มุกในการกล่าวเปรียบความงามของลูกสาวในที่นี้อาจไม่ใช่เพียงเพื่อสื่อถึงความงามแบบบริสุทธิ์ไร้เดียงสาของลูกสาวที่ตายไปเท่านั้น แต่น่าจะเป็นความตั้งใจของผู้เขียนในการเลือกใช้สิ่งที่น่าสนใจมาเปรียบให้เป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับทะเล เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของเรื่องซึ่งเป็นการเดินทางทางทะเล

นอกจากนี้อาจคิดได้อีกแง่หนึ่งว่าผู้เขียนอาจเพียงแค่อยกเอาสิ่งที่มองเห็นอยู่ตรงหน้าหรือทัศนียภาพใกล้ตัวในขณะที่เดินทางทางน้ำมาใช้เปรียบเทียบก็เป็นได้ แต่ถ้าเป็นเช่นนั้นก็จะไม่

สามารถอธิบายตัวอย่างที่ 6.1.10 ได้ เพราะว่าไข่มุกไม่ได้ปรากฏให้เห็นในระหว่างการเดินทาง อีกทั้งผู้เขียนเริ่มเขียนบันทึกนี้หลังจากที่กลับมาถึงเมืองหลวงแล้ว กล่าวคือเป็นการเขียนย้อนหลัง ไม่ได้เขียนในขณะที่เดินทางอยู่ จึงไม่ใช่เป็นการเอาสิ่งที่เห็นอยู่ตรงหน้ามาเขียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่าการที่ผู้เขียนเลือกใช้แต่ความเปรียบที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทะเลหรือแม่น้ำเท่านั้นน่าจะเป็นความตั้งใจของผู้เขียนเองเพื่อขับเน้นบรรยากาศการเดินทางทางน้ำซึ่งเป็นเนื้อหาหลักของบันทึกนี้ให้ดูมีสีสันมากขึ้น 6.1.11 เป็นการเปรียบจิตใจที่ละโมภของนายท้ายเรือว่าเหมือนกับจิตใจของเทพเจ้าซึ่งเทพเจ้าในที่นี้ก็คือเทพแห่งทะเล ผู้เขียนประสบกับพายุระหว่างการเดินทางจึงต้องโยนของมีค่าที่ติดตัวมาซึ่งก็คือกระจกลงไปในทะเลเป็นการเช่นสังเวทเพื่อให้เทพแห่งทะเลพอใจและช่วยดลบันดาลให้ท้องทะเลสงบตามความเชื่อของคนญี่ปุ่นโบราณ หลังจากโยนกระจกลงแล้วท้องทะเลก็สงบ ผู้เขียนจึงเกิดความรู้สึกว่าเทพเจ้าก็มีความละโมภ และได้เปรียบจิตใจของนายท้ายเรือว่าก็เหมือนกับจิตใจของเทพแห่งทะเล ซึ่งก็เป็นการอุปมาโดยโยงกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทะเลอีกเช่นกัน ส่วน 6.1.12 และ 6.1.13 เป็นกลอนวาระกะโดย 6.1.12 เป็นการเปรียบเทียบสภาพความหนาวเย็นว่ายังคงเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนกับต้นสนที่ยังคงอยู่เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง และ 6.1.13 เป็นการกล่าวสมมติโดยผู้เขียนปรารภนาให้ลูกสาวที่ตายไปมีอายุยืนยาวเหมือนต้นสนซึ่งเป็นพืชที่มีอายุยืนยาว ต้นสนใน 6.1.12 และ 6.1.13 ก็คือสนทะเลที่มักขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเล ซึ่งในโทษะนิกกิ ก็มีการบรรยายยทิวทัศน์ของต้นสนทะเลอยู่หลายครั้ง จะเห็นได้ว่า 6.1.12 และ 6.1.13 ก็เป็นการอุปมาโดยเปรียบเข้ากับสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับทะเลอีกเช่นกัน

จากทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า ในโทะชะนิกกิ มีการใช้อุปมาอยู่บ่อยครั้งทั้งในส่วนที่เป็นกลอน และในส่วนที่เป็นร้อยแก้ว โดยทั้งหมดต่างก็มีลักษณะร่วมที่เหมือนกันคือล้วนแล้วแต่เป็นการอุปมาโดยเปรียบกับสิ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับทะเล หรือแม่น้ำ ซึ่งในจุดนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าน่าจะเป็น ความตั้งใจของผู้เขียนเองที่ต้องการเลือกใช้อุปมาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทะเลและแม่น้ำเท่านั้น ทั้งนี้ก็ เพื่อเป็นการขับเน้นบรรยากาศการเดินทางทางน้ำ อันเป็นเนื้อหาหลักของวรรณกรรมชิ้นนี้

6.2 การมองเหมือน (見立て)

見立て เป็นการเปรียบสิ่งหนึ่งที่สายตา มองเห็นว่าคล้ายกับอีกสิ่งหนึ่ง หรือมองเห็นผิดเป็น อีกสิ่งหนึ่ง จัดเป็นความเปรียบประเภทหนึ่งซึ่ง มีลักษณะคล้ายกับอุปมา แต่จะต่างกันตรงที่ 見立て จะเป็นการเปรียบสิ่งที่สายตามองเห็นว่ามี รูปร่างลักษณะที่ละม้ายคล้ายคลึงกับอีกสิ่งหนึ่ง จนชวนให้มองเห็นผิดไปเป็นสิ่งที่นั่น เช่น มองเห็น หิมะบนต้นไม้เป็นดอกไม้สีขาว หรือมองเห็นฟอง คลื่นสีขาวในทะเลเหมือนละอองหิมะ เป็นต้น หรือไม่ก็เป็นการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งโดยมองว่าเป็นอีก สิ่งหนึ่งไปเลย เช่น กวีกล่าวว่าอยากดูการร้ายร้ายอัน งดงามของนางฟ้าต่อไปเรื่อยๆ ไม่อยากให้นางฟ้า กลับสวรรค์ไปเร็วเช่นนี้เลย ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นการ กล่าวชื่นชมการแสดงอันงดงามของพวกนางรำที่ แสดง จบไปแล้ว แต่กวีกล่าวถึงนางรำโดยมองว่า เป็นนางฟ้าและพูดตัดพ้อต่อนางฟ้า เป็นต้น แต่ถ้า เป็นความเปรียบอย่างเช่นในตัวอย่างที่ 6.1.8 “พวกเรารวมกันอยู่ที่นี่เหมือนฝูงห่านที่อยู่ริมน้ำ ที่มีต้นอะมิชิขึ้นอยู่” จะเป็นการเปรียบประเภท อุปมาไม่ใช่ 見立て เนื่องจากไม่ได้มองเห็นคน เป็นห่าน เพียงแต่เปรียบลักษณะการรวมตัวกัน

ของคน ว่าคล้ายกับฝูงห่านที่รวมตัวกันอยู่ริมน้ำ ในบทความนี้จะขอเรียกกลวิธีการประพันธ์ 見立て ว่า “การมองเหมือน”

ฟูจิโอะกะ ทะตะมิ กล่าวเกี่ยวกับกลวิธี การมองเหมือนไว้ว่า “เป็นการทำให้เห็นลักษณะ แห่งการประดิษฐ์คิดค้นและจินตนาการของ ผู้ใช้เนื่องจากเป็นการจินตนาการถึงสิ่งที่มองไม่เห็น แล้วแทนที่ด้วยสิ่งอื่นที่มองเห็นอยู่ตรงหน้า” (藤岡忠美 1985 : 124-125) คิโนะทซุระยูกิ เป็นกวีที่ใช้กลวิธีการมองเหมือนบ่อยครั้งในกลอน ของเขาใน โทะชะนิกกิ นั้น ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวม ตัวอย่างแล้วพบว่ามีการใช้กลวิธีการมองเหมือนอยู่ ทั้งหมด 7 แห่ง ดังต่อไปนี้

6.2.1 雲もみな波とぞ見ゆる海女もがな いづれか海と問ひて知るべく (หน้า 29)

กลุ่มเมฆฝนมองไปดูคล้ายคลื่นไปหมด แลวน้ำถ้ามีชาวประมงอยู่ก็คงจะดี จะได้ถามให้รู้แน่ว่าทางไหนเป็นทะเลกันแน่

6.2.2 船を出だして漕ぎ行く。この あひだに、雲の上も、海の底も、同じごとく になむありける。 (หน้า 31)

ขณะที่พวกเราพายเรือออกไปนั้นเมฆเบื้อง บนกับท้องทะเลมองดูคล้ายกับเป็นหนึ่งเดียว

6.2.3 祈り来る風間と思ふをあや なくもかもめさへだに波と見ゆらむ (หน้า 46)

เรื่องที่ภาวนาขอต่อเทพเจ้าสัมฤทธิ์ผล ท้องทะเลราบเรียบ ไม่มีคลื่นลม แต่เหตุไฉนกลับ ตาลายมองเห็นนกคะโมะเมะดูคล้ายคลื่นไปเสียนี้

6.2.4 霜だにも置かぬかたぞとい ふなれど波の中には雪ぞ降りける (หน้า 31)

ว่ากันว่าที่นี้เป็นดินแดนอบอุ่นไม่มีน้ำค้าง แข็ง แต่ท่ามกลางฟองคลื่นแบบนี้กลับมีหิมะตกอยู่

6.2.5 磯ふりの寄する磯には年月をいつともわかぬ雪のみぞ降る

この歌は、常にせぬ人の言なり。また、人のよめる、
風による波の磯には鶯も春もえ知らぬ花のみぞ咲く

この歌どもを、すこしよろし、と聞きて、船の長しける翁、月日ごろの苦しき心やりによめる、
立つ波を雪か花かと吹く風ぞ寄せつつ人をはかるべらなる (หน้า 32)

“ชายฝั่งมีคลื่นโหมซัดสาดเป็นฟองสีขาว ดูไปเหมือนดั่งมีหิมะตกอยู่ตลอดเวลา”

กลอนนี้แต่งโดยคนที่ปกติแล้วจะไม่ชอบเอ่ยกลอน อีกคนแต่งขึ้นมาบ้าง

“ชายฝั่งมีคลื่นซัดสาดเพราะลมแรง มองไปเห็นมีแต่ดอกไม้บานอยู่ ทั้งๆ ที่ไม่ใช่ฤดูใบไม้ผลิ และไม่มีนกขลุ่ยสักหนอย”

กลอนสองบทนี้แต่งได้ค่อนข้างดี พอฟังกลอนเหล่านี้แล้วชายชราซึ่งเป็นหัวหน้าผู้โดยสารบนเรือจึงเอ่ยกลอนระบายความอัดอั้นใจที่สะสมมาหลายวัน

“ฟองคลื่นสีขาวแลดูคล้ายหิมะบ้าง ดอกไม้บ้าง นั่นก็เนื่องมาจากลมที่พัดคลื่นเป็นฟองจนลวงสายตาผู้คนที่เห็นผิดไป”

6.2.6 今日、海荒げにて、磯に雪降り、波の花咲けり。ある人のよめる、
波とのみひとつに聞けど色見れば雪と花とにまがひけるかな (หน้า 37)

วันนี้ท้องทะเลปั่นป่วน ตรงชายฝั่งมีคลื่นซัดซัดเป็นฟองสีขาวราวกับหิมะ ดูราวกับว่ามีดอกไม้สีขาวบานอยู่ มีคนหนึ่งเอ่ยกลอนขึ้น

“ถ้าได้ยินเสียงคลื่นละก็ไม่ว่าฟังยังไงก็คงจะเข้าใจว่าเป็นเสียงคลื่นไม่ผิดไปแน่ แต่ถ้ามองคลื่นแล้ว สีขาวของมันชวนให้เข้าใจผิดคิดว่าเป็นหิมะหรือไม่ก็ดอกไม้สีขาว”

6.2.7 二十一日。卯の時ばかりに船出だす。みな、人々の船出づ。これを見れば、春の海に、秋の木ノ葉しも散れるやうにぞありける。おぼろけの願によりてにやあらむ。風も吹かず、よき日出で来て、漕ぎ行く。(หน้า 35)

วันที่ยี่สิบเอ็ด ออกเรือตอนประมาณหกโมงเช้า ผู้คนที่ทั้งหลายต่างพากันออกเรือพร้อมๆ กัน เรือที่แล่นออกไปแต่ละลำดูคล้ายกับใบเมเปิ้ลของฤดูใบไม้ร่วงที่ได้ร่วงหล่นลงบนท้องทะเลในฤดูใบไม้ผลิ อาจเป็นเพราะได้ภาวนาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เอาไว้ จึงไม่มีลมกระโชก พายเรือไปท่ามกลางสภาพอากาศอันแจ่มใส

6.2.1-6.2.3 เป็นการใช้กลวิธีการมองเหมือนโดยเปรียบสิ่งๆ หนึ่งว่ามองดูคล้ายกับคลื่นทะเล โดย 6.2.1 และ 6.2.2 เป็นการมองเปรียบเมฆบนท้องฟ้าว่าแลดูคล้ายกับคลื่นทะเล และ 6.2.3 เปรียบนกคะโมะเมะหรือนกนางนวลที่มีก้อยตามริมฝั่งทะเลว่ามองดูคล้ายกับคลื่น ส่วน 6.2.4-6.2.6 นั้นเป็นการมองเปรียบในทางกลับกันคือเปรียบคลื่นทะเลว่าแลดูเหมือนกับสิ่งอื่นซึ่งในที่นี้ก็คือหิมะและดอกไม้สีขาว โดยใน 6.2.5 และ 6.2.6 ต่างก็มีการกล่าวซ้ำถึงการมองเห็นคลื่นเป็นหิมะและดอกไม้สีขาวแห่งละ 2-3 ครั้งทั้งในส่วนที่เป็นกลอนและส่วนที่เป็นร้อยแก้ว สำหรับประเด็นที่ผู้เขียนกล่าวบรรยายถึงฟองคลื่นสีขาวในทะเลบ่อยครั้งนั้น ผู้วิจัยได้เคยหยิบยกมาวิเคราะห์ไว้แล้วในบทความวิจัยเรื่อง “การใช้สีเป็นสัญลักษณ์ในวรรณกรรมเรื่องโทชะนิวกิ” ว่า “ระหว่างที่เดินทางอยู่ในทะเลผู้เขียนมักจะกล่าวถึงสิ่งที่มีสีขาวเช่นคลื่นสีขาว อยู่บ่อยครั้ง แต่เมื่อสิ้นสุดการเดินทางในทะเลแล้วผู้เขียนก็ไม่ได้กล่าวถึงสีขาวอีกเลย ตามความคิดความเชื่อของจีน สีขาวเป็นสัญลักษณ์ของความทุกข์และงานศพ สมัยเฮอันญี่ปุ่นได้รับอิทธิพล

ความคิดความเชื่อของจีนเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงอาจวิเคราะห์ได้ว่า ผู้เขียนต้องการใช้สีขาวเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงความทุกข์ยากลำบากที่ผู้เขียนต้องเผชิญระหว่างการเดินทางอยู่บนท้องทะเล” (อรรถยา สุวรรณระดา 2550: 96) ส่วน 6.2.7 เป็นการบรรยายภาพเรือที่ต้องแสงแดดในยามเช้าแลเห็นเป็นสีแดง มองดูคล้ายกับใบเมเปิ้ลที่ร่วงหล่นลอยอยู่ในทะเล ถึงแม้ 6.2.7 จะต่างกับตัวอย่างอื่นที่ไม่ได้เป็นการมองเปรียบกับทะเลหรือคลื่นทะเลโดยตรง แต่ก็ยังเป็น การมองเปรียบกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทะเลซึ่งในที่นี้ก็คือเรือกับใบเมเปิ้ลที่ร่วงหล่นลอยอยู่ในทะเล

จากทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ผู้เขียนใช้กลวิธีการมองเหมือนโดยเปรียบสิ่งๆ หนึ่งว่ามองดูคล้ายกับทะเลหรือคล้ายกับสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทะเล หรือไม่ก็เป็นการมองเปรียบในทางกลับกันคือเปรียบคลื่นทะเลว่ามองดูคล้ายสิ่งอื่น ผู้เขียนพยายามจำกัดการใช้การมองเหมือนโดยให้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทะเลซึ่งในจุดนี้ก็เป็นกลวิธีในลักษณะเดียวกันกับที่ผู้เขียนใช้ในการอุปมาดังในหัวข้อที่กล่าวถึงไปแล้วก่อนหน้านี้ด้วย ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่าน่าจะเป็นความตั้งใจของผู้เขียนเองที่ต้องการเลือกใช้ความเปรียบที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทะเลและแม่น้ำเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อช่วยเสริมสร้างบรรยากาศของเรื่องซึ่งเป็นการเดินทางทางน้ำให้ดูมีสีสันยิ่งขึ้นนั่นเอง

6.3 บุคลาธิษฐาน (擬人法)

บุคลาธิษฐานจัดเป็นความเปรียบชนิดหนึ่ง โดยเป็นการให้สิ่งที่ไม่ใช่บุคคล เช่น สัตว์ วัตถุ ต้นไม้ เป็นต้น แสดงลักษณะ ความรู้สึกนึกคิด หรือพฤติกรรมต่างๆ เหมือนมนุษย์⁸ ใน *โทะชะนิกิ*

มีการใช้บุคลาธิษฐานทั้งหมด 9 แห่ง ดังที่ยกมาต่อไปนี้

6.3.1 この折に、ある人々、折節につけて、漢詩ども、時に似つかはしきいふ。また、ある人、西国なれど甲斐歌などいふ。
「かく歌ふに、船屋形の塵も散り、空行く雲も漂ひぬ」とぞいふなる。(หน้า 19)

ในยามนี้ผู้คนที่อยู่ที่นั่นต่างรู้สึกเศร้าอาลัย อารมณ์เอ๋ยกลอนแบบจีนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในเวลาขึ้นมาหลายบท ที่นี้เป็นเมืองที่อยู่ทางทิศตะวันตกของประเทศแท้ๆ แต่บางคนกลับร้องเพลงของหัวเมืองทางตะวันออก ต่างพากันชื่นชมว่า “ช่างไฟเรายังนักร ขนาดฝุ่นที่เกาะอยู่บนหลังคาเรือยังถึงกับร่วงหล่นลงมา หรือแม้แต่เมฆที่ลอยอยู่บนท้องฟ้าก็ยังหยุดนิ่งไม่ยอมเคลื่อนที่ไปไหน”

6.3.2 芋茎、荒布も、齒固めもなし。かうやうの物なき国なり。求めしもおかず。ただ、押鮎の口をのみぞ吸ふ。この吸ふ人々の口を、押鮎、もし思ふやうあらむや。(หน้า 20)

พวกเราไม่มีอาหารของเทศกาลปีใหม่อย่างพวกสาหร่ายหรือมันตากแห้ง⁹ ในถิ่นนี้ไม่ค่อยจะมีอาหารอย่างที่ว่านี้ พวกเราเองก็ไม่ได้แสวงหาตระเตรียมเอาไว้ก่อนด้วย มีแต่เพียงปลาอะยุหมักเกลือเท่านั้น พวกเราก็เลยดูกินหัวปลาอะยุกันใหญ่ เจ้าปลาอะยุหมักเกลือโดนพวกเราเอापากไปดูดไขมันอย่างนี้บางทีมันอาจจะคิดอะไรอยู่ก็ได้

6.3.3 漕ぎて行く船にて見ればあしひきの山さへ行くを松は知らずや (หน้า 37)

มองจากเรือที่พายไปเห็นภูเขาเคลื่อนตัวไปพร้อมกันด้วย ต้นสนที่ขึ้นอยู่บนภูเขานั้นช่างไม่รู้สึกระไรเลยหรือ

⁸ นักวิชาการบางท่านมองว่าบุคลาธิษฐานจัดเป็นการมองเหมือนประเภทหนึ่ง กล่าวคือมองสิ่งหนึ่งๆ ว่าเป็นมนุษย์ และกล่าวถึงสิ่งนั้นราวกับว่าสิ่งนั้นเป็นมนุษย์
⁹ อาหารที่กินฉลองกันในช่วงปีใหม่ตั้งแต่วันที่หนึ่งถึงวันที่สาม เพื่อฉลองการที่อายุยืนยาวขึ้นอีกปี การรับประทานอาหารที่ทำให้อายุยืนมีที่มาจากประเทศจีนอาหารเหล่านี้ ได้แก่ หัวผักกาด แดง ปลาอะยุหมักเกลือ เนื้อหมูป่า เนื้อกวาง เป็นต้น จำนวนและชนิดของอาหารอาจมีความแตกต่างกันไปตามเวลาและสถานที่

6.3.4 三日。同じところなり。もし、
風なみの、しばしと惜しむ心やあらむ。
心もとなし。(หน้า 21)

วันที่สาม ยังคงอยู่ที่เดิม คลื่นลมอาจจะ
รู้สึกอาลยอวารณ์อยากให้เราอยู่ต่อกระมังก็
เลยพึดแรง รู้สึกกังวลกับสภาพอากาศหลังจากนี้

6.3.5 この長櫃の物は、みな人、童
までにくれたれば、飽き満ちて、船子どもは、
腹鼓を打ちて、海をさへおどろかして、波立て
つべし。(หน้า 22)

ของที่บรรจุก่อส่งมานั้นได้นำมาแบ่งให้
แก่ทุกคนรวมไปถึงพวกเด็กๆ ด้วย พวกลูกเรือกิน
กันจนอึดหน้าสำราญ ต่างพากันตบพุงสบายใจ
ดูเหมือนว่าแม้แต่ทะเลยิ่งตกใจกับเสียงตีพุงจนถึง
กับก่อกคลื่นขึ้นมา

6.3.6 見わたせば松のうれごとになす
む鶴は千代のどちとぞ思ふべなる (หน้า 26)

มองออกไปเห็นบนกิ่งต้นสนมีนกกระเรียน
อาศัยอยู่ เจ้านกกระเรียนคงจะคิดว่าต้นสนนี้เป็น
เพื่อนสนิทที่ไม่เปลี่ยนแปลงของมัน

6.3.7 とくと思ふ船悩ますはわがために
水の心の浅きなりけり (หน้า 49)

อยากให้เรือแล่นไปเร็วๆ แต่น้ำตื้นเป็น
อุปสรรคขัดขวางไว้ จิตใจของน้ำในแม่น้ำที่มีตื้น
มันช่างตื้นเขินเสียจริง

6.3.8 今宵、月は海にぞ入る。これ
を見て、業平の君の、「山の端逃げて入れ
ずもあらなむ」といふ歌なむ思ほゆる。もし
海辺にてよまましかば、「波立ちさへて 入
れずもあらなむ」ともよみてましや。(หน้า 24)

คำคินนี้พระจันทร์ตกลงไปในท้องทะเล
พอเห็นพระจันทร์แบบนี้ก็หวนนึกถึงกลอน
ของนะริอิระ¹⁰ ที่ว่า “อยากให้สันเขาหนีหายไป
พระจันทร์จะได้ไม่หลบหายกลับไปตรงสันเขา”

ถ้านะริอิระแต่งกลอนนี้แถวชายทะเลล่ะก็ เนื้อ
ความคงจะกลายเป็นว่า “อยากให้คลื่นก่อกวนจน
พระจันทร์ไม่ตกลงไปในท้องทะเล” ล่ะกระมัง

6.3.9 立てば立つればまたみる吹
く風と波とは思ふどちにやあらむ (หน้า 30)

ลมพัดมาคลื่นก็ซัดสาด ถ้าลมหยุดคลื่นก็
สงบ ลมที่พัดกับคลื่นที่ซัดคงเป็นเพื่อนสนิทกัน
ละมัง

6.3.1 เป็นการแสดงความประทับใจใน
ความไพเราะของบทกลอนโดยบรรยายให้สิ่งไม่มี
ชีวิต เช่น ฝุ่นบนหลังคาเรือประทับใจในความ
ไพเราะของกลอนมากถึงกับร่วงหล่นลงมา และ
แม้แต่เมฆบนท้องฟ้าก็มีสภาพเหมือนกับคนที่
ตะลึงงันหยุดนิ่งอยู่กับที่ ซึ่งในที่นี้ น่าจะเป็นการ
สื่อถึงความประทับใจของตัวผู้เขียนเองที่มีต่อบท
กลอนนั้น 6.3.2 กล่าวถึงปลาอะยุหมักเกลือที่
ผู้เขียนกำลังกินว่า บางทีปลาอะยุอาจกำลังคิดอะไร
อยู่ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเป็นไปได้ที่ของกิน
อย่างปลาอะยุหมักเกลือจะมีความรู้สึกนึกคิด
เป็นการแสดงให้เห็นถึงจินตนาการอันลุ่มลึกของ
ผู้เขียน 6.3.3 เป็นกลอนแสดงความรู้สึกประหลาด
ใจที่พอเรือเคลื่อนออกไปก็เห็นเหมือนกับว่าภูเขา
เคลื่อนตัวไปพร้อมกันด้วย ผู้แต่งกลอนจึงกล่าวถาม
ต้นสนนั้นว่าไม่รู้สิกว่าภูเขาเคลื่อนตัวอยู่หรือทหรือ
กลอนบทนี้แม้ในโตะชะนิกิกิ จะบันทึกไว้ว่าเป็น
กลอนที่เด็กคนหนึ่งบนเรือแต่งขึ้น แต่ชะกุระอิ
ยูโสะอู ได้ให้ความเห็นไว้ว่า “กลอนหลายบทใน
โตะชะนิกิกิ อย่างเช่นกลอนที่เด็กเป็นผู้แต่ง หรือ
กลอนที่คุณยายจากเกาะอะวะจิแต่งขึ้นนั้น ใน
หนังสือรวมกลอนโคะกินโระกุโจ และหนังสือรวม
กลอนอื่นก็ได้รวบรวมกลอนเหล่านั้นเอาไว้ด้วยเช่น
กัน แต่ชื่อผู้แต่งกลอนเหล่านั้นก็คือ ตัวคิโนะซึ-
ซุระยุกิเอง ซึ่งนั่นแสดงว่าคิโนะซึซุระยุกิได้นำเอา

¹⁰ มีชื่อเต็มว่า อะริวะระ โนะ นะริอิระ (在原業平) เป็นกวีที่มีชื่อเสียงต้นสมัยเฮอัน มีชีวิตอยู่ช่วงปี ค.ศ. 825-880

กลอนที่ตนแต่งขึ้นเองใส่ไว้ใน *โทะชะนิกกิ* โดยทำ
เป็นว่าผู้อื่นเป็นคนแต่งกลอนเหล่านั้นขึ้น”
(桜井祐三 1990:198) ดังนั้นกลอนใน 6.3.3 จึง
น่าจะเป็นกลอนที่แสดงความรู้สึกนึกคิดของตัว
ผู้เขียนเอง

6.3.4 เป็นการกล่าวถึงสาเหตุที่คลื่นลมไม่
เอื้ออำนวยต่อการออกเดินทางว่าอาจเป็นเพราะ
คลื่นลมรู้สึกอาลัยอาวรณ์อยากให้ผู้เขียนอยู่ต่อจึง
พัดแรง 6.3.5 เป็นการกล่าวถึงสาเหตุที่ทะเลก่อ
คลื่นขึ้นมาว่าอาจเป็นเพราะทะเลตกใจกับเสียงตีฆ้อง
ของพวกลูกเรือ 6.3.6 เป็นการให้สัตว์ซึ่งในที่นี้คือ
นกกระเรียนมีความรู้สึกนึกคิดเหมือนคน 6.3.7
เป็นการกล่าวตัดพ้อแม่น้ำซึ่งมีระดับน้ำตื้นทำให้
เล่นเรือไปลำบากว่าแม่น้ำช่างไม่มีน้ำใจเมตริต่อตน
เอาเสียเลย จะเห็นได้ว่า 6.3.1-6.3.7 เป็นการใช้
บุคลาธิษฐานโดยบรรยายให้สัตว์ ต้นไม้ ธรรมชาติ
และสิ่งของมีอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดเหมือนมนุษย์
อันเป็นการแสดงให้เห็นถึงจินตนาการอันกว้างไกล
ของผู้เขียน และในบางแห่งก็เป็นการแสดงอารมณ์
ความรู้สึกนึกคิดของตัวผู้เขียนเองด้วย

ส่วน 6.3.8-6.3.9 เป็นการใช้บุคลาธิษฐาน
โดยบรรยายให้สิ่งไม่มีชีวิตมีอากัปภิกิริยาอาการ
เหมือนมนุษย์ โดย 6.3.8 เป็นการอ้างอิงถึงกลอน
ของนะริอิระที่ว่า “อยากให้สันเขาหนีหายไป” ซึ่ง
คำกริยา “หนีหายไป” นั้นเป็นกริยาของมนุษย์ ในที่นี้
ผู้เขียนได้ปรับเปลี่ยนเนื้อความใหม่ให้เหมาะกับ
บรรยากาศกลางทะเลเป็น “อยากให้คลื่นก่อกวน”
แทน ซึ่งก็เป็นการใช้บุคลาธิษฐานเช่นเดียวกันเพียง
แต่เปลี่ยนเนื้อความให้มีความเกี่ยวข้องกับทะเล
ส่วน 6.3.9 เป็นการกล่าวเปรียบลมกับคลื่นที่มักจะ
มาพร้อมกันว่าเหมือนกับเพื่อนสนิทที่มักไปไหนมา
ไหนด้วยกันเสมอ การบรรยายให้สิ่งไม่มีชีวิตมี
อากัปภิกิริยาเหมือนมนุษย์เช่นนี้ช่วยให้ผู้อ่านเกิด

มโนภาพได้ชัดเจนกว่าการบรรยายแบบปกติ
ธรรมดา และยังช่วยเสริมสร้างความมีชีวิตชีวาให้
กับเนื้อเรื่องด้วย

จากทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า ใน *โทะชะนิกกิ*
มีการใช้บุคลาธิษฐานค่อนข้างบ่อยอันเป็นการแสดง
ให้เห็นถึงจินตนาการอันกว้างไกลของผู้เขียน สิ่งที่
หยิบยกมากล่าวถึงก็มักเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทะเล
หรือแม่น้ำเช่น เรือ ปลาอะยุ สุนทะเล คลื่นลม
ทะเล และแม่น้ำ ผู้เขียนแสดงอารมณ์ความรู้สึก
นึกคิดในใจออกมาโดยไม่ได้กล่าวออกมาตรงๆ
แต่กล่าวผ่านสิ่งที่หยิบยกมากล่าวถึงเหล่านั้น อัน
เป็นการแสดงถึงไหวพริบและความสามารถในการ
ใช้กลวิธีการประพันธ์ของผู้เขียน นอกจากนี้บุคลา
ธิษฐานยังเป็นกลวิธีที่ผู้เขียนใช้เพื่อเสริมสร้าง
จินตภาพให้แก่ผู้อ่านทำให้เนื้อเรื่องแลดูมีสีสันและ
มีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น

7. บทสรุป

จากการศึกษาลักษณะการใช้ความเปรียบ
ในวรรณกรรม *โทะชะนิกกิ* โดยแบ่งความเปรียบ
ออกเป็น 3 ประเภทคือ อุปมา การมองเหมือน
และบุคลาธิษฐาน พบว่า กลวิธีการใช้ความเปรียบ
ปรากฏบ่อยทั้งในส่วนที่เป็นกลอนและในส่วนที่เป็น
ร้อยแก้วในวรรณกรรมชิ้นนี้ โดยความเปรียบแบบ
อุปมาและการมองเหมือนในวรรณกรรมชิ้นนี้มี
ลักษณะเฉพาะคือล้วนแล้วแต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
กับทะเลหรือแม่น้ำทั้งสิ้น ซึ่งจุดนี้น่าจะเป็นความ
ตั้งใจของผู้เขียนเองในการพยายามเลือกใช้ความ
เปรียบที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับทะเลหรือแม่น้ำ ทั้งนี้
ก็เพื่อเป็นการขับเน้นบรรยากาศการเดินทางทางน้ำ
ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักของเรื่อง การใช้อุปมา การมอง
เหมือน และบุคลาธิษฐานในวรรณกรรมชิ้นนี้ล้วน

แสดงให้เห็นถึงจินตนาการอันกว้างไกลของผู้เขียน อีกทั้งยังเป็นกลวิธีที่ช่วยเสริมสร้างจินตภาพให้แก่ผู้อ่านทำให้นเนื้อเรื่องดูมีชีวิตชีวา และยังเป็นกลวิธีในการแสดงอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดในใจของผู้เขียนออกมาอีกด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงไหวพริบและความสามารถในการประพันธ์ของคิโนะทซุระยุกิ กวีเอกแห่งยุคซึ่งเป็นผู้เขียนบันทึกการเดินทางนี้

บทความวิจัยนี้รวบรวมตัวอย่างการใช้ความเปรียบที่พบบ่อยในวรรณกรรมชิ้นนี้ไว้ซึ่งผู้วิจัยหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ศึกษาต่อยอดหรือนำไปใช้ศึกษาเปรียบเทียบการใช้ความเปรียบในวรรณกรรมญี่ปุ่นชิ้นอื่นๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- ดวงมณ จิตรจำนงค์. (2541). *สุนทรียภาพในภาษาไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สยาม.
- พัฒนาศรี นิยม. (2545). *ลักษณะกวีนิพนธ์รักของคิโนะทซุระยุกิในโคะกิงวะกะณู*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิตสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อรรถยา สุวรรณระดา. (2550). *ตำนานเจ้าหญิงจากดวงจันทร์และบันทึกการเดินทางจากเมืองโทะชะ*. พิมพ์ครั้งที่ 2 : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถยา สุวรรณระดา. (2551). การใช้สีเป็นสัญลักษณ์ในวรรณกรรมเรื่อง โทะชะนิกกิ. *เอกสารหลังการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทยครั้งที่ 1*. กรุงเทพฯ : โครงการเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย. หน้า 94-106.
- อรรถยา สุวรรณระดา. (2552). พระจันทร์ในวรรณกรรมญี่ปุ่นเรื่องโทชะนิกกิ. *วารสารมนุษยศาสตร์* ปีที่ 16 ฉบับที่ 1. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. หน้า 40-51.

- 大岡信(1971)『日本詩人選7貫之』第2版、筑摩書房
- 紀貫之(2004)『土佐日記』新編日本古典文学全集、小学館
- 久保田孝夫(2002)「『土佐日記』に見る「淀川」」『淀川の文化と文学』和泉書院
- 倉西博之(2001)「日本文学のなかの「ことば遊び」」『金蘭短期大学研究誌』pp. 23-30.
- 品川和子(2004)『全訳注土佐日記』講談社
- 木村正中(1988)『土佐日記 貫之』新潮日本古典集成、新潮社
- 桜井祐三(1990)『日本の古典文学3 竹取物語 土佐日記』さえら書房
- 仁平道明(2006)「『土佐日記』前史一旅の日記の始発」『国文学解釈と教材の研究』第51巻8号、学燈社pp. 24-31.

- 林望(2005)『すらすら読める土佐日記』講談社
 平沢竜介(1994)『和歌文学論集2古今集とその前後』笠間書房
 日向一雅(2002)「土佐からの脱出」『国文学解釈と鑑賞』第67巻2号、
 至文堂pp. 50-57.
 藤岡忠美(1985)『王朝の歌人4紀貫之』集英社
 丸尾芳男(2005)『文法全解土佐日記』旺文社
 村瀬敏夫(1987)『宮廷歌人紀貫之』新典社

ความมั่นคงที่เริ่มสั่นคลอน? : ค่านิยมในอดีตและปัจจุบันของคนญี่ปุ่น

บาร์นี บุญทรง*
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

บทคัดย่อ

บทความ “ความมั่นคงที่เริ่มสั่นคลอน? : ค่านิยมในอดีตและปัจจุบันของคนญี่ปุ่น” เป็นการศึกษาค่านิยมดั้งเดิมที่สะท้อนจากสุภาชิตญี่ปุ่น (Kotowaza) และนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเกี่ยวกับคนญี่ปุ่นในปัจจุบันว่าคนญี่ปุ่นยังคงค่านิยมตามที่ปรากฏในสุภาชิตหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ผู้วิจัยศึกษาสุภาชิตญี่ปุ่นจำนวน 1,137 สุภาชิตและเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคนญี่ปุ่นในปัจจุบันจากข่าวที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ของ Yomiuri Shimbun, Mainichi Shimbun และ NHK ระหว่างเดือน มีนาคม 2553-เมษายน 2554 ผลการศึกษาพบว่า ค่านิยมจากสุภาชิตญี่ปุ่นที่พบมากที่สุด 4 อันดับแรกคือค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบ ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ค่านิยมเกี่ยวกับการลงมือทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่น และค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกับค่านิยมที่สะท้อนจากข่าวของคนญี่ปุ่นในปัจจุบันพบว่าค่านิยมจากสุภาชิตที่พบมากที่สุดยังคงอยู่ทั้งสี่ค่านิยม แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่บอกเป็นนัยถึงความเป็นไปได้ว่าค่านิยมของชาวญี่ปุ่นอาจเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญมากขึ้นในอนาคต

คำ

สำคัญ

สุภาชิต ญี่ปุ่น ค่านิยม

* อาจารย์ ดร.บาร์นี บุญทรง ภาควิชาภาษาและคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก, e-mail baraneeb@hotmail.com

Wavering Stability? :

Past and Present Values of the Japanese

Baranee Boonsong
Faculty of Humanities, Naresuan University

Abstract

The article “Wavering Stability? : Past and Present Values of the Japanese” is a study concerning values that were reflected from Japanese proverbs and expressions. The researcher compared such values with information about the Japanese nowadays to find if the values still persist or had already transformed. The researcher studied 1,137 Japanese proverbs and expressions and collected information about values of the Japanese from news of Yomiuri, Mainichi and NHK websites from March 2010 to April 2011. It was found that the most prominent values reflected from Japanese proverbs and expressions were those regarding cautiousness, transiency, making every effort to reach one’s goal after deciding to do something, and the significance of small and seemingly unimportant people/objects. After comparing the values that were reflected

from proverbs and from newspapers, the result showed that all 4 prominent values still persisted but at the same time there were some changes that hinted at the possibility of more significant changes in the future.

Key words

proverbs, Japanese, values

² Baranee Boonsong, Ph.D. Department of Languages and Folklore, Faculty of Humanities, Naresuan University, Phitsanulok. e-mail: baraneeb@hotmail.com

1. บทนำ

ปัจจุบัน คนญี่ปุ่นจำนวนมากเดินทางมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยอย่างถาวร เนื่องจากที่ดินและค่าครองชีพในประเทศไทยอยู่ในอัตราสูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับค่าครองชีพในประเทศไทยแล้ว เงินออมหรือเงินบำนาญของคนญี่ปุ่นสามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตในประเทศไทยได้อย่างสะดวกสบาย นอกจากเดินทางมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้ว คนญี่ปุ่นจำนวนมากไม่น้อยยังสมรสกับคนไทย ทำให้เกิดแนวโน้มที่คนไทยจะได้สัมผัสกับวัฒนธรรมและความคิดของคนญี่ปุ่นมากขึ้นทุกขณะ อย่างไรก็ตาม คนญี่ปุ่นได้ชื่อว่าเป็นชนชาติที่ระมัดระวังการพูดจา เก็บงำความรู้สึก โดยเฉพาะกับคนที่ไม่ใช่คนสนิทหรือคนในกลุ่มเดียวกันจนมีคำกล่าวที่ว่า “以心伝心” คือการสื่อสารจากใจถึงใจ โดยไม่ต้องใช้คำพูดหรือตัวอักษรเป็นสื่อ

ผู้วิจัยจึงใคร่ศึกษาค่านิยมของคนญี่ปุ่นเพื่อนำมาถ่ายทอดให้กับคนไทยโดยเฉพาะคนไทยที่ต้องดำเนินชีวิตอย่างใกล้ชิดกับคนญี่ปุ่น ไม่ว่าจะเป็นคนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน ชุมชนเดียวกันหรือแม้กระทั่งการพบปะกันในลักษณะผิวเผิน เช่น ในความสัมพันธ์แบบนักท่องเที่ยวกับผู้นำเที่ยวหรือกับเจ้าของประเทศเพื่อให้คนไทยเกิดความเข้าใจค่านิยมของคนญี่ปุ่นมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความเข้าใจความคิดและการกระทำของคนญี่ปุ่นซึ่งหากไม่เข้าใจความคิดและทัศนคติของกันและกันแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาขัดแย้งหรือกระทบกระทั่งกันได้

ในการศึกษาค่านิยมของคนญี่ปุ่น สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำมาเป็นข้อมูลในการศึกษาได้คือสุภาชิต เนื่องจากสุภาชิตเป็นคำคมที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งโดยเนื้อหาเป็นการสรุปรวมข้อเท็จจริง คำแนะนำ คำตักเตือน

ต่างๆ ในสถานการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า สุภาชิตจึงมีบทบาทถ่ายทอดภูมิปัญญาและค่านิยมของแต่ละวัฒนธรรม แต่เนื่องจากเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ค่านิยมของคนเราอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์แต่ละยุคสมัย ผู้วิจัยจึงศึกษาค่านิยมของคนญี่ปุ่นในปัจจุบันจากข่าวที่ปรากฏในเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์และสื่อสารมวลชนรายใหญ่ของญี่ปุ่นอีกทางหนึ่งเพื่อนำมาเปรียบเทียบกับค่านิยมที่มีมาแต่ดั้งเดิมที่ปรากฏในสุภาชิตว่าค่านิยมของคนญี่ปุ่นในปัจจุบันยังสอดคล้องกับค่านิยมที่ปรากฏในสุภาชิตหรือไม่อย่างไร และจะนำผลจากการศึกษาเปรียบเทียบนี้เผยแพร่แก่ผู้ที่ต้องดำเนินชีวิตอย่างใกล้ชิดกับคนญี่ปุ่นต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาค่านิยมที่มีมาแต่ดั้งเดิมของคนญี่ปุ่นจากสุภาชิตญี่ปุ่น
2. ศึกษาค่านิยมปัจจุบันของคนญี่ปุ่นจากข่าวในเว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ และสื่อสารมวลชนใหญ่ของญี่ปุ่น
3. เปรียบเทียบค่านิยมของคนญี่ปุ่นที่ปรากฏในสุภาชิตกับที่ปรากฏในข่าวว่ามีความเหมือนคล้ายหรือแตกต่างกันอย่างไร สามารถบอกแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนญี่ปุ่นได้อย่างไรบ้าง

3. ระเบียบวิธีวิจัย

1. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยรวบรวม

สุภาชิตญี่ปุ่นจากเว็บไซต์ www.sanabo.com/kotowaza และรวบรวมข่าวจากเว็บไซต์ของ Yomiuri, Mainichi และ NHK

3. วิเคราะห์ค่านิยมที่แฝงอยู่ในสุภาชิตและในข่าวแล้วนำค่านิยมที่ได้มาจัดหมวดหมู่

4. เปรียบเทียบค่านิยมที่ปรากฏในสุภาชิตและในข่าวแล้วสรุปผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

4. ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลที่ประเทศญี่ปุ่นและไม่สามารถหาหนังสือรวมสุภาชิตญี่ปุ่นที่รวมสุภาชิตจำนวนมากในประเทศไทยได้ จึงรวบรวมสุภาชิตญี่ปุ่นจากเว็บไซต์ www.sanabo.com/kotowaza จากส่วนของ [ことわざデータバンク](http://www.sanabo.com/kotowaza) ซึ่งมีสุภาชิตทั้งหมด 1,970 บท สาเหตุที่เลือกใช้ข้อมูลจากเว็บไซต์นี้เนื่องจากรวบรวมสุภาชิตญี่ปุ่นไว้มากกว่าในเว็บไซต์อื่นๆ³ และอธิบายความหมายของสุภาชิตแต่ละบทกำกับไว้ด้วย⁴

2. ผู้วิจัยเก็บข้อมูลข่าวจาก 3 แหล่งคือเว็บไซต์ Daily Yomiuri Online, Mainichi Daily News และ NHK World เว็บไซต์ Daily Yomiuri Online และ Mainichi Daily News เป็นเว็บไซต์ภาษาอังกฤษของหนังสือพิมพ์ Yomiuri Shimbun และ Mainichi Shimbun ซึ่งต่างเป็นหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ติดห้าอันดับแรกของญี่ปุ่น ในระดับโลก Yomiuri Shimbun ก็ได้ชื่อว่าเป็นหนังสือพิมพ์ที่มียอดจำหน่ายสูงสุดในโลกใน พ.ศ. 2548 ใน

ขณะที่ Mainichi Shimbun อยู่อันดับสาม (WAN, 2005) ส่วน NHK World เป็นเว็บไซต์ของ Japan Broadcasting Corporation⁵ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2553-เมษายน พ.ศ. 2554 รวม 14 เดือน รวบรวมข่าวได้ทั้งสิ้น 515 ข่าว

3. งานวิจัยชิ้นนี้ใช้สุภาชิตในการวิจัย 1,137 บท จาก 1,970 บท ที่ปรากฏในเว็บไซต์ www.sanabo.com/kotowaza สาเหตุที่ไม่ได้ใช้สุภาชิตบางบทเนื่องจากสุภาชิตนั้นๆ ไม่ได้แสดงให้เห็นค่านิยม แต่เป็นเพียงการบอกสภาพ

เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด บทความนี้จึงจะนำเสนอเฉพาะข้อสรุปที่ได้จากค่านิยมหลัก 4 ประการของชาวญี่ปุ่นเท่านั้น

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาสุภาชิตจำนวน 1,137 สุภาชิต จากเว็บไซต์ www.sanabo.com/kotowaza ซึ่งแยกสุภาชิตตามตัวอักษร [あ](#) ถึงตัวอักษร [わ](#) พบว่าค่านิยมที่พบมากที่สุด 4 อันดับแรก คือ 1. ค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบ (116 สุภาชิต) 2. ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอน (78 สุภาชิต) 3. ค่านิยมเกี่ยวกับการลงมือทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่น (51 สุภาชิต) และ 4. ค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ กับคนหรือสิ่งที่ดูเหมือนไม่สำคัญ (35 สุภาชิต) ค่านิยมที่พบสูงสุดสี่อันดับแรกนี้มีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากสุภาชิตที่เหลือแยกย่อยออกเป็นค่านิยมด้านต่างๆ ที่มีจำนวนน้อยกว่าอันดับ 4 อีกมากมาย เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับชายหญิง/สามีภรรยา ค่านิยม

³ เช่นเมื่อเปรียบเทียบกับเว็บไซต์ http://www.seiku.net/kotowaza/00_01.html ซึ่งมีสุภาชิตญี่ปุ่น 1,587 บท หรือเว็บไซต์ <http://www.geocities.jp/tomomi965/chiran.html> ซึ่งมีสุภาชิตญี่ปุ่น 489 บท

⁴ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีที่ปรึกษาการวิจัยคือผู้ช่วยศาสตราจารย์พิเศษโทอิชิ โอบะ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ซึ่งให้คำปรึกษาและช่วยแปลความหมายสุภาชิตบางบทเพื่อให้เข้าใจความหมายของสุภาชิตได้ชัดเจน

⁵ เดิม NHK นำเสนอข่าวและสารบันเทิงผ่านวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ แต่ปัจจุบันนำเสนอข่าวผ่านเว็บไซต์ด้วยเช่นกัน

เกี่ยวกับการทำดีต่อกัน/ช่วยเหลือกัน คำนิยมเกี่ยวกับโชคชะตา/พรหมลิขิต คำนิยมเกี่ยวกับความอ่อนน้อมถ่อมตน คำนิยมเกี่ยวกับนิสัย เป็นต้น สำหรับค่านิยมที่พบสูงสุด 4 ด้านนี้ สามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

5.1 ค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบ

ความรอบคอบในที่นี้หมายรวมทั้งความรอบคอบโดยทั่วไป ความไม่ประมาทและความระมัดระวังในการกระทำหรือการพิจารณาสิ่งใดๆ ซึ่งหากแบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยจะสามารถแบ่งได้เป็น 3 ข้อดังนี้

5.1.1 ความไม่ประมาทในเรื่องทั่วไป

สุภาษิตญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบ ไม่ประมาทว่าถึงแม้บางครั้งสิ่งที่เราพบเจอจะดูเหมือนมีความปลอดภัยอย่างแน่นอน แต่เราก็ไม่ควรประมาท จะต้องตรวจสอบให้แน่ใจก่อนเสมอ เช่น 浅い川も深く 渡れ หมายความว่าไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำที่ตื้นหรือแม่น้ำลึกก็เหมือนกัน จงข้ามอย่างรอบคอบระมัดระวัง 石橋を叩いて 渡る หมายความว่าต่อให้เป็นสะพานหินที่แข็งแรงเพียงใด ก็ต้องตรวจสอบความปลอดภัยก่อนจะข้าม

สุภาษิตญี่ปุ่นยังสะท้อนให้เห็นค่านิยมว่าถึงแม้จะเป็นคนที่เก่งหรือเชี่ยวชาญขนาดไหน ก็ยังมีโอกาสพลาดได้หากประมาทหรือสะเพร่า เช่น 得手に鼻づく หมายความว่าถ้าเป็นเรื่องที่ถนัดหรือชำนาญ ก็มักจะชะล่าใจทำให้เกิดความผิดพลาดหรือล้มเหลว 川立ちは川で果てる หมายความว่า คนที่มีฝีมือเก่งกล้าแต่ถ้าประมาทฝีมือของตนก็จะกลับมาทำลายตนเอง

นอกจากนั้นยังมีสุภาษิตที่สะท้อนค่านิยมว่าการตกลงหรือให้สัญญาใดๆ ไม่ควรประมาทคิด

ไปว่าสัญญาด้วยวาจาก็เป็นหลักฐานเพียงพอแล้ว ควรเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด เช่น 足の跡はつかぬが筆の跡は残る หมายความว่าเราจำเป็นต้องรอบคอบด้วยการทิ้งหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรเอาไว้ 書いた物が物を言う หมายความว่าให้การให้สัญญาปากเปล่าไม่อาจใช้เป็นหลักฐานได้ แต่ถ้าเขียนเป็นเอกสารเป็นลายลักษณ์อักษรจะเป็นหลักฐานที่หนักแน่น

5.1.2 ความระมัดระวังในการพูด

ความรอบคอบประการหนึ่งที่ปรากฏมากในสุภาษิตญี่ปุ่นคือความรอบคอบในเรื่องการพูด เช่น 舌は禍の根 หมายความว่าลิ้นหรือคำพูดเป็นที่มาของหายนะ 禍は口から หมายความว่าหายนะมีที่มาจากปากหรือคำพูด 口は禍の門 หมายความว่าปากหรือคำพูดคือประตูสู่หายนะและ 口から高野 หมายความว่าเพราะไม่ระมัดระวังคำพูดจึงเกิดความผิดพลาดหรือล้มเหลวอย่างใหญ่หลวง

นอกจากจะมีค่านิยมเรื่องความระมัดระวังในการพูดทั่วไป ค่านิยมเรื่องความระมัดระวังในการพูดยังสามารถแบ่งได้เป็นทั้งความระมัดระวังคำพูดของตนเองและระมัดระวังคำพูดของผู้อื่น ความระมัดระวังคำพูดของตนเองแบ่งได้เป็น 3 ด้าน คือ ระมัดระวังอย่าพูดมากเกินไป ระมัดระวังอย่าพูดโดยไม่ไตร่ตรองให้รอบคอบ และระมัดระวังอย่าพูดในสิ่งที่อาจทำร้ายจิตใจผู้ฟังถึงแม้สิ่งที่พูดจะเป็นความจริงก็ตาม

สุภาษิตที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความระมัดระวังอย่าพูดมากเกินไป ได้แก่ 雉も鳴かずば撃たれまい หมายความว่าถ้าพูดมากเกินไปจำเป็นจะเป็นการกวักมือเรียกหายนะเข้าหาตัว

口の虎は身を破る หมายถึงว่าการพูดจาเรื่อยเปื่อย บางครั้งจะกลับมาทำลายตนเอง จึงควรระมัดระวังสำรวมในการพูด 物言えば唇寒し秋の風 หมายถึงความว่าถ้าพูดเกินความจำเป็นจะเป็นสาเหตุให้เกิดหายนะ 言は簡を尊ぶ หมายถึงความว่าการพูดจานั้นอย่าพูดในสิ่งที่ไร้ประโยชน์ ควรพูดเฉพาะสาระสำคัญ และสรุปความให้กระชับ

นอกจากนั้น หากเป็นความลับหรือเรื่องที่ไม่ควรเปิดเผยก็ควรสำรวมคำพูด ไม่ปล่อยให้ผลอดตัวหลุดปากออกไปเพราะเมื่อความลับไม่เป็นความลับเสียแล้ว จะหวังห้ามไม่ให้คนอื่นนำไปพูดต่อก็เป็นเรื่องยาก สุภาชิตที่สะท้อนแนวคิดนี้ได้แก่ 隠すことは口より出さぬ หมายถึงความว่าเรื่องที่เรากีบซ่อนไว้ไม่ยอมให้คนอื่นรู้นั้น วิธีที่ดีที่สุดคืออย่าให้เรื่องนั้นหลุดจากปากของเรา เป็นวิธีที่ดีกว่าไปห้ามคนอื่นไม่ให้นำไปพูดต่อ 地蔵は言わぬがわれ言ふな หมายถึงความว่าเวลาเล่าความลับผู้เล่า มักกำชับอีกฝ่ายว่าอย่านำไปพูดต่อ แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้เล่านั่นเองที่เป็นคนนำไปพูด

สุภาชิตที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความระมัดระวังอย่าพูดโดยไม่ไตร่ตรองให้รอบคอบ ได้แก่ 言いたいことは明日言え หมายถึงความว่าสิ่งที่เราต้องการจะพูดนั้น ให้คิดใคร่ครวญให้รอบคอบก่อนสักคืนหนึ่ง วันรุ่งขึ้นจึงค่อยพูด 口を守る瓶の如くす หมายถึงความว่าควรสำรวมไม่พูดโดยปราศจากการไตร่ตรอง 吐いた唾は吞めぬ หมายถึงความว่าคำพูดที่หลุดออกมาจากปากแล้วไม่อาจเรียกคืนได้ ซึ่งมีความหมายโดยนัยว่าควรพิจารณาใคร่ครวญให้รอบคอบก่อนจะพูดสิ่งใด เพราะหากพูดด้วยอารมณ์ชั่ววูบ สิ่งที่ถูกพูดอาจทำร้ายจิตใจผู้ฟังและอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างกันได้

สุภาชิตที่สะท้อนค่านิยมเรื่องความระมัดระวัง อย่าพูดในสิ่งที่อาจทำร้ายจิตใจผู้ฟัง ถึงแม้สิ่งที่พูดจะเป็นความจริงก็ตาม ได้แก่ 忠言耳に逆らう หมายถึงความว่าคำพูดที่บอกเล่าความจริงนั้นอาจทำร้ายความรู้สึกของผู้ฟัง จึงเป็นสิ่งที่ผู้ฟังรับฟังอย่างตรงไปตรงมาได้ยาก 良薬口に苦し忠言耳に逆らう หมายถึงความว่ายาที่ได้ผลดีนั้นดื่มยากเพราะมีรสขม คำพูดที่เตือนหรือแนะนำที่ดีก็เช่นกัน ถึงแม้คนฟังอาจจะรู้สึกขอบคุณแต่ก็เป็นสิ่งที่ไม่อยากจะฟังเท่าใดนัก สุภาชิตสองสุภาชิตนี้เป็นกรบอกกล่าวทางอ้อมว่าการพูดความจริงหรือการตักเตือนถึงจะเป็นสิ่งที่ดี สิ่งที่มีตรควรกระทำ แต่ก็ควรระมัดระวังไตร่ตรองให้รอบคอบด้วยเนื่องจากเป็นสิ่งที่รับได้ยากสำหรับผู้ฟัง

สำหรับสุภาชิตที่สะท้อนค่านิยมเรื่องความระมัดระวังคำพูดของผู้อื่นนั้น แสดงถึงความระมัดระวังของคนที่ป้อนว่าคำพูดอ่อนหวาน การพูดจาคล่องแคล่วน่าเชื่อถือของอีกฝ่ายอาจไม่ได้มีความหมายเหมือนสิ่งที่อีกฝ่ายพูดออกมาเสมอไป ดังนั้นจึงควรนำคำพูดเหล่านั้นมาไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนจะตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่ หรือจะพิจารณาดำเนินการใดๆ ต่อไป สุภาชิตที่สะท้อนค่านิยมดังกล่าว ได้แก่ 馬に乗るとも口車に乗るな หมายถึงความว่าเราจำเป็นต้องระวังคำพูดที่คล่องแคล่วคำพูดที่ดูเฉลียวฉลาด ぬい言は忠に似たり หมายถึงความว่าคำพูดประจบเนียนยอนนั้นอาจฟังดูเหมือนการแสดงความรักภักดีจึงต้องฟังอย่างระมัดระวัง 誉める人には油断すな หมายถึงความว่าคนปากหวานพูดชื่นชมเก่ง นั้นเราไม่อาจรู้ได้ว่าในใจเขาคิดอะไรอยู่เพราะฉะนั้นห้ามไว้วางใจ

5.1.3 การมองให้ลึกซึ้ง ไม่มองเพียงรูปลักษณ์ภายนอก

คนญี่ปุ่นมีสุภาษิตหลายสุภาษิตที่แสดงค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบ ไม่มองสิ่งใดแต่เพียงรูปลักษณ์ภายนอกเพราะรูปลักษณ์ภายนอกสามารถประดับตกแต่งให้สวยงามได้เสมอ ดังสุภาษิตที่ว่า 灰汁が抜ける หมายความว่า บุคลิกหรือรูปลักษณ์ของคนเรานั้นขัดเกลาแต่งเติมให้งดงามได้ 馬子にも衣装 หมายความว่า ถึงแม้จะเป็นคนไร้ค่าแต่ถ้าแต่งกายให้เรียบร้อยดูดีก็ดูเหมือนคนสง่างามได้ 人は見かけによらず หมายความว่า เราไม่อาจตัดสินหรือวัดคุณสมบัติและความสามารถของมนุษย์ได้จากการดูเพียงรูปลักษณ์ภายนอก

ดังนั้น รูปลักษณ์ภายนอกจึงเป็นเพียงเปลือกที่ประดับประดาให้งดงามดูมีคุณค่าได้แต่อันที่จริงแล้วสิ่งที่อยู่ภายในต่างหากที่สำคัญและควรเป็นสิ่งที่คนทั่วไปให้ความสำคัญมากกว่า สุภาษิตที่สะท้อนค่านิยมนี้ ได้แก่ 見目より心 หมายความว่า คนเรานั้นความงามของจิตใจสำคัญกว่าความงามของรูปลักษณ์ภายนอก 蘂苞に黄金 หมายความว่า ถึงแม้ภาชนะที่บรรจุจะดูเรียบง่ายแต่สิ่งที่อยู่ภายในนั้นมีคุณค่า อย่าตัดสินคุณค่าที่แท้จริงจากการดูเพียงรูปลักษณ์ภายนอก 目で見て買らぬ、味見て買え หมายความว่า การซื้อสินค้าควรซื้อหลังจากตรวจสอบคุณภาพของสินค้าแล้ว ไม่ใช่ซื้อเพราะดูเพียงสีหรือรูปทรงภายนอก

สาเหตุที่สุภาษิตญี่ปุ่นสะท้อนค่านิยมการพิจารณาสิ่งต่างๆ ด้วยความรอบคอบถึงถื่นนั้น เนื่องจากมีไม่น้อยที่สิ่งที่มองเห็นจากภายนอกกลับตรงกันข้ามกับสิ่งที่อยู่ภายใน เช่น 真綿に針を包む หมายความว่า ภายนอกสร้างทำเป็นคนดี มีน้ำใจแต่ภายในใจแฝงเจตนาร้าย 狼に衣

หมายความว่า ภายนอกดูเป็นคนที่มีความเมตตา กรุณาอย่างยิ่ง แต่ภายในใจมีแต่ความโหดร้าย เลวทราม 外面如菩薩 内心如夜叉 หมายความว่า ภายนอกดูสงบและเมตตาเหมือนพระโพธิสัตว์ แต่ภายในใจโหดร้ายน่ากลัวราวกับเทพเจ้าปางดุร้าย

นอกจากนั้น สุภาษิตญี่ปุ่นยังสะท้อนค่านิยมเรื่องความระมัดระวังในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเนื่องจากไม่อาจรู้ได้ว่าภายในจิตใจของอีกฝ่ายคิดอย่างไร ดังสุภาษิต 鬼が住むか 蛇が住むか หมายความว่า เราไม่มีทางรู้เลยว่าในจิตใจของคนอื่นนั้นมีอะไรแอบซ่อนอยู่ ถึงมีสิ่งที่น่ากลัวเพียงไรซ่อนอยู่เราก็ไม่มีทางรู้ได้ แม้แต่คนที่ยิ้มแย้มหรือหัวเราะเฮฮาอยู่เสมอก็ไม่อาจไว้วางใจได้ ดังสุภาษิต 笑う者は測るべからず หมายความว่า คนที่หัวเราะอยู่เสมอนั้น เราไม่รู้ว่าภายในใจเขาคิดอะไรอยู่จึงเป็นคนที่น่ากลัวอย่างยิ่ง ดังนั้น การศึกษาให้รู้ถึงคุณสมบัติหรือลักษณะนิสัยที่แท้จริงของคนหรือของสิ่งต่างๆ จึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังสุภาษิต 海の物とも 山の物ともつかない หมายความว่า ถ้าเราไม่รู้คุณลักษณะที่แท้จริงของสิ่งต่างๆ เราก็ไม่อาจคาดเดาได้ว่าจะเป็นอย่างไรต่อไป

5.2 ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอน

ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอนพบมากในสุภาษิตญี่ปุ่น สาเหตุที่พบค่านิยมด้านนี้มากอาจเป็นเพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ประสบภัยพิบัติหลายต่อหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็กรูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหวหรือการเกิดคลื่นยักษ์ ซึ่งก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ชีวิตและทรัพย์สินของชาวญี่ปุ่นมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ ชาวญี่ปุ่นยังได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนา

นิกายมหายาน ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้เคร่งครัดเรื่องการปฏิบัติธรรมหรือการรักษาศีลเท่ากับพุทธศาสนา นิกายเถรวาท แต่ก็มีคำสอนในเรื่องของความเป็นอนิจจัง ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยงในสุภาชิตญี่ปุ่น แบ่งออกได้เป็นข้อย่อย 2 ข้อ ดังนี้

5.2.1 การยอมรับความไม่คงทนถาวรของสรรพสิ่ง

แนวคิดเกี่ยวกับความไม่คงทนถาวรที่พบมากในสุภาชิตญี่ปุ่นคือเรื่องความตาย มนุษย์เมื่อเกิดมาแล้วย่อมต้องตาย และไม่มีใครบอกได้ว่าวันสุดท้ายของชีวิตจะมาถึงเมื่อใด สุภาชิตที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ 朝に紅顔あって夕べに白骨となる หมายความว่าโลกนี้ไม่เที่ยง เราไม่อาจรู้ได้ว่าจะตายเมื่อใด ตอนเช้ายังดูแข็งแรงสุขภาพดีอยู่แต่ๆ พอถึงตอนค่ำกลายเป็นกระดูกเสียแล้ว 無常の風は時を選ばず หมายความว่าไม่มีใครล่วงรู้ได้ว่าความตายจะมาเยือนเราเมื่อใด 水の流れと身のゆくえ หมายความว่าสายน้ำจะไหลไปที่ใด จุดจบของคนเราจะเป็นอย่างไรไม่มีใครรู้

นอกจากเรื่องความตาย สุภาชิตญี่ปุ่นยังสะท้อนถึงแนวคิดที่ทุกอย่างล้วนต้องเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดคงอยู่อย่างถาวร ไม่ว่าจะเป็นคนที่เราได้พบทรัพย์สินเงินทองหรือความสำเร็จ ดังเช่น สุภาชิต 会うは別れの始め หมายความว่า การพบคือจุดเริ่มต้นของการจาก 金は天下の回り物 หมายความว่าเงินทองจะไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่เป็นสิ่งที่จะหมุนเวียนไปเรื่อย คนที่เคยร่ำรวยอาจจะกลายเป็นยากจน และคนที่ยากจนก็อาจจะกลายเป็นคนร่ำรวยได้ 月満つれば即ちかゝ หมายความว่าเมื่อพระจันทร์เต็มดวงแล้วก็ย่อมต้องค่อยๆ แหว่งเหี่ยวจนเป็นพระจันทร์คืนแรม สิ่งต่างๆ ก็เช่นกันเมื่อถึงจุดสูงสุดแล้วก็ต้องเสื่อมสลาย

5.2.2 การยอมรับทวิภาวะ

ทวิภาวะในที่นี้หมายถึงการที่ทุกสิ่งมีสองด้านอยู่ในตนเอง บางช่วงของชีวิตเราอาจจะประสบกับด้านใดด้านหนึ่งของสิ่งนั้น แต่ด้านที่วานั้นจะไม่คงอยู่ตลอดไป จะมีการหมุนเวียนสลับกันไป ดังนั้นหากเราประสบกับสิ่งใดก็ไม่ควรยึดติดว่าสิ่งนั้นจะคงอยู่เช่นนั้นตลอดไป สุภาชิตที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าวได้แก่ 浮き沈み七度 ซึ่งมีความหมายเหมือนสุภาชิตไทย “ซัวเจ็ดทีดีเจ็ดหน” หมายความว่าชีวิตคนเรานั้นจะมีทั้งช่วงที่ประสบความสำเร็จและช่วงที่พบเจออุปสรรคสลับกันไป 憂えあれば喜びあり หมายความว่าสิ่งที่รุ่งเรืองเฟื่องฟูย่อมต้องมีเสื่อม 憂えあれば喜びあり หมายความว่าเมื่อมีความโศกเศร้า ก็จะมีความสุขหรือความยินดีตามมา มนุษย์จะประสบกับสิ่งที่ดีและไม่ดีสลับกันไป

สุภาชิตที่สะท้อนถึงแนวคิดของความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอนเหล่านี้ทำให้คนญี่ปุ่นรับความทุกข์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างหนักแน่น ไม่ท้อถอย แม้แต่สิ่งที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมหาศาลต่อชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ภัยธรรมชาติ คนญี่ปุ่นก็ยังสามารถมองในแง่ดีได้ ดังสุภาชิต 禍いも三年たてば用に立つ หมายความว่าภัยพิบัติหรือหายนะจะเป็นประโยชน์กับเราในสักวันหนึ่ง เพราะไม่มีสิ่งใดในโลกนี้ที่ไร้ประโยชน์ ควรอดทนรอพร้อมความเชื่อว่าในอนาคตสิ่งนั้นจะต้องมีประโยชน์อย่างแน่นอน

5.3 ค่านิยมเกี่ยวกับการลงมือทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่น

สุภาชิตญี่ปุ่นที่สะท้อนถึงค่านิยมในการทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่นอาจกล่าวอีกอย่างได้ว่าหมายถึงความเอาใจจริงเอาใจ ซึ่งความเอาใจจริงเอาใจ

เป็นคุณสมบัติหนึ่งในห้าข้อแรกที่คนญี่ปุ่นมองตนเอง (วรินทร์ วารุณ, 2546, หน้า 101) คำนิยมเกี่ยวกับการลงมือทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่นแบ่งได้เป็น 3 ข้อย่อยดังนี้

5.3.1 หากมีความตั้งใจมุ่งมั่นก็สามารถทำได้ทุกอย่าง

สุภาชิตที่สะท้อนถึงความตั้งใจมุ่งมั่นได้แก่ 思ふ念力岩をも通す หมายความว่าเรื่องอะไรก็ตามถ้าตัดสินใจทำด้วยความมุ่งมั่นแน่วแน่ไม่มีทางที่จะทำไม่ได้ 為せば成る หมายความว่าไม่ว่าจะเป็นเรื่องยากหรือง่ายถ้าตั้งใจยอมทำได้ 能わざるにあらず為ざるなり หมายความว่า การทำอะไรที่ไม่สำเร็จนั้นไม่ใช่เพราะทำไม่ได้ แต่เป็นเพราะไม่ตั้งใจจะทำมากกว่า

5.3.2 หากตัดสินใจทำอะไรต้องทำงานถึงที่สุด

เมื่อตัดสินใจทำอะไรแล้วต้องทำงานถึงที่สุด เพราะหากหยุดเมื่อมาถึงเพียงครึ่งทางย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ สุภาชิตญี่ปุ่นที่สะท้อนค่านิยมนี้ได้แก่ 帯に短し褌に長し หมายความว่า ครึ่งๆ กลางๆ ไม่เกิดประโยชน์ 騎虎の勢 หมายความว่า สิ่งทีลงมือทำไปแล้วไม่อาจหยุดกลางคันได้ 乗りかかった船 หมายความว่า เมื่อเรือออกจากฝั่งแล้วเราไม่สามารถลงจากเรือกลางคันได้ เมื่อเราลงมือทำอะไรแล้วก็ไม่อาจหยุดกลางคันได้

5.3.3 การทำอะไรก็ตามต้องใช้ความพยายามและความอดทน

ความพยายามและความอดทนปรากฏบ่อยครั้งในสุภาชิตญี่ปุ่น โดยเฉพาะความพยายามถึงขนาดมีสุภาชิตเกี่ยวกับความสำเร็จกล่าวไว้

ความอดทนและความพยายามเป็นสองในสามปัจจัยสำคัญของความสำเร็จอีกปัจจัยหนึ่งคือโชค⁶ สุภาชิตญี่ปุ่นสอนว่าหากต้องการประสบความสำเร็จต้องมีความอดทน บางครั้งอาจใช้เวลาานนับปีแต่ผลตอบแทนคือความสำเร็จอย่างแน่นอน สุภาชิตที่สะท้อนแนวคิดดังกล่าว ได้แก่ 石の上にも三年 หมายความว่า แม้แต่ก้อนหินที่เย็นเฉียบ ถ้าเรานั่งบนก้อนหินนั้นติดต่อกันสามปีก่อนหินก็ยังไม่ร้อนขึ้นได้ เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะประสบความสำเร็จความยากลำบากเพียงไร ถ้ามีความอดทนก็จะประสบความสำเร็จ 商いは牛の涎 หมายความว่า การทำการค้านั้น สิ่งสำคัญคือการอดทนรออย่างใจเย็น บางสุภาชิตกล่าวไว้ว่าโดยปกติผู้ที่เริ่มทำการค้ากว่าจะเริ่มมีผลกำไรต้องใช้เวลาอย่างน้อยสามปี (商い三年)

เรื่องความพยายามนั้น ไม่จำเป็นว่า ต้องเป็นคนที่มีความสามารถหรือความเชี่ยวชาญอยู่ก่อนแล้วจึงจะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำ สุภาชิตญี่ปุ่นกล่าวว่าต่อให้เป็นคนธรรมดาหรือคนที่มีระดับความสามารถไม่มากนักหากค่อยๆ พยายามทำไปก็จะประสบความสำเร็จได้ในที่สุด สุภาชิตดังกล่าวได้แก่ ききも一躍に十歩すること能わず หมายความว่า แม้แต่ม้าฝีเท้าดีก็ไม่สามารถกระโดดทีเดียวเท่ากับสิบก้าวได้ต้องค่อยๆ พยายาม きは一日にして千里なるも、驚馬も十駕すれば之に及ぶ หมายความว่า ม้าที่ฝีเท้าไม่ดี วิ่งช้า ถ้าวิ่งติดต่อกันสิบวันก็จะวิ่งทันม้าที่วิ่งได้พันลี้ต่อวัน คนเราก็เช่นกัน คนที่มีสติปัญญาดีน้อยกว่าถ้าพยายามไม่ลดละก็จะได้ผลลัพธ์เท่ากับคนที่มีสติปัญญาดี

⁶ 運根鈍 ตัวอักษรคันจิตัวแรกหมายถึงโชค ตัวที่สองหมายถึงความอดทน ตัวที่สามหมายถึงความพยายาม

5.4 ค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ คนหรือสิ่งของที่ดูเหมือนไม่สำคัญ

สิ่งของเล็กๆ อาจถูกมองว่าไร้ค่า คนหรือสิ่งของที่ดูผิวเผินแล้วไม่น่าจะทำประโยชน์อะไรได้อาจถูกมองว่าไร้ค่าได้เช่นกัน เช่น คนที่อ่อนแอ คนที่ต้องสติปัญญา แมลงตัวเล็กๆ ของที่ไม่มีใครต้องการและถูกนำมาทิ้ง หรือต้นไม้ที่เหี่ยวเฉา แต่สำหรับคนญี่ปุ่นแล้ว สุภษิตญี่ปุ่นสะท้อนให้เห็นแนวคิดที่แม้แต่ของเล็กๆ คนหรือสิ่งของที่ดูไร้ค่าเหล่านี้ไม่ได้ไร้ค่า เช่น 一寸の虫にも五部の魂 หมายความว่าต่อให้เป็นแมลงตัวเล็กๆ ก็มีจิตวิญญาณอยู่ครั้งหนึ่ง ในลักษณะเดียวกันคนอ่อนแอ และคนยากจนก็มีความคิดและมีศักดิ์ศรีของเขา อย่าไปดูถูกเขา 一錢を笑う者は一錢に泣く หมายความว่าคนที่ไม่ใส่ใจกับเงินหนึ่งเซ็นต์ ถ้าไม่มีเงินหนึ่งเซ็นต์นั้นก็จะลำบาก 枯れ木も山の賑わい หมายความว่าแม้แต่ต้นไม้ที่เหี่ยวเฉา ก็ยังเพิ่มเสน่ห์ให้ภูเขาได้ สิ่งที่เรามองว่าไร้ค่านั้นมีไว้ดีกว่าไม่มี 茶腹も一時 หมายความว่าเพียงดื่มชา ก็ช่วยบรรเทาความหิวได้ชั่วคราว แม้จะเป็นสิ่งเล็กน้อยแต่ก็สามารถนำมาใช้ทดแทนได้ชั่วคราว

อีกแง่มุมหนึ่งที่สะท้อนจากสุภษิตคือของหรือคนที่ดูไร้ค่านี้เมื่อสะสมหรือรวมตัวกันมากเข้าก็อาจทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ เช่น 鼠が塩を引く หมายความว่าเวลาหนูขโมยเกลือ มันจะขโมยทีละน้อยแต่ขโมยหลายครั้งก็กลายเป็นเกลือจำนวนมากจนอาจทำให้เกลือหมดไปได้ 一人の文殊より三人のたくらだ หมายความว่าต่อให้เป็นคนโง่เขลา แต่ถ้ามาช่วยกันคิดหลายๆ คนก็อาจเกิดความคิดที่ดีกว่าความคิดของคนเก่งที่คิดเพียงคนเดียว 人跡しげければ山も窪む หมายความว่าถ้ามีคนสัญจรไปมามาก ภูเขา ก็อาจเตี้ยลงได้ สิ่งเล็กๆ ก็เช่นกันถ้าสะสมมากเข้าก็อาจส่งผลที่ยิ่งใหญ่ได้

ที่กล่าวมานี้คือค่านิยมสี่ประการที่พบมากที่สุดจากการศึกษาค่านิยมที่สะท้อนจากสุภษิตญี่ปุ่นซึ่งเป็นตัวแทนของความคิดและค่านิยมแบบดั้งเดิมของคนญี่ปุ่น สุภษิตญี่ปุ่นยังสะท้อนค่านิยมด้านอื่นๆ อีกมากมาย เพียงแต่จำนวนสุภษิตที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมเหล่านั้นมีจำนวนน้อยกว่าผู้วิจัยจึงไม่ได้นำมากล่าวถึงเป็นหัวข้อใหญ่ในบทความนี้

5.5 ค่านิยมของคนญี่ปุ่นในปัจจุบัน

ในส่วนของศึกษาค่านิยมของคนญี่ปุ่นในปัจจุบัน ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์จากข่าวหนังสือพิมพ์ซึ่งปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้สามารถเผยแพร่ข่าวผ่านเว็บไซต์ได้อีกทางหนึ่ง สำหรับความน่าเชื่อถือของข่าวที่นำเสนอผ่านเว็บไซต์นั้นเคยมีผู้ทำแบบสำรวจความคิดเห็นในสหรัฐอเมริกา ผลการสำรวจพบว่าผู้บริโภคข่าวให้ความเชื่อถือข่าวออนไลน์มากกว่าสื่อหลัก เช่น ให้ความเชื่อถือ CNN.com มากกว่า CNN ให้ความเชื่อถือ MSNBC มากกว่า NBC News ให้ความเชื่อถือ USAToday.com มากกว่า USAToday (Lasica, 2001 อ้างผ่านจินทนาทองประยูร, 2552) จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าชาวของสำนักข่าวหรือสำนักพิมพ์ที่นำเสนอผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตมีความน่าเชื่อถือไม่น้อยกว่าข่าวที่นำเสนอผ่านหนังสือพิมพ์ นอกจากนั้นข่าว ไม่ว่าจะ เป็นข่าวที่ปรากฏในเว็บไซต์หรือข่าวในหนังสือพิมพ์ที่ตีพิมพ์เป็นรูปเล่มต่างก็มีหน้าที่ให้ข่าวสาร ให้ความคิดเห็น ให้ความรู้แก่ผู้อ่าน อีกทั้งยังมีบทบาทเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือการรับข่าวสาร จากหนังสือพิมพ์เป็นประจำมีอิทธิพลต่อความคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของผู้อ่าน (สุภษิต นิธิยเสมอ, 2543) ผู้วิจัยจึงเชื่อว่าข่าวจากหนังสือพิมพ์ของญี่ปุ่น

สามารถชี้ให้เห็นข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ทศนคติ และพฤติกรรมของชนญี่ปุ่นได้

จากการศึกษาผู้วิจัยพบค่านิยมที่สอดคล้องกับค่านิยมหลักที่ได้จากสุภาชิตครบทั้ง 4 ด้าน คือ 1. ชาวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบ (33 ชาว) 2. ชาวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอน (10 ชาว) 3. ชาวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการลงมือทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่น (28 ชาว) และ 4. ชาวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ คนหรือสิ่งของที่ดูเหมือนไม่สำคัญ (40 ชาว) โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.5.1 ชาวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบ

ค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบที่ปรากฏในชาวนั้นพบมากในประเด็นความรอบคอบระมัดระวังในการพูด โดยสะท้อนอย่างชัดเจนจากข่าวการเมือง ได้แก่ ชาวนายามิโนรุ ยานากิตะ รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมของญี่ปุ่นลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากกล่าวคำพูดไม่เหมาะสม ยานากิตะกล่าวกับผู้ให้การสนับสนุนเขาเมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553 ว่าเขาใช้สองประโยคเท่านั้นในการเอาตัวรอดจากการตอบคำถามในรัฐสภา นั่นคือ “ผมขอไม่แสดงความคิดเห็นใดๆ ในประเด็นดังกล่าว” และ “เราจัดการกับเรื่องดังกล่าวโดยอาศัยกฎหมายและหลักฐานเป็นหลัก” ถึงแม้คัทสึยะ โอคาตะ เลขาธิการใหญ่ของพรรคประชาธิปไตยแห่งญี่ปุ่น พรรคที่ยานากิตะสังกัดอยู่ จะกล่าวว่ายานากิตะอาจกล่าวเช่นนั้นแบบที่เล่นที่จริง แต่โอคาตะก็ยอมรับว่าคำกล่าวเช่นนั้นไม่เหมาะสม (The Mainichi Daily News, 2010) คำกล่าวของโอคาตะทำให้ฝ่ายค้าน โดยเฉพาะ

พรรคเสรีประชาธิปไตยไม่พอใจอย่างมาก และยืนยันว่าหากยานากิตะไม่ลาออกจากตำแหน่ง พรรคฝ่ายค้านจะไม่ให้ความเห็นชอบกับงบประมาณเพิ่มเติมซึ่งกำลังจะเข้าวาระการประชุมของสภาไดเอ็ต เป็นเหตุให้นายกรัฐมนตรีนาโอโตะ-คัง เรียกยานากิตะเข้าพบ และยานากิตะประกาศลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมในเวลาต่อมา ถึงแม้ก่อนหน้านี้เขายืนยันว่าจะไม่ลาออกจากตำแหน่งก็ตาม (The Mainichi Daily News, 2010)

อีกตัวอย่างหนึ่งได้แก่ชาวนายกรัฐมนตรีนาโอโตะ คัง ภูนักการเมืองทั้งที่เป็นฝ่ายเดียวกันและฝ่ายตรงข้ามวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากที่เขา กล่าวว่าเขาไม่รู้อะไรมากนักเกี่ยวกับระบบการจัดอันดับความน่าเชื่อถือหลังจากสแตนด์การ์ดแอนด์พัวร์ สถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือทางการเงินประกาศลดระดับความน่าเชื่อถือของพันธบัตรญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2554 ถึงแม้ในวันต่อมา นายกรัฐมนตรีคังจะออกมาอธิบายว่าที่เขา กล่าวเช่นนั้นไม่ได้หมายความว่าเขาไม่เข้าใจระบบการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ แต่หมายความว่าเขายังไม่ได้รับรายละเอียดใดๆ แต่เขาก็ยังถูกวิจารณ์จากนักการเมืองฝ่ายค้าน โนบุเทรุ อิชิฮาระ เลขาธิการใหญ่ของพรรคเสรีประชาธิปไตยกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ตราบิตที่เรามีนายกรัฐมนตรีที่กล่าวคำพูดเช่นนั้น เราก็เป็นสังคมที่ไม่มีความสุขอย่างที่สุด” (The Yomiuri Shimbun, 2011)

ตัวอย่างจากข่าวทั้งสองแสดงให้เห็นค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบในการพูดว่า หากพูดออกไปโดยไม่ยั้งคิดหรือไม่ไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อนจะทำให้เกิดความเสียหาย ในกรณีของยานากิตะต้องลาออกจากตำแหน่ง ในกรณีของนายกรัฐมนตรีคัง ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรง

และเสียความน่าเชื่อถือ ไม่ว่าจะในความเป็นจริงจะเป็นการเข้าใจผิดกันหรือไม่ แต่ผู้พูดก็ควรระมัดระวัง ไตร่ตรองให้รอบคอบก่อนเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหาย อย่างไรก็ตาม จากข่าว 515 ข่าวที่รวบรวมมานี้ ผู้วิจัยไม่พบตัวอย่างข่าวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบในประเด็นย่อย 1.1 ความไม่ประมาทในเรื่องทั่วไป และ 1.3 การมองให้ลึกซึ่งไม่มองเพียงรูปลักษณ์ภายนอก เหมือนที่ปรากฏในค่านิยมที่ได้จากสุภาสิตซึ่งไม่ได้หมายความว่า ปัจจุบันคนญี่ปุ่นไม่มีค่านิยมด้านนี้แล้ว เพียงแต่อาจจะไม่ปรากฏในข่าวช่วงที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

5.5.2 ข่าวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอน

ค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอนอาจไม่ปรากฏชัดเจนในข่าวในรูปของคำพูด แต่สะท้อนให้เห็นในช่วงที่ญี่ปุ่นประสบภัยพิบัติจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวครั้งใหญ่และคลื่นยักษ์ที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2554 ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ โดยสะท้อนให้เห็นทั้งการยอมรับในความไม่คงทนถาวรของสรรพสิ่งและการยอมรับวิภาวะ

1. ข่าวที่สะท้อนค่านิยมการยอมรับความไม่คงทนถาวรของสรรพสิ่ง

ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับประเทศญี่ปุ่นเมื่อเดือนมีนาคมไม่เพียงส่งผลกับคนญี่ปุ่นแต่คนทั่วโลกก็ได้สัมผัสถึงความไม่แน่นอนของชีวิตอย่างชัดเจน เพราะแม้แต่ประเทศญี่ปุ่นที่มีเทคโนโลยีระดับสูงและเตรียมตัวรับผลกระทบจากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นอยู่เนืองๆ ด้วยความมั่นใจว่าการเตรียมตัวของตนน่าจะทำให้เกิดความปลอดภัยเพียงพอก็ยังไม่อาจเอาชนะความรุนแรงที่เกิดจากภัยธรรมชาติครั้ง

นี้ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อเหตุการณ์แผ่นดินไหวยุติและคลื่นยักษ์หยุดโหมกระหน่ำเข้าชายฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ คนญี่ปุ่นที่ประสบเหตุและมีชีวิตรอดส่วนใหญ่ก็ยอมรับความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นอย่างสงบเกินกว่าที่ น่าจะเป็นไปได้หากเหตุการณ์ลักษณะเดียวกันเกิดกับคนชาติอื่น

แดเนียล อีโนเว วุฒิสมาชิกของสหรัฐอเมริกาจากมลรัฐฮาวายกล่าวว่าเขาประทับใจกับพฤติกรรมของชาวญี่ปุ่นหลังเกิดภัยพิบัติอย่างยิ่งที่ประพฤติกรรมอยู่ในระเบียบ ไม่มีอาการแตกตื่น พุ่มพวย เขากล่าวว่า “โดยปกติ เวลาคุณเห็นข่าวลักษณะนี้ในประเทศอื่นๆ คุณจะเห็นการปล้นสะดม . . . แต่ที่นั่น [ญี่ปุ่น] ไม่มีเลย ผมประทับใจเมื่อเห็นรายงานข่าวทางโทรทัศน์ ประชาชนเข้าแถวอย่างเป็นระเบียบ ปกติแล้ว ผู้คนจะไปออกันตรงประตูและพยายามพังกำแพงเข้าไป แต่พวกเขา [คนญี่ปุ่น] เข้าแถว” (The Mainichi Daily News, 2011) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าถึงแม้จะประสบความเสียหายและความสูญเสียอย่างรุนแรง แต่คนญี่ปุ่นก็ทำใจยอมรับได้อย่างรวดเร็ว อย่างน้อยก็ในระดับหนึ่ง ว่าเป็นความไม่คงทนถาวรอย่างหนึ่งในชีวิต แต่พวกเขาไม่ได้เสียสติหรือสูญเสียลักษณะเฉพาะอันน่านับถือที่มีอยู่เดิม พวกเขายังคงมีระเบียบวินัยไม่ก่อความวุ่นวายหรือทำให้สถานการณ์ที่เลวร้ายอยู่แล้วเลวร้ายยิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งผู้วิจัยคิดว่านี่เป็นสิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับในความไม่คงทนถาวรของสรรพสิ่ง ยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นและก้าวต่อไป

ตัวอย่างข่าวของคนญี่ปุ่นที่ยอมรับในความไม่เที่ยงและก้าวต่อไป ยังได้แก่ข่าวนายเคทาโร มัตสึโมโตะ ช่างตัดผมวัย 53 ปีซึ่งตั้งรกรากอยู่ที่จังหวัดอิวาเตะ มารดาวัย 76 ของมัตสึโมโตะยังคง หายสาบสูญในวันที่เขาให้สัมภาษณ์กับผู้สื่อ

ข่าว แต่เพียงสัปดาห์หลังจากเกิดภัยพิบัติ เขาตัดสินใจเปิดร้านและให้บริการอีกครั้งแม้จะยังไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปา เขาบอกว่า “*ตราบดีที่ผมมีกรรไกรผมก็ทำงานของผมได้*” มัตสึโมโตะบอกว่างานทำให้เขาลืมปัญหาได้และลูกค้าก็มีความสุขที่ได้ตัดผม เขาบอกว่าในภาวะแห่งความเศร้าโศกและความสูญเสียนี้ “*ผมต้องการช่วยให้ทุกคนในเมืองรู้สึกก้าวเรงขึ้น*” (The Mainichi Daily News, 2011) และข่าวนายแพทย์จุน ซาโตะ แพทย์ของจังหวัดมิยาจิกิที่สูญเสียทั้งคลินิกและที่พักอาศัยจากภัยพิบัติครั้งนี้ แต่เขาอุทิศตนให้กับการรักษาพยาบาลผู้ที่ต้องการคำแนะนำของเขา เขามีเพียงเครื่องฟังเสียงเดินของหัวใจและเครื่องวัดความดัน แต่เขาก็เดินทางไปดูแลผู้ป่วยตามศูนย์อพยพทั้งที่โรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัด เขารู้ว่าเมื่อขาดอุปกรณ์และยาที่จำเป็น เขาไม่สามารถช่วยเหลือผู้ป่วยได้มากนัก แต่ผู้ป่วยบางคนรู้สึกดีขึ้นจากการที่นายแพทย์ซาโตะพูดคุยด้วย และตัวผู้ป่วยเองได้บอกเล่าอาการ (The Mainichi Daily News, 2011)

ข่าวทั้งสามเป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่าแม้ในปัจจุบันคนญี่ปุ่นก็ยังมีค่านิยมยอมรับในความไม่คงทนถาวรของสรรพสิ่ง ยอมรับในสิ่งที่พวกเขาไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ คือความตาย ภัยพิบัติและความสูญเสียที่เกิดจากภัยพิบัติ แต่เมื่อความสูญเสียเกิดขึ้นแล้วพวกเขาไม่ได้จมอยู่กับความเศร้าเสียใจ หมดดำลึกลง แต่ยังคงนึกถึงหน้าที่ของตน คิดถึงความยากลำบาก ความต้องการของผู้อื่น และยังคงรักษาระเบียบวินัยอันเป็นลักษณะเฉพาะของคนญี่ปุ่นเอาไว้ได้

2. ข่าวที่สะท้อนค่านิยมการยอมรับทวิภาวะ

จากค่านิยมเกี่ยวกับการยอมรับความไม่คงทนของสรรพสิ่ง สิ่งที่เกิดขึ้นสลับต่อกันไปคือคน

ญี่ปุ่นเชื่อว่าทุกอย่างย่อมมีสองด้านและไม่มีสถานะใดคงอยู่เช่นนั้นตลอดไป ดังนั้นเมื่อเกิดสภาวะเลวร้ายเช่นที่เกิดจากภัยพิบัติเมื่อเดือนมีนาคมแล้วหลังจากนั้นต้องมีสิ่งที่ตรงกันข้าม คือการฟื้นฟูให้กลับมาสู่สภาวะที่ดีดังเดิม ตัวอย่างข่าวที่สะท้อนค่านิยมเรื่องนี้ ได้แก่ ข่าวนักเรียนประถมศึกษาประมาณ 20 คนของโรงเรียนแห่งหนึ่งในเมืองมินามิซันริชู จังหวัดมิยาจิกิ ที่รอดชีวิตจากคลื่นยักษ์ด้วยการอพยพไปยังพื้นที่สูงและต้องค้างคืนที่ศาลเจ้าแห่งหนึ่ง ร้องเพลง “*旅立ちの日に*” เป็นการปลอบใจและให้ความหวังตนเอง เด็กๆ ฟันยืมขณะร้องเพลงด้วยน้ำตาคลอเบา เด็กคนหนึ่งกล่าวว่า “*หนูอยากให้ซ่อมแซมถนนกลับมาเหมือนเดิมอีกครั้งและทำให้เมืองนี้เป็นเมืองที่สีนามิมาไม่ถึง หนูไม่สนใจว่าจะใช้เวลานานแค่ไหน*” (The Mainichi Daily News, 2011)

อีกข่าวหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นทวิภาวะอย่างหนึ่ง คือ การตาย-การเกิด คือข่าวนางชิฮารุ ซาซาคิ ให้กำเนิดบุตรสาว ณ ศูนย์อพยพแห่งหนึ่งในเมืองคามาอิชิ จังหวัดอิวาเตะ ตามปกติศูนย์อพยพจะไม่อนุญาตให้ใช้เตาระหว่างเวลา 22.00 น.-03.00 น. เพื่อประหยัดพลังงานที่มีจำกัด แต่คนที่ศูนย์อพยพซึ่งซาซาคิไม่เคยรู้จักมาก่อนหน้านี้พากันเอาเตาและผ้าห่มมาให้ซาซาคิใช้เป็นพิเศษ เธอกล่าวว่า “*ฉันซาบซึ้งถึงก้นบึ้งของหัวใจกับความกรุณาของผู้คนที่นี่ ฉันหวังว่าลูกของฉันจะเติบโตเป็นเด็กที่มีจิตใจอบอุ่น*” (The Mainichi Daily News, 2011)

ข่าวแรกแสดงให้เห็นว่าคนญี่ปุ่นเชื่อในเรื่องของทวิภาวะ เชื่อว่าเมื่อเกิดสภาวะอย่างหนึ่งต่อมาย่อมต้องเกิดสภาวะอีกอย่างหนึ่ง เราสามารถแก้ไขและปรับปรุงสิ่งที่สูญเสียไปได้ ความเชื่อเช่นนี้ทำให้คนญี่ปุ่นเกิดความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตต่อ

ไป ส่วนข่าวที่สองเป็นการสะท้อนให้เห็นทวิภาวะ
 อย่างเป็นรูปธรรมว่าท่ามกลางผู้เสียชีวิตและ
 หายสาบสูญนับหมื่นคน ชีวิตน้อยๆ ชีวิตหนึ่งถือ
 กำเนิดขึ้นมา ธรรมชาติย่อมเป็นอย่างนี้ มีเกิด
 มีตาย มีสุข มีทุกข์ การให้กำเนิดทารกน้อยของนาง
 ซาซาคิจิงน่าจะทำให้คนญี่ปุ่น อย่างน้อยก็ในศูนย์
 อพยพแห่งนั้นมีความหวังถึงชีวิตใหม่ ถึงอนาคตที่
 จะต้องเปลี่ยนแปลงจากมืดเป็นสว่างต่อไป

5.5.3 ข่าวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการ ลงมือทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่น

ในการแบ่งข้อย่อยค่านิยมเกี่ยวกับการลงมือทำ
 สิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่นที่ได้จากสุภาภิตนั้น ผู้วิจัย
 แบ่งออกเป็นข้อย่อย 3 ข้อ คือ 3.1 หากมีความ
 ตั้งใจมุ่งมั่นก็สามารถทำได้ทุกอย่าง 3.2 หากตัด
 สิ้นใจทำอะไรต้องทำจนถึงที่สุด และ 3.3 การทำ
 สิ่งใดก็ตามต้องใช้ความพยายามและความอดทน
 ซึ่งค่านิยมย่อยทั้งสามข้อนี้สะท้อนให้เห็นในข่าว
 ของ ทสึเนโกะ ฮาริชิ หญิงวัย 88 ปี ซึ่งอาศัยอยู่ที่
 เมืองคามิคัทสึไซ จังหวัดชิโคคุ ฮาริชิประกอบอาชีพ
 ที่เรียกว่า “彩り” คือการปลูกต้นไม้ที่มีความ
 สวยงาม เช่น เมเปิล ซากุระ และไผ่ เอาไว้ขายให้
 กับโรงแรมหรือภัตตาคารนำไปประดับตกแต่ง
 สถานที่ ฮาริชิเคยทำสวนส้มและไร่มันฝรั่งมาก่อน
 แต่ถึงแม้จะเหน็ดเหนื่อยเพียงไรก็ได้ผลตอบแทน
 เพียงน้อยนิดหรือบางครั้งก็เสียหายทั้งหมดเมื่อเกิด
 ภัยธรรมชาติ เธอได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่
 การเกษตรเมื่อ พ.ศ. 2529 ให้ปลูกต้นไม้ที่ให้ความ
 สวยงามเอาไว้ขาย คนอื่นๆ ในเมืองพากันหัวเราะ
 ขำ แต่เธอตัดสินใจลองทำตามคำแนะนำ ตอนแรก
 เธอไม่ได้ปลูกต้นไม้ดังกล่าวเองแต่อาศัยเก็บใบ
 เมเปิลที่อยู่บนภูเขา แต่ใบเมเปิลเหล่านั้นขนาดไม่
 เท่ากันและมีตำหนิจึงขายไม่ได้ราคา เธอจึงตัดสินใจ

ใจปลูกเมเปิลและไม้สวยงามอื่นๆ ด้วยตนเอง เธอ
 ดูแลเอาใจใส่ต้นไม้เหล่านี้เป็นอย่างดีและผลผลิตของ
 เธอก็ค่อยๆ ได้รับความดีขึ้น นอกจากนั้นกิจการปลูก
 ต้นไม้ที่มีสีสันสวยงามนี้ยังใหญ่โตขึ้น จากเดิมเคยมี
 ผู้ปลูกไม่กี่ครัวเรือน ปัจจุบันมีจำนวนถึง 200 ครัว
 เรือนและทำรายได้ต่อปีถึง 260 ล้านบาท ฮาริชิ
 กล่าวว่า “ชีวิตของฉันเต็มไปด้วยความยากลำบาก
 แต่ฉันก็ตั้งใจที่อายุขนาดนี้แล้วยังสามารถทำงานใน
 ไร่นี้ได้ ฉันหวังว่าจะทำงานแบบนี้ไปอีกหลายๆ ปี”
 (Mori, 2010)

ข่าวของฮาริชิอาจมีข้อยกเว้นบ้างสำหรับ
 การทำสวนส้มและไร่มันฝรั่งในตอนแรกที่ถึงแม้จะ
 พยายามเพียงไรก็ไม่ประสบความสำเร็จ แต่เธอ
 ประสบความสำเร็จกับความพยายามและตั้งใจจริง
 ในครั้งหลังสุดซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับคนหนุ่ม
 สาวและคนในท้องถิ่นจนพากันย้ายมาตั้งรกราก
 และประกอบอาชีพเดียวกับเธอนับร้อยครัวเรือน

อย่างไรก็ดี สถานการณ์ในญี่ปุ่นในปัจจุบัน
 เกิดแนวโน้มตรงกันข้ามกับข่าวของฮาริชิคือในขณะที่
 มีคนที่ทำงานอย่างมุ่งมั่นอดทนจนประสบความสำเร็จ
 ก็มีคนญี่ปุ่นบางส่วนที่อาจกล่าวได้ว่าไม่
 พยายามเท่าที่ควร คนกลุ่มนี้ว่างงานและไม่มีที่
 พักอาศัยจึงหวังพึ่งความช่วยเหลือจากรัฐ ไม่ว่าจะ
 เป็นรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น
 ชาวชินทาโร อิชิฮาระ ผู้ว่าการกรุงโตเกียวกล่าวว่า
 จะไม่จัดหาที่พักอาศัยชั่วคราวให้กับผู้ว่างงานและ
 ไร้ที่อยู่อาศัยในช่วงปีใหม่อีกต่อไป โดยสองปีที่
 ผ่านมาผู้ว่าการกรุงโตเกียวได้ตั้ง “派遣村” ซึ่งเป็น
 ที่พักอาศัยชั่วคราวสำหรับผู้ที่ตกงานได้พักในช่วง
 วันหยุดปีใหม่ “派遣村” ตั้งอยู่ที่สวนสาธารณะ
 ฮิบิยะ กลางกรุงโตเกียวและเคยมีผู้เข้าพักถึง
 500 คน แต่ปีที่ผ่านมาผู้ว่าการกรุงโตเกียวตัดสินใจ
 ยกเลิกโครงการดังกล่าวโดยกล่าวว่า “เราเห็นใจ

บางคน ที่ขอความช่วยเหลือในช่วงปลายปี แต่บางคนก็เพียงแต่เสียนิสัย เราอยากเพิ่มความช่วยเหลือแก่คนที่กระตือรือร้นที่จะทำงาน” (The Mainichi Daily News, 2010)

ถึงแม้สภาวะการจ้างงานในญี่ปุ่นในปัจจุบันจะตกต่ำจนถึงขั้นถูกเรียกว่าเป็น “Super Ice Age” แต่สาเหตุหนึ่งที่คนหนุ่มสาวในญี่ปุ่นไม่สามารถหางานทำได้เป็นเพราะนักศึกษาญี่ปุ่นมักต้องการทำงานในบริษัทขนาดใหญ่ ไม่สนใจบริษัทขนาดกลางและขนาดเล็ก⁷ นักศึกษาวัย 21 ปีคนหนึ่งถูกสัมภาษณ์ในนิตยสารจัดหางานซึ่งจัดขึ้นที่กรุงโตเกียวเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เขายืนยันสมัครทิ้งไว้กับบริษัทประมาณ 30 แห่ง ซึ่งล้วนเป็นบริษัทขนาดใหญ่ เขากล่าวถึงบริษัทขนาดกลางและขนาดเล็กว่า “ผมเป็นห่วงเรื่องสภาพการทำงานของบริษัทขนาดกลางและขนาดเล็ก” เจ้าหน้าที่ของบริษัทที่ปรึกษาด้านอสังหาริมทรัพย์แห่งหนึ่งซึ่งมีพนักงานในบริษัทเพียง 25 คน และได้ไปเปิดบูธรับสมัครพนักงานในงานเดียวกันกล่าวยืนยันเรื่องนี้ว่า “ในงานแบบนี้ นักศึกษาจะไปออกันอยู่ที่บูธของบริษัทขนาดใหญ่ทั้งนั้น” แต่สิ่งนี้นักศึกษาคนที่ถูกสัมภาษณ์ก่อนหน้านี้อาจไม่เป็นปัญหาอย่างที่เขาคิด หญิงสาวอายุ 24 ปีคนหนึ่งซึ่งทำงานที่บริษัทเอ็นโต เด็งคิ ซึ่งเป็นบริษัทขนาดเล็กกล่าวว่า “มีพนักงานเพียงไม่กี่คน การสื่อสารในที่ทำงานก็เลยเป็นไปอย่างราบรื่นและเป็นสถานที่ที่ทำงานได้อย่างสบายใจ. . . และในบริษัทนี้ แม้แต่พนักงานอายุน้อยก็สามารถทำโครงการใหญ่ๆ ได้” (The Yomiuri Shimbun, 2010)

จากข่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าสาเหตุหนึ่งที่มีคนตกงานเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวที่กำลังจะสำเร็จการศึกษาหรือเพิ่งสำเร็จการศึกษานั้น อาจ

มิได้เป็นเพราะไม่มีผู้จ้างงาน แต่อาจเป็นเพราะคนหนุ่มสาวตั้งเป้าหมายไว้สูงและไม่คิดจะปรับเป้าหมายลงมาต่ำกว่าที่ตั้งไว้ในตอนแรกแม้ว่าสถานการณ์ยากลำบากทางเศรษฐกิจในปัจจุบันจะเป็นปัจจัยบีบบังคับ และเมื่อไม่ได้ดังหวังบางส่วนก็ตัดสินใจฆ่าตัวตาย ซึ่งจำนวนคนหนุ่มสาวที่ฆ่าตัวตายเพราะหางานทำไม่ได้มีจำนวนสูงขึ้นเรื่อยๆ ในระยะหลัง ดังที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติของญี่ปุ่นรายงานว่าคนหนุ่มสาวที่ฆ่าตัวตายเนื่องจากไม่สามารถหางานได้ใน พ.ศ. 2553 มีทั้งสิ้น 424 คน เพิ่มขึ้นจาก พ.ศ. 2552 ร้อยละ 19.8 (The Mainichi Daily News, 2011)

สิ่งนี้อาจสะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันคนหนุ่มสาวญี่ปุ่นส่วนหนึ่งมีแนวโน้มเกี่ยวกับการลงมือทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่นน้อยลงและมีความพยายามความอดทนต่อสถานการณ์ยากลำบากน้อยกว่าคนญี่ปุ่นรุ่นก่อน พวกเขาอาจประสบความสำเร็จหากพยายามปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันมากขึ้นและยอมรับเป้าหมายที่ต่ำกว่าที่ตั้งไว้ในตอนแรกสักกระยะหนึ่งก่อนหาหนทางไปสู่เป้าหมายสูงสุดอีกครั้งในภายหลังเมื่อถึงเวลาเหมาะสม

กล่าวโดยสรุปคือจากข่าวที่ผู้วิจัยเก็บรวบรวมมาพบทั้งค่านิยมดั้งเดิมที่สอดคล้องกับค่านิยมที่สะท้อนจากสุขภาพจิตคือการทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่น กับพบค่านิยมปัจจุบันที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือมีคนที่ไม่ตั้งใจทำงานเท่าที่ควรแต่หวังรอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาล มีคนที่ตั้งความหวังเรื่องงานไว้สูง และไม่ประสบความสำเร็จในสิ่งที่มุ่งหวังอาจเพราะไม่ยอมปรับเป้าหมายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงหรือเพราะมีความพยายามความอดทนในการหางานทำไม่มากพอหรืออาจเพราะยังไม่ได้พยายามจนถึงที่สุด เรา

⁷ ในประเทศญี่ปุ่น โดยปกติบริษัทต่างๆ จะรับสมัครพนักงานใหม่ตั้งแต่ต้นนักศึกษายังไม่สำเร็จการศึกษา

อาจพบสาเหตุอื่นๆ อีกหากมีการศึกษาบริบทแวดล้อมเพิ่มเติม

ข่าวอีกลักษณะหนึ่งที่พบมากในปัจจุบันและผู้วิจัยมองว่าเกี่ยวข้องกับค่านิยมการทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่นแต่เป็นแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้ามคือ คนญี่ปุ่นส่วนหนึ่งในปัจจุบันพอใจกับการได้เงินมาด้วยวิธีง่ายๆ ไม่ต้องใช้ความพยายาม ความอดทนหรือแรงงานของตนเองถึงแม้จะรู้ว่าสิ่งที่ตนทำอยู่นั้นผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรมคือ ชาวภรรยาหรือบุตรหลานของผู้สูงอายุที่เสียชีวิตไม่ยอมรายงานต่อทางการว่าบิดา/มารดาหรือปู่ย่า/ตายายในครอบครัวของตนเสียชีวิตแล้ว แต่เลือกที่จะไม่รายงานเพื่อที่ตนจะได้สามารถรับเงินบำนาญของผู้เสียชีวิตได้ต่อไปราวกับบุคคลผู้นั้นยังมีชีวิตอยู่

ตัวอย่างชาวลักษณะนี้ได้แก่ มิจิโกะ คาโต และโทคิมิ บุตรสาวและหลานสาวของโซเก็น คาโต ถูกอัยการตั้งข้อหาฉ้อโกงรับเงินบำนาญของผู้ที่เสียชีวิตไปแล้วเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2553 บุตรสาวและหลานสาวของคาโตปล่อยร่างที่เหมือนซากมัมมี่ของคาโตทิ้งไว้ในห้องๆ หนึ่งในบ้านตั้งแต่เขาเสียชีวิตโดยสันนิษฐานว่าเสียชีวิตตั้งแต่ พ.ศ. 2521 ก่อนหน้านั้นจึงเชื่อกันว่าคาโตคือชายที่อายุยืนที่สุดในกรุงโตเกียวคือมีอายุ 111 ปี ทั้งสองไม่ยอมแจ้งการเสียชีวิตแก่ทางการอีกทั้งยังรับผลประโยชน์จากเงินบำนาญของคาโตเรื่อยมารวมทั้งสิ้น 9.15 ล้านเยน (The Mainichi Daily News, 2011) กรณีที่เกิดกับคาโตทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นตรวจสอบผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 100 ปี อย่างเข้มงวดมากขึ้นและพบการฉ้อโกงลักษณะคล้ายกันอีกหลายคดี ได้แก่ คดีชายชาวเกียวโตวัย 55 ปี ซอนศพของบิดาไว้ในตู้เสื้อผ้าและรับเงินบำนาญของบิดาเรื่อยมาจนกระทั่งอดีตภรรยาของเขารายงานกับตำรวจว่าเธอ

ไม่เห็นวีแวนของพ่อสามีเลย ชายคนดังกล่าวจึงยอมรับว่า “เมื่อห้าปีก่อน ในช่วงฤดูหนาว ผมกลับมาบ้านและพบพ่ออยู่บนเตียง เขาไม่ขยับเขยื้อนเลย ผมปล่อยเขาไว้อย่างนั้นหนึ่งสัปดาห์ แต่เขาเริ่มส่งกลิ่นเหม็น ผมก็เลยเอาเขาไปไว้ในตู้เสื้อผ้า” (The Mainichi Daily News, 2011)

นอกจากข่าวลักษณะนี้จะชี้ให้เห็นแนวโน้มของการไม่พยายามทำงานหารายได้ด้วยตนเอง แต่พอใจกับรายได้ที่ได้มาง่ายๆ ยังสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของลักษณะเด่นประการหนึ่งของคนญี่ปุ่นที่คนญี่ปุ่นมองตนเอง นั่นคือการรักษากฎหมาย (วรินทร์ ววงค์, 2546, หน้า 101) ใดๆก็ดี ชาวเหล่านี้เป็นเพียงข้อมูลส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีข้อมูลอีกมากมายที่จะต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมซึ่งหากศึกษาอย่างลึกซึ้งอาจจะได้รายละเอียดที่แตกต่างไปจากนี้ได้

5.5.4 ชาวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ คนหรือสิ่งของที่ดูเหมือนไม่สำคัญ

ชาวที่สะท้อนค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ คนหรือสิ่งของที่ดูเหมือนไม่สำคัญสามารถพบเห็นได้เป็นระยะๆ เช่น องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรแห่งหนึ่งจ้างผู้ทูปภาพเป็นพนักงานเพราะตระหนักว่าผู้ทูปภาพ เช่น ผู้ทูปภาพทางสายตา มีประสิทธิภาพด้านการสัมผัสดีกว่าคนทั่วไป และบริษัทผลิตผ้าขนหนูแห่งหนึ่งซึ่งแต่เดิมไม่สามารถทำการตลาดแข่งกับผ้าขนหนูจีนได้เนื่องจากผ้าขนหนูจีนมีราคาถูกกว่า ได้ขอความช่วยเหลือจากผู้ทูปภาพทางสายตาขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรแห่งนี้ให้ช่วยทดสอบผ้าขนหนูที่บริษัทผลิตเพื่อใช้กับใบหน้า คนตาบอดที่มาช่วยทดสอบผลิตภัณฑ์ของเขาให้ผลการประเมินที่ลึกซึ้ง

และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในด้านความนุ่มของผ้าและความสามารถในการซึมซับน้ำ ทำให้ปัจจุบันสินค้าที่บริษัทผลิตผ้าขนหนูแห่งนี้ผลิตขายดีจนผลิตไม่ทัน นอกจากนี้ บริษัทขนาดใหญ่เช่นบริษัทโฆะฉะฮาคุโฮได้ตั้งคณะทำงานและวิจัยขึ้นมาคณะหนึ่งประกอบด้วยสมาชิก 100 คน ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งเป็นผู้ทุพพลภาพ เป้าหมายของทีมคือจะพยายามสะท้อนความคิดและประสาทสัมผัสของผู้ทุพพลภาพในการพัฒนาสินค้าและการให้บริการมากขึ้น คาโรน มัตสึโมโตะ สมาชิกคนหนึ่งในทีมซึ่งเป็นผู้พิการทางหูกล่าวว่า “ความทุพพลภาพก็อาจเป็นประโยชน์ได้ ผมกระตือรือร้นที่จะสร้างความคิดใหม่ รวมทั้งสินค้าและบริการที่เป็นที่นิยมและใช้ง่ายสำหรับทุกคนด้วย” (Yasuda, 2010)

นอกจากให้ความสำคัญกับผู้ทุพพลภาพที่บางคนอาจมองว่าเป็นคนไม่สำคัญ คนญี่ปุ่นยังเห็นความสำคัญของสิ่งที่ไม่ได้ใช้งานแล้ว เช่น อาคารเก่า ระหว่าง พ.ศ. 2545-2552 โรงเรียนรัฐบาลทั่วประเทศปิดตัวลงเกือบสี่พันแห่งเนื่องจากจำนวนเด็กญี่ปุ่นลดลง ประกอบกับมีการรวมเทศบาลหลายแห่งเข้าด้วยกัน รัฐบาลญี่ปุ่นไม่ปล่อยให้อาคารซึ่งเป็นโรงเรียนเก่าเหล่านี้ทิ้งร้างไร้ประโยชน์ แต่เปิดโอกาสให้นำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ เช่น ปรับเปลี่ยนเป็นหอแสดงผลงานศิลปะ บ่อเพาะพันธุ์ปลาปักเป้า ฟาร์มเพาะเห็ดชิทาเคะ เป็นต้น (The Yomiuri Shimbun, 2011)

นอกจากนั้นคนญี่ปุ่นยังให้ความสำคัญกับสัตว์บางชนิด เช่น นกกระเรียนพันธุ์ทันโจ ชาวเมืองทสึรุชิมุระ ในจังหวัดฮอกไกโด ตั้งองค์กรท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือนกกระเรียนพันธุ์นี้ พวกเขาณรงค์ปลูกข้าวโพดสำหรับเลี้ยงนกกระเรียนและประสบความสำเร็จในการขยายจำนวนนกกระเรียนทันโจจนจากเคยเชื่อว่าสูญพันธุ์ไปแล้ว ปัจจุบันฮอกไกโด

มีนกกระเรียนทันโจกว่า 1,000 ตัว (The Yomiuri Shimbun, 2011) อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้เฝ้าสังเกตการณ์การค้าสัตว์ป่าที่ชื่อว่า “Traffic East Asia-Japan” รายงานว่าใน พ.ศ. 2550 ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่นำเข้าสัตว์ใกล้สูญพันธุ์อันดับต้นของโลก นำเข้าสัตว์ใกล้สูญพันธุ์ราว 1,600 สายพันธุ์และนำเข้าพืชหายากราว 28,000 สายพันธุ์ สัตว์และพืชเหล่านี้เป็นสายพันธุ์ที่ที่ประชุมการค้าสากลระบุว่า เป็นสายพันธุ์ที่ใกล้สูญพันธุ์ กลุ่มผู้เฝ้าสังเกตการณ์จึงเรียกร้องให้มีกฎหมายที่เข้มงวดและบทลงโทษที่รุนแรงขึ้นสำหรับการค้าสัตว์ประเภทนี้ (The Mainichi Daily News, 2010) ตัวอย่างข่าวเกี่ยวกับนกกระเรียนและการนำเข้าสัตว์ป่าที่ใกล้สูญพันธุ์นี้แสดงให้เห็นว่ามีการแบ่งแยกในสิ่งที่คนญี่ปุ่นให้ความสำคัญ โดยคนญี่ปุ่นอาจเลือกที่จะให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ คนหรือของที่ดูไม่สำคัญสำหรับคนอื่น แต่สำคัญสำหรับคนในกลุ่มของตน ในขณะที่เดียวกันก็อาจเลือกที่จะไม่ให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ คนหรือของที่คนนอกกลุ่มให้ความสำคัญ แต่คนในกลุ่มของตนไม่ให้ความสำคัญ

กล่าวโดยสรุป คนญี่ปุ่นในปัจจุบันยังคงค่านิยมดั้งเดิมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ ที่ดูเหมือนไม่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์หรือสิ่งของ อาจเพราะความเชื่อดั้งเดิมที่ว่าไม่มีอะไรไม่มีประโยชน์ อาจไม่ใช่ประโยชน์ในวันนี้แต่เป็นประโยชน์ในวันใดวันหนึ่งข้างหน้า อย่างไรก็ตามคนญี่ปุ่นอาจเลือกให้ความสำคัญเฉพาะบางคนหรือบางสิ่งที่คนญี่ปุ่นด้วยกันให้ความสำคัญ แต่ไม่ให้ความสำคัญกับบางคนหรือบางสิ่งแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งที่คนมากมายทั่วโลกให้ความสำคัญซึ่งเป็นเรื่องที่น่าใจได้หากอ้างอิงถึงแนวคิดคนใน-คนนอก (内-外) ที่ฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมญี่ปุ่น

6. บทสรุป

ค่านิยมดั้งเดิมจากสุภาชิตฎีปุณที่ปรากฏมากที่สุด 4 อันดับแรก ยังคงสะท้อนให้เห็นจากชาวที่ปรากฏในปัจจุบัน ค่านิยมสองอันดับแรกคือ ค่านิยมเกี่ยวกับความรอบคอบและค่านิยมเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความไม่แน่นอนยังคงอยู่อย่างเหนียวแน่น แทบไม่ปรากฏชาวที่สะท้อนค่านิยมที่ผิดเพี้ยนไปจากนี้เลย ค่านิยมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญกับสิ่งเล็กๆ กับคนหรือสิ่งที่ดูเหมือนไร้ค่าก็ยังคงอยู่อย่างเหนียวแน่นโดยเฉพาะหากคนหรือสิ่งนั้นมีความสำคัญหรือมีความสัมพันธ์กับชีวิตและวัฒนธรรมของคนฎีปุณ แต่ค่านิยมที่ดูจะมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือค่านิยมเกี่ยวกับการลงมือทำสิ่งที่ตั้งใจด้วยความมุ่งมั่น ซึ่งหมายรวมถึงมีความอดทนความพยายามประกอบด้วย

ความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏจากชาวในปัจจุบันคือ คนหนุ่มสาวส่วนหนึ่งมีความพยายามและความอดทนน้อยลงอย่างน้อยก็ในเรื่องของการหางานทำ ส่วนคนที่มียายสูงขึ้นไปก็มีแนวโน้มที่จะหารายได้ด้วยวิธีที่สบายมากขึ้นแม้จะรู้ว่าสิ่งที่ทำนั้นผิดกฎหมายและขัดกับศีลธรรม นั่นคือการรับเงินบำนาญของสามีหรือบรรพบุรุษถึงแม้ว่าบุคคลผู้นั้นจะเสียชีวิตไปแล้ว สิ่งที่น่าตกตะลึงยิ่งกว่าซึ่ง

ปรากฏในชาวลักษณะนี้คือคนฎีปุณบางคนในกลุ่มนี้แทบจะไม่มีความรู้สึกเสียใจกับการจากไปของคนในครอบครัว แต่กลับมองว่าการเสียชีวิตนั้นเป็นเรื่องยุ่งยากที่เขาไม่อยากจัดการ บางครั้งจึงปล่อยร่างของผู้เสียชีวิตทิ้งไว้อย่างนั้น

จริงอยู่ที่เมื่อเปรียบเทียบจำนวนของผู้ที่มีพฤติกรรมดังที่ปรากฏในชาวเหล่านี้กับจำนวนคนฎีปุณในปัจจุบัน ผู้ที่มีพฤติกรรมที่สะท้อนค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปยังมีจำนวนน้อยกว่าคนฎีปุณส่วนใหญ่อยู่มาก แต่ชาวที่บอกเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมลักษณะนี้ปรากฏซ้ำแล้วซ้ำเล่าและดูจะไม่ได้ลดจำนวนลง จึงเป็นเหตุให้ควรสังเกตต่อไปว่าชาวที่สะท้อนค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปเหล่านี้จะทวีจำนวนมากขึ้นในอนาคตหรือไม่ หากมีจำนวนมากขึ้นก็จะชี้ให้เห็นว่าค่านิยมหลักๆ ที่มีมาแต่ดั้งเดิมของคนฎีปุณมิได้ฝังรากลึกลงในความคิดความเชื่อของคนฎีปุณในปัจจุบันอีกต่อไปแต่มีการเปลี่ยนแปลงจริงซึ่งน่าศึกษาต่อไปว่านอกจากค่านิยมที่ปรากฏในบทความนี้ ยังมีค่านิยมของชาวฎีปุณด้านใดอีกบ้างที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และควรศึกษาบริบททางวัฒนธรรมและบริบททางสังคมประกอบเพื่อสามารถอธิบายถึงแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน

บรรณานุกรม

- จินทนา ทองประยูร. (2552). การหลอมรวมหนังสือพิมพ์กับสื่อออนไลน์. *วารสารนิเทศศาสตร์ มสธ*, 1(1): 59-72.
- สุภาณี นิตย์เสมอ. (2543). *การหนังสือพิมพ์เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรินทร์ วุจศ์. (2546). *การศึกษาเกี่ยวกับการสร้างคนแบบญี่ปุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- Mainichi Daily News. (2010). Family left body of '111-year-old' decomposing in home for 32 years. (Online), Retrieved August 6,2010, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/2010/08/05/20100805p2a00m0n...>
- Mainichi Daily News. (2010). Daughter, granddaughter of '111-year-old man' indicted for fraud. (Online), Retrieved September 22,2010, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/2010/09/17/20100917p2g00m0...>
- Mainichi Daily News. (2010). Report casts Japan as major importer of rare plants and animals. (Online), Retrieved October 22,2010, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/2010/10/19/20101019p2g00m...>
- Mainichi Daily News. (2010). Metro Tokyo to halt operation with shelter for unemployed over new year. (Online), Retrieved November 9,2010, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/2010/11/06/20101106p2a00m0...>
- Mainichi Daily News. (2010). Justice chief Yanagida denies intention to step down over gaffe. (Online), Retrieved November 22,2010, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/2010/11/21/20101121p2g00m...>
- Mainichi Daily News. (2010). Justice minister Yanagida quits over 'my job is easy' gaffe. (Online), Retrieved November 22,2010, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20101122p2a00m0na002000c.html>.

- Mainichi Daily News. (2011). Son suspected of keeping father's mummified corpse in wardrobe for over 5 years. (Online), Retrieved January 7, 2011, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20110106p2a00m0na...>
- Mainichi Daily News. (2011). No. of crimes decreases for 8th year in Japan in 2010. (Online), Retrieved January 14, 2011, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20110114p2g00m0d...>
- Mainichi Daily News. (2011). More young people who can't find jobs committing suicide. (Online), Retrieved March 4, 2011, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20110303p2a00m0na...>
- Mainichi Daily News. (2011). Baby born at evacuation shelter touches hearts in quake-ravaged Japan. (Online), Retrieved April 1, 2011, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20110322p2a00m0na...>
- Mainichi Daily News. (2011). Hairdresser living in evacuation shelter reopens business in disaster-hit town. (Online), Retrieved April 1, 2011, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20110328p2a00m0na...>
- Mainichi Daily News. (2011). Doctor who lost everything to tsunami works tirelessly at refugee shelter. (Online), Retrieved April 1, 2011, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20110329p2a00m0na...>
- Mainichi Daily News. (2011). Students who fled devastating tsunami comforted each other with song. (Online), Retrieved April 1, 2011, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20110325p2a00m0na...>
- Mainichi Daily News. (2011). U.S. senator 'impressed' by orderly behavior of Japanese after quake. (Online), Retrieved April 1, 2011, from <http://mdn.mainichi.jp/mdnnews/national/archive/news/20110322p2g00m0d...>

- Mori, S. (2011). A 'brilliant' Shikoku grandmother / undaunted by farming tragedy, Tokushima woman plunged into new field. (Online), Retrieved January 7, 2011, from <http://www.yomiuri.co.jp/dy/national/T101229003191.htm>.
- Yasuda, T. (2011). Disabled consultants help firms improve products. (Online), Retrieved January 7, 2011, from <http://www.yomiuri.co.jp/dy/national/T101228003236.htm>.
- Yomiuri Shimbun. (2010). Community flocks together to aid cranes. (Online), Retrieved August 6, 2010, from <http://www.yomiuri.co.jp/dy/national/T100730005561.htm>.
- Yomiuri Shimbun. (2010). Trial job scheme paying off / program helps avoid mismatches between companies, employees. (Online), Retrieved September 6, 2010, from <http://www.yomiuri.co.jp/dy/national/T100903005299.htm>.
- Yomiuri Shimbun. (2011). Kan's 'don't know much' remark lands him in hot water. (Online), Retrieved February 8, 2011, from <http://www.yomiuri.co.jp/dy/national/20110128dy02.htm>
- Yomiuri Shimbun. (2011). Closed schools try new subjects / some reopen as art gallery, fish breeding facility, call center. (Online), Retrieved March 4, 2011, from <http://www.yomiuri.co.jp/dy/national/T110211006641.htm>.
- WAN. (2005). World's 100 largest Newspapers. (Online), Retrieved July 18, 2011, from <http://www.wan-press.org/article2825.html>
- ことわざデータベース. (Online). Retrieved March 1, 2010. <http://www.sanabo.com/kotowaza>

ผลการฝึกแฮโดอิงต่อการพัฒนาทักษะการพูด: ด้านความเร็วและความถูกต้อง *

กศนีย์ เมธาพิสิฐ **
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการฝึกแฮโดอิงของผู้เรียนภาษาญี่ปุ่นชาวไทยที่มีต่อการพัฒนาทักษะการพูด โดยใช้เวลาในการอ่านออกเสียงก่อนและหลังฝึกแฮโดอิง และความถูกต้องในการออกเสียงขณะฝึกแฮโดอิงเป็นดัชนีชี้วัดทักษะการพูด และเพื่อสำรวจลักษณะการออกเสียงที่ผิดและความคิดเห็นของผู้ฝึกแฮโดอิงที่มีต่อกิจกรรมการฝึกแฮโดอิง ผลการศึกษาพบว่า 1) การฝึกแฮโดอิงมีประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการพูดให้เร็วและคล่องขึ้น 2) การฝึกแฮโดอิงช่วยแก้ไขการออกเสียงที่ผิดได้ โดยเฉพาะอัตราความถูกต้องในการออกเสียงจะดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในการฝึกครั้งที่ 2 เมื่อเทียบกับครั้งแรก 3) ข้อผิดพลาดที่พบในการออกเสียง ได้แก่ การเน้นเสียงสูงต่ำในคำประสม การออกเสียงคำที่มีเสียง ち、つ การออกเสียงคำยืม จากภาษาต่างประเทศ และการออกเสียงสำนวนท้ายประโยค และ 4) ผู้ที่ฝึกแฮโดอิงรู้สึกว่าการฝึกแฮโดอิงมีประโยชน์ โดยรู้สึกพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด ในด้านการพัฒนาการออกเสียงของผู้ฝึกเอง ช่วยให้ออกเสียงได้คล่องขึ้นเป็นธรรมชาติเหมือนเจ้าของภาษามากขึ้น และตระหนักรู้ถึงข้อผิดพลาดในการออกเสียงของตนเองอันนำไปสู่การแก้ไขเสียงที่ผิดได้ด้วยตนเอง ผู้ฝึกแฮโดอิงทุกคนระบุว่าความน่าสนใจของเนื้อหาที่ใช้ฝึกมีส่วนในการส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับระดับความยากง่ายของเนื้อหาที่ใช้ฝึก หนึ่งในสามของผู้ฝึกคิดว่าไม่จำเป็นต้องเป็นเนื้อหาที่ง่าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ฝึกส่วนหนึ่งต้องการการฝึกที่ท้าทายด้วย

คำสำคัญ

การฝึกแฮโดอิง ทักษะการพูด ความเร็ว ความถูกต้อง

* บทความนี้ เรียบเรียงจากข้อมูลที่นำเสนอในงานประชุมวิชาการ The 53rd Annual Meeting of the Japanese Association of Educational Psychology ณ Hokkaido Citizens Actives Center Kaderu 2.7 ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 24-26 กรกฎาคม 2011

** รองศาสตราจารย์, ที่อยู่: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต, e-mail: tasmetha@gmail

The Effects of Using Shadowing on Improving Oral Skills: Emphasis on speed and accuracy *

Tasanee Methapisit **

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Abstract

This paper aims to investigate the effects of shadowing on improving students' oral skills in the Japanese language. In this study, the speed of oral reading before and after training with shadowing techniques, and accuracy of speech, were used as oral skills indicators. Types of errors and the attitude of students towards shadowing activities were also addressed. The results revealed the following: 1) the shadowing techniques were useful in improving the speed of oral reading; 2) the shadowing techniques improved accuracy of pronunciation—especially significant improvement was found between the first and second use of shadowing activities; 3) pronunciation errors were found in the speech: accents, for example, with compound words, with the “chi” and “tsu” sounds, in the pronunciation of loanwords, and in the intonation of sentence-final expressions; 4) the subjects of the experiment felt that shadowing techniques were the most

useful for improving their own pronunciation, helping them to pronounce more naturally and with fluency, and that the techniques helped them to gain awareness of their own pronunciation. All subjects of the experiment confirmed that interesting material could motivate their learning. As for the difficulty level of the material, one third of the subjects stated that it was not necessary to use easy material, which implies that they need a challenge in their training.

Key words

shadowing, oral skills, speed, accuracy, difficulty level of the material

* This work was supported by a Grant-in-Aid from the Japan Society for the Promotion of Science Scientific Research, No: (B)21402007, P.I: Prof. Sakoda Kumiko.

** Associate Professor, Address: Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Rangsit campus, e-mail: tasmetha@gmail.com

1. บทนำ

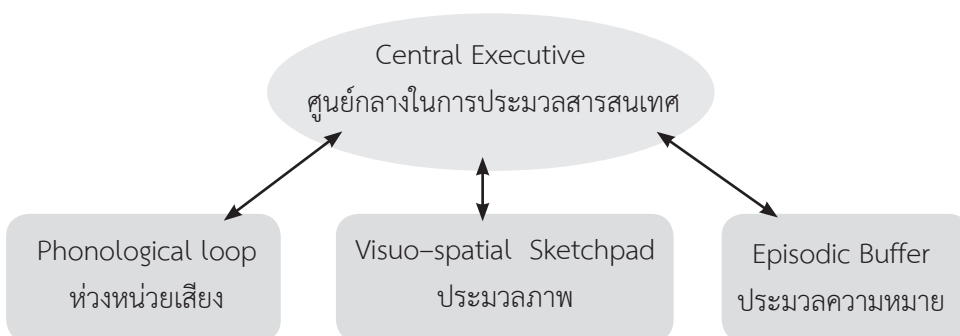
ค้ำวำ แซดอั้ง (Shadowing) มีผู้ให้ค้ำนยยามไว้ดั่งนี้

“Shadowing is an act or a task of listening in which the learner tracks the heard speech and repeats it as exactly as possible while listening attentively to the in-coming information.” (Tamai, 1997)

กล้ำวคือ แซดอั้ง หมายถึง การฝึกพูดซ้้ำตามเสยงที่ด้อยินให้ได้ถุกด้อยงที่สุดในท้นที ซึ่งเป็นเทคนิคซึ่นพื้นฐานสำหรับฝึกผู้ที่จะเป็นกล้ำม แนวคิดเซิงทฤษฎีที่สนับสนุนการฝึกแซดอั้งเพื่อประโยชน์ในการเรยรรู้ภาษา คือ ทฤษฎีการเรยรรู้พุทธิปัญญานยมของ Baddeley (1974, 2000) ซึ่งกล้ำวว่า ในสมองของมนุษย์จะมีศูนย์กล้ำงในการประมวลสรสนเทศ ซึ่งมีพื้นที่ซ่งระยะควมจ้ำ (working memory) แบ่งได้เป็น 3 ส่วนดั่งภพที่ 1 และส่วนที่ส้ำคัญสำหรับกรฝึกแซดอั้งคือกรประมวลผลเกยวกับเสยงหรือสรสนเทศทงภพษพุด ที่เรยกรว่ำห่งหน่วยเสยง (phonological loop) ซึ่งมีความจ้ำซ่งระยะทงมเพียง 2-3 วินาที

งนวิจัยที่เกยวกับแซดอั้ง เรมีมำดั่งดั่งศวรรษที่ 1960 ในกรศึกษาด้านจิตวิทยา หลังจกที่ได้มีการนำเทคนิคแซดอั้งมำใช้เป็นวิธีฝึกซึ่นพื้นฐานสำหรับผู้ที่จะทงมกล้ำมระยะหนึ่งจนพบว่ำ เทคนิคดั่งกล้ำวเป็นวิธีที่มีประสิทธิภพในการพัฒนาทักษะการฟังของผู้ฝึกทักษะกล้ำม ต่อมำจึงได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ในการฝึกทักษะภพษอังกฤษสำหรับผู้เรยรรู้ในประเทศญี่ปุ่นอย่งกว้ำงขวง Kadota (2004) กล้ำวว่ำ เทคนิคแซดอั้งมีประโยชน์อย่งยิ่งในการกระตุ้นควมสมรรถนในการประมวลผลสรสนเทศ อทธี การประมวลผลจกเสยงที่ด้อยินเพื่อเก็บไว้ในพื้นที่ซ่งระยะควมจ้ำของเรา เช่น กรจดจ้ำหมยเลขโทรศัพท์ที่ใหม่ ๆ เรมำจะพยยามท่งซ้้ำให้ซึ่นใจซึ่งจะทำใหเกิดกรบันทึกหรือจดจ้ำไว้ในสมองนนซึ่น แซดอั้งจึงเป็นกระบวนการเรยรรู้ผ่านการพูดทวนซ้้ำๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่งลึกซึ่งกับหลักกรการประมวลสรสนเทศของมนุษย์ (Information Processing) ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ระยะคือ 1) กรบันทึกฝัสะ (sensory register) 2) ควมจ้ำระยะสั้น (short-

ภพที่ 1 ควมจ้ำระยะปฏิบัติงน (working memory)

หมยเหตุ: ซ้อมูลจก <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/e/e1/Baddeley.jpg>
ภพษไทยโดยผู้วิจัย

term memory) 3) ความจำระยะยาว (long-term memory)

งานวิจัยเชิงทดลองที่ระบุว่า การฝึกแชโดอังก่อมีประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดในภาษาอังกฤษ ได้แก่ Tamai et al. (2002) และ Torikai 2003 ต่อมาได้มีการนำเทคนิคแชโดอังก่อไปทดลองกับการฝึกทักษะการออกเสียงในภาษาญี่ปุ่นเพื่อแก้ไขการออกเสียง เสียงเดี่ยว และการเน้นเสียงสูงต่ำ ดังปรากฏในงานวิจัยของ Hagiwara (2005), Mochizuki (2006), Iwashita (2008) และ Karasawa (2009) เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่ระบุว่า เทคนิคแชโดอังก่อนั้นนอกจากจะมีประสิทธิภาพในการแก้ไขการออกเสียงแล้วยังทำให้ระยะเวลาการทำงานของ ความจำดีขึ้น จดจำได้มากขึ้น กระตุ้นให้เกิดการจัดการความรู้ทางภาษาด้านความหมายด้วย ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการด้านการฟังและการใช้ภาษา โดยเฉพาะในผู้เรียนที่มีระดับความรู้ทางภาษาญี่ปุ่นในระดับต้น อาทิ Sakoda & Matsumi (2004, 2005), Sakoda (2006) และ ทศนีย์ เมธาพิสิฐ (2554) ระบุว่า การฝึกแชโดอังก่อซ้ำๆ สามารถแก้ไขการออกเสียงคำยืมจากภาษาต่างประเทศของผู้เรียนชาวไทยได้ระดับหนึ่ง Kinoshita (2005) ระบุถึง ประสิทธิภาพของการฝึกแชโดอังก่อที่มีต่อความคล่องในการอ่านออกเสียง (oral reading fluency)

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาผลการฝึกแชโดอังก่อใน 4 ประเด็นดังนี้

- 1) การฝึกแชโดอังก่อมีผลต่อระดับความเร็วในการอ่านออกเสียงหรือไม่
- 2) การฝึกแชโดอังก่อช่วยพัฒนาให้เกิดความถูกต้องในการออกเสียงมากน้อยระดับใด

3) ลักษณะที่การฝึกแชโดอังก่อสามารถปรับปรุงได้และปรับปรุงได้จำกัดมีอะไรบ้าง

4) ผลการฝึกแชโดอังก่อในทักษะของผู้ฝึกแชโดอังก่อเป็นอย่างไร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1. ส่วนการทดลอง และ 2. ส่วนการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม

สำหรับการทดลองมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูล

ข้อมูลที่เก็บเป็นไฟล์เสียงที่บันทึกการออกเสียงของผู้เรียนชาวไทย โดยเก็บบันทึกไว้ทั้งหมด 6 ครั้งตามรายละเอียดดังนี้

ครั้งที่ 1 ไฟล์เสียงที่อ่านออกเสียงตามสคริปต์ (oral reading) ก่อนเริ่มฝึกแชโดอังก่อ

ครั้งที่ 2 ไฟล์เสียงที่ฟังเสียงต้นแบบและอ่านออกเสียงตามสคริปต์ (parallel reading)

ครั้งที่ 3 ไฟล์เสียงที่ฟังเสียงต้นฉบับไปพลาจฝึกพูดตามในทันทีโดยเน้นการเลียนเสียงให้เหมือนต้นฉบับ (prosody shadowing with script)

ครั้งที่ 4 ไฟล์เสียงที่ฟังเสียงต้นฉบับไปพลาจฝึกพูดตามในทันทีโดยเน้นการเลียนเสียงให้เหมือนต้นฉบับ (prosody shadowing with no script)

ครั้งที่ 5 ไฟล์เสียงที่ฟังเสียงต้นฉบับไปพลาจฝึกพูดตามในทันทีโดยเน้นความเข้าใจเนื้อหา (content shadowing)

ครั้งที่ 6 ไฟล์เสียงที่อ่านออกเสียงตามสคริปต์ (oral reading) หลังฝึกแชโดอังก่อ

ข้อมูลที่น่าสนใจวิเคราะห์ความเร็ว คือ ข้อมูลการอ่านออกเสียงในครั้งที่ 1 และ 6 ซึ่งมีการบันทึกเสียงลงในเครื่องบันทึกเสียง (IC recorder) เป็นรายบุคคลในชั้นเรียน ส่วนข้อมูลที่น่าสนใจวิเคราะห์ความถูกต้องคือข้อมูลการฝึกแฮโดอิ่งในครั้งที่ 2-5 โดยกลุ่มทดลองบันทึกเสียงเองและสั่งให้แก่ผู้วิจัยทางอีเมลทุกวัน กลุ่มทดลองมีประสบการณ์การฝึกแฮโดอิ่งมาแล้วประมาณ 6 สัปดาห์

สำหรับข้อมูลแบบสอบถามนั้น เป็นการจัดทำแบบสอบถามหลังจากที่ผู้ตอบแบบสอบถาม

ได้ผ่านการฝึกแฮโดอิ่งมาแล้วประมาณ 6 สัปดาห์

3.2 บทเรียนที่ใช้ในการทดลอง

บทเรียนที่ใช้ในการทดลองคือ ข้อความและไฟล์เสียงจากตำราภาษาญี่ปุ่น 『アカデミック・ジャパニーズ : 大学で学ぶための中・上級者用日本語テキスト』 (Academic Japanese for international students) โดยสำนักพิมพ์ The Japan Times โดยนำข้อความมาจัดทำเป็นแบบฝึก 2 โมเดลดังนี้

ตัวอย่างโมเดล A

だいがくまいさんか せつめいかい じっこういん あおやま ぜんたい
では、大学祭参加についての説明会を始めます。私は実行委員の青山です。全体
なが の流れ を説明しますから、よく聞いて間違いのないようにお願いします。
まず、企画内容と希望する場所を決めてください。場所は、テント、教室、特別な
きかくないよう きぼう 場所の 3種類です。今月10日までに企画受付をしてください。これからお渡し
きかくうけつけしよ する企画受付書。。。。

ตัวอย่างโมเดล B

びんに入った飲み物は、デポジットがかかけられて売られています。飲み終わった
ようき 容器をお店に返すとデポジットが戻ってくるわけです。デポジットの割合が高いの
かえ くて、ほとんどの人がお店に返しに行くのです。例えばミネラルウォーターなどの
なにか 中身は70円ですが、びんは50円のデポジットです。しかも飲み物の容器は20
えん ようき 回以上リユースすることが決まっているそう。。。。

3.3 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ คือ นักศึกษา เพศหญิง วัย 21-22 ปี จำนวน 17 คน ในจำนวนนี้ แบ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เรียนที่ประเทศญี่ปุ่น 5 คน และผู้ที่ไม่ม่ประสบการณ์เรียนที่ญี่ปุ่นจำนวน

12 คน และจากการสำรวจการกระจายตัวของความสามารถภาษาญี่ปุ่นของผู้เรียนโดยใช้ SPOT (Simple Performance Oriented Test)¹ ชุด A และ B รวมทั้งข้อสอบไวยากรณ์และข้อสอบเรียง

¹ SPOT (Simple Performance Oriented Test) คือแบบทดสอบอย่างง่ายใช้สำหรับสำรวจความสามารถภาษาญี่ปุ่น 小林典子・フォード丹羽順子・山元啓史(1995) 『『日本語能力簡易試験 (SPOT)』の得点分布・傾向』 『筑波大学留学生センター日本語教育論集』第10号: 107-120.

ลำดับคำในประโยค ในเบื้องต้นพบว่าในกลุ่มทดลองนี้ มีผู้ที่มีผลคะแนนระดับสูง 3 คน ระดับกลาง 11 คน และระดับต่ำ 3 คน

3.4 วิวิวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ใช้โปรแกรม ANOVA4 และวิเคราะห์ผลด้านทักษะการใช้ภาษาจากผลการประเมินโดยเจ้าของภาษาและแบบสอบถามจากกลุ่มทดลอง

1) เปรียบเทียบเวลาในการอ่านออกเสียงของกลุ่มทดลองในครั้งที่ 1 และ 6 ซึ่งบันทึกไว้ด้วยไอซีเรคคอร์ดอร์ โดยใช้หน่วยเป็น วินาที และหาค่าเฉลี่ยรวมของกลุ่มทดลอง

2) เปรียบเทียบอัตราจำนวนที่ออกเสียงผิดพลาดของกลุ่มทดลอง ซึ่งประเมินโดยเจ้าของภาษา โดยแบ่งเป็นโมเดลข้อความ A และโมเดลข้อความ B โดยเปรียบเทียบเป็นคู่ ระหว่างคำผิดที่พบในการอ่านออกเสียงในครั้งที่ 1 เทียบกับ ครั้งที่ 2-ครั้งที่ 5 เพื่อดูพัฒนาการการปรับปรุงแก้ไขการออกเสียงที่ผิดด้วยตนเองของกลุ่มทดลอง

3) ศึกษารายละเอียดเสียงที่กลุ่มทดลองส่วนใหญ่จะผิดบ่อยครั้งหรือแก้ไขได้ยาก โดยพิจารณาจากความถี่ในการผิดโดยรวม

4) วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยโดยรวมจากการตอบแบบสอบถามที่สำรวจความคิดเห็นของกลุ่มทดลองที่มีต่อผลการฝึกแชโดอึ้ง โดยแบ่งระดับ

คะแนนเป็น 5 ระดับ (1-5) จากไม่เห็นด้วยเลย ไม่ค่อยเห็นด้วย เฉยๆ ค่อนข้างเห็นด้วย และเห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

4.1 ผลการฝึกแชโดอึ้งที่มีต่อระดับความเร็วในการอ่านออกเสียง

ข้อความโมเดล A ซึ่งมีความยาวต้นฉบับเป็น 170 วินาที และ โมเดล B ซึ่งมีความยาวต้นฉบับเป็น 210 วินาที นั้น ผลจากการสำรวจความเร็วในการอ่านออกเสียงโดยไม่ได้ฟังเสียงต้นฉบับในครั้งที่ 1 ที่วัดก่อนการฝึกแชโดอึ้ง เทียบกับความเร็วในการอ่านออกเสียงไม่ได้ฟังเสียงต้นฉบับในครั้งที่ 6 ที่วัดหลังการฝึกแชโดอึ้ง 4 ครั้ง ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางนี้แสดงให้เห็นว่า เวลาที่ใช้ในการอ่านออกเสียงครั้งที่ 6 ทั้งสองโมเดล ลดลงกว่าเวลาที่ใช้ในการอ่านออกเสียงครั้งแรกอย่างมีนัยสำคัญ (ระดับความเชื่อมั่นที่ $p=0.05$) และยังพบว่า ความแตกต่างของความเร็วในการอ่านของกลุ่มตัวอย่างลดลง

4.2 ผลการฝึกแชโดอึ้งที่ช่วยพัฒนาความถูกต้องในการออกเสียง

ในการตรวจสอบความถูกต้องในการออกเสียงโดยเจ้าของภาษา ใช้เกณฑ์การแบ่งข้อความ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบเวลาการอ่านออกเสียงก่อนและหลังฝึกแชโดอึ้งของโมเดล A และ B

(หน่วย:วินาที)				
	โมเดล A (170 วินาที)		โมเดล B (210 วินาที)	
	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 6	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 6
Mean	205.53	170.18	268.18	222.65
(SD)	(23.97)	(15.46)	(36.36)	(24.95)

เป็นหน่วยย่อยระดับวลี โดยโมเดลข้อความ A มีจำนวนทั้งหมด 180 หน่วยย่อย และโมเดลข้อความ B มีจำนวนทั้งหมด 244 หน่วยย่อย การเปรียบเทียบความแตกต่าง (paired t-tests) เพื่อที่จะศึกษาความแตกต่างของอัตราออกเสียงผิดโดย

เฉลี่ย (ระดับความเชื่อมั่นที่ $p=0.05$) แสดงให้เห็นว่าอัตราการออกเสียงที่ผิดเพิ่มขึ้นในทศนะของเจ้าของภาษามีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังตารางที่ 2 ในกรณีของโมเดล A และตารางที่ 3 ในกรณีของโมเดล B

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบอัตราการออกเสียงที่ผิดของโมเดล A (จาก 180 หน่วยย่อย)

	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5
Mean	97.12	64.76	61.24	58.29	59.24
(SD)	(21.38)	(22.45)	(21.17)	(17.15)	(17.88)

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบอัตราการออกเสียงที่ผิดของโมเดล B (จาก 244 หน่วยย่อย)

	ครั้งที่ 1	ครั้งที่ 2	ครั้งที่ 3	ครั้งที่ 4	ครั้งที่ 5
Mean	137.76	99.35	90.18	86.94	82.29
(SD)	(17.52)	(26.94)	(25.17)	(24.78)	(23.08)

4.3 ลักษณะทางภาษาใดที่ยากต่อการเรียนรู้ด้านการออกเสียงสำหรับผู้เรียนชาวไทย

เนื้อหาในข้อความโมเดล A เป็นการอธิบายเกี่ยวกับข้อแนะนำในการจัดงานประจำปีของมหาวิทยาลัย มีสำนวนคำขอร้อง คำสั่งแบบสุภาพ ส่วนเนื้อหาในข้อความโมเดล B เป็นการเล่าประสบการณ์การไปเที่ยวที่เยอรมนี ซึ่งมีคำยืมจากภาษาต่างประเทศจำนวนมาก

จากการตรวจสอบด้วยระบบตรวจสอบระดับความยากง่ายของคำศัพท์จากเว็บไซต์

Reading tutor (<http://language.tiu.ac.jp/tools.html>) ปรากฏผลดังนี้คือโมเดล A ถูกจัดว่ามีระดับความยากของคำศัพท์ระดับสามดาว ★★★ คือ ระดับปกติ โดยมีคำศัพท์ในระดับ 3 และระดับ 4 มากกว่าครึ่งของคำศัพท์ทั้งหมดสำหรับโมเดล B ถูกจัดว่ามีระดับความยากของคำศัพท์ประเภทสองดาว ★★ คือ ง่าย โดยมีคำศัพท์ในระดับ 4 มากกว่าครึ่งหนึ่งของคำศัพท์ทั้งหมดดังปรากฏในตารางที่ 4 และ 5 ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ตารางจำแนกความยากของคำศัพท์ ในข้อความโมเดล A

จำนวนทั้งหมด	จำนวนคำศัพท์	นอกระดับ	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	อื่นๆ
448	381	13	24	56	61	227	67
117.6%	100.0%	3.4%	6.3%	14.7%	16.0%	59.6%	17.6%
(173)	(166)	(13)	(13)	(33)	(33)	(74)	(7)
104.2%	100.0%	7.8%	7.8%	19.9%	19.9%	44.6%	4.2%

ตารางที่ 5 ตารางจำแนกความยากของคำศัพท์ ในข้อความโมเดล B

จำนวนทั้งหมด	จำนวนคำศัพท์	นอกระดับ	ระดับ 1	ระดับ 2	ระดับ 3	ระดับ 4	อื่นๆ
651	585	33	5	59	65	423	66
111.3%	100.0%	5.6%	0.9%	10.1%	11.1%	72.3%	11.3%
(230)	(221)	(20)	(3)	(39)	(43)	(116)	(9)
104.1%	100.0%	9.0%	1.4%	17.6%	19.5%	52.5%	4.1%

หมายเหตุ: จำนวนในสองแถวบน แสดง จำนวนและอัตราส่วนของคำศัพท์ทุกคำในข้อความ
จำนวนในสองแถวล่าง แสดง จำนวนและอัตราส่วนของคำศัพท์ที่ไม่ซ้ำกัน

ข้อความโมเดล A หน่วยวลีย่อยที่พบว่าผิดมาก ได้แก่

- 1) หน่วยวลีย่อยที่เป็นคำประสม เช่น
しゃくようもうしこみしょ こうにゅうもうしこみしょ きかくうけつけしょ
借用申込書を、購入申込書に、企画受付書に
- 2) หน่วยวลีย่อยในคำที่ประกอบด้วยเสียง
ち、つ เช่น つか しまつ ちよくせつ きょうしつ
使う、始末、直接、教室
- 3) หน่วยวลีย่อยที่เป็นสำนวนท่าย
ประโยค เช่น ものです、ありませんか、してください

ข้อความโมเดล B หน่วยย่อยที่พบว่าผิดมาก ได้แก่

- 1) หน่วยวลีย่อยที่เป็นสำนวนท่าย
ประโยค เช่น するのではないでしょうか、くるわけです、わかったのですか
- 2) หน่วยวลีย่อยในคำที่ประกอบด้วยเสียง
ち、つ เช่น せいかつ つか
生活、使っているという、気持ち
- 3) หน่วยวลีย่อยที่มีคำคาศาดาคานะ เช่น
ゴミ、ホームステイ先、リユースすること

4.4 ผลการฝึกแชโด้อิงในทัศนะของผู้ฝึก แชโด้อิง

จากแบบสอบถามที่สำรวจความคิดเห็น
ของกลุ่มทดลองที่มีต่อผลการฝึกแชโด้อิง โดยแบ่ง

ระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ (1-5) จากไม่เห็นด้วย
เลย ไม่ค่อยเห็นด้วย เฉยๆ ค่อนข้างเห็นด้วย และ
เห็นด้วยอย่างยิ่ง มีผู้ตอบกลับจำนวน 16 คน เมื่อ
วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยโดยรวมได้ผลดังตารางที่ 6

จากตารางข้างต้นแสดงว่า ผู้ฝึกแชโด้อิง
เห็นด้วยอย่างยิ่งที่การอ่านออกเสียงหลังการฝึก
แชโด้อิงดีกว่าการอ่านออกเสียงก่อนฝึกแชโด้อิง
และเชื่อว่าการฝึกแชโด้อิงส่งผลให้สำเนียงของตัวเอง
เป็นธรรมชาติมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจาก มีโอกาสใน
การสังเกตเห็นเสียงสูงต่ำ การเว้นจังหวะคำพูด
(pause) ได้ชัดเจนขึ้น การฝึกแชโด้อิงทำให้พูดได้
คล่องขึ้น ซึ่งส่งผลให้ทักษะการออกเสียงภาษา
ญี่ปุ่นโดยรวมของตนดีขึ้น รวมทั้งสามารถแก้ไข
เสียงที่ผิดได้ด้วยตนเอง และข้อที่น่าสังเกตคือ
ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าระดับความยากง่ายมี
ผลอย่างมากต่อการฝึกแชโด้อิง อย่างไรก็ตาม หนึ่งใน
สามของผู้ฝึกไม่ได้คิดว่าเนื้อหาที่จะฝึกแชโด้อิง
จำเป็นต้องเป็นเนื้อหาที่ง่าย และผู้ฝึกส่วนใหญ่เชื่อ
ว่าความน่าสนใจของเนื้อหาที่ใช้ในการฝึกจะส่งผล
ให้พัฒนาการพูดได้ดีกว่าเนื้อหาที่ไม่น่าสนใจ

ตารางที่ 6 สรุปผลการฝึกแซโดอิงในทัศนะของผู้เรียน

	หัวข้อ	คะแนนเฉลี่ย (เต็ม 5)
1	รู้สึกว่าการอ่านออกเสียง (oral reading) หลังฝึกแซโดอิงทำได้ดีกว่าก่อนฝึก	4.69
2	รู้สึกว่าการฝึกการฝึกแซโดอิง ช่วยให้สำเนียงของตนเองเป็นธรรมชาติมากขึ้น	4.56
3	ความยากง่ายของเนื้อหาไม่ผลต่อการฝึกแซโดอิง	4.50
4	การฝึกแซโดอิงช่วยให้สังเกตว่าควรเน้นเสียงสูงต่ำอย่างไร	4.44
5	การฝึกแซโดอิงช่วยให้รู้ว่าควรเว้นจังหวะพูดช่วงไหน	4.38
6	ชอบการฝึกการฝึกแซโดอิง และจะนำไปใช้ฝึกด้วยตนเองในอนาคต	4.31
7	ทักษะการออกเสียงภาษาญี่ปุ่นของตัวเองดีขึ้น	4.19
8	การฝึกแซโดอิงทำให้สามารถพูดภาษาญี่ปุ่นได้คล่องขึ้น	4.13
9	การฝึกแซโดอิงช่วยแก้ไขเสียงที่ผิดของตัวเองได้	4.13
10	เนื้อหาการฝึกที่น่าสนใจทำให้พัฒนาการพูดได้ดีกว่าเนื้อหาที่ไม่น่าสนใจ	4.06

5. สรุปผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ในการศึกษาผลการฝึกแซโดอิงที่กำหนดไว้ 4 ประเด็นได้ผลสรุปดังนี้

1) การฝึกแซโดอิงมีผลต่อระดับความเร็วในการอ่านออกเสียง เมื่อผู้ฝึกสังเกต หรือ ตระหนักได้ว่า เจ้าของภาษาพูดด้วยระดับที่ค่อนข้างเร็ว ทำให้มีแนวโน้มที่จะพยายามอ่านให้เร็วขึ้น

2) การฝึกแซโดอิง มีส่วนช่วยพัฒนาให้เกิดความถูกต้องในการออกเสียง โดยเฉพาะจะเห็นความเปลี่ยนแปลงจากการฝึกแซโดอิงในครั้งที่ 2 ที่พัฒนาได้ดีขึ้น จำนวนคำที่ออกเสียงผิดพลาดจากครั้งที่ 1 อย่างเห็นได้ชัด

3) ลักษณะทางภาษาที่คาดว่าน่าจะยากต่อการเรียนรู้ด้านการออกเสียงสำหรับผู้เรียนชาวไทย ได้แก่

1. หน่วยวลีย่อยที่เป็นคำประสม
2. หน่วยวลีย่อยในคำที่ประกอบด้วยเสียง ち และ つ
3. หน่วยวลีย่อยที่เป็นสำนวนท้ายประโยค และ

4. หน่วยวลีย่อยที่เป็นคำยืมภาษาต่างประเทศ หรือ คำคาคาคาณะ เป็นต้น

4) ผลการสอบถามทัศนะของผู้ฝึกแซโดอิงพบว่า มีความมั่นใจว่า การฝึกแซโดอิงมีประโยชน์ต่อการพัฒนาทักษะพูดโดยเฉพาะในเรื่องของสำเนียง ความเร็ว ความคล่อง ที่เป็นธรรมชาติมากขึ้น และที่สำคัญคือ ผู้ที่ฝึกแซโดอิงมีเจตคติที่ดีต่อการฝึกแซโดอิงชอบการฝึกแซโดอิง และจะนำไปใช้ฝึกด้วยตนเองในอนาคต ซึ่งเท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า การฝึกแซโดอิงมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาทักษะการพูดและผู้ฝึกก็มีเจตคติที่ดีต่อการฝึกแซโดอิง

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปฏิบัติซึ่งมีข้อจำกัดดังต่อไปนี้ คือ

1) จำนวนตัวอย่างมีจำกัด ทำให้ไม่สามารถแบ่งตัวอย่างเป็นกลุ่มเพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการฝึกแต่ละประเภทได้

2) การตรวจสอบความถูกต้องของการออกเสียงทำโดยเจ้าของภาษาเพียง 1 คน ซึ่งผลการตรวจสอบความถูกต้องอาจมีลักษณะโน้มเอียงไปตามทัศนคติของผู้ตรวจสอบได้

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงที่พบโดยเฉพาะการตระหนักรู้ของตัวผู้ฝึกเองว่า “สามารถออกเสียงได้ดีขึ้นเมื่อได้ผ่านการฝึกแชโดว์” เป็น

เสียงสะท้อนที่สำคัญที่ทำให้เชื่อมั่นได้ระดับหนึ่งว่าควรให้ผู้เรียนได้ฝึกแชโดว์เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาทักษะการออกเสียงและการพูดของผู้เรียน และสิ่งที่ผู้สอนควรใส่ใจอย่างยิ่งคือเนื้อหาที่จะนำมาใช้ในการฝึกควรเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจในมุมมองของผู้ฝึก สิ่งที่ควรศึกษาเพิ่มเติมต่อไปคือ เนื้อหา ลักษณะใดที่เหมาะสมสำหรับการฝึกแชโดว์สำหรับผู้เรียน และ รูปแบบการประเมินใดที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินพัฒนาการของตนเองได้อย่างถูกต้องและแม่นยำ

บรรณานุกรม

- ทัศนีย์ เมธาพิสิฐ. (2554). ประสิทธิภาพของการฝึกแชโดว์เพื่อปรับปรุงการออกเสียงคำยืมในภาษาไทยปุ่น. *วารสารวิจัยปุ่นศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา* ปีที่ 27 (เล่ม 2). หน้า 67-79.
- สุรางค์ ไคว้ตระกูล. (2543). *จิตวิทยาการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพมหานคร: บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- Baddeley, A.D.&Hitch,G.J. (1974). Working memory, In.G.A.Bower (ed.) *The Psychology of Learning and Motivation* (Vol.8.), New York: Academic Press, 47-89.
- Baddeley, A.D. (2000). The episodic buffer:a new component of working memory? *Trends in Cognitive Sciences* (Vol.4 No.11), pp. 417-423.
- Hagiwara, H. (2005). 「シャドーイングの日本語音声教育における有効性」 『国文学論叢』 第52号.
- Iwata, M. (2008). 「日本語学習者におけるシャドーイング訓練の有効性」 『広島大学大学院教育学研究科紀要第2部』 57, 219-228.
- Kadota, S & Tamai, K. (2004). 『決定版英語シャドーイング』 コスモピア.
- Kadota, S. (2004). 『シャドーイングと音読の科学』 コスモピア.
- Karasawa, M. (2009). 「シャドーイングが日本語学習者にもたらす影響—短期練習による発音面及び学習者意識の観点から—」 『お茶の水女子大学人文科学研究』 6, 209-220.

- Kobayashi, N., Foard Haniwa, J.& Yamamoto, K.(1995) 「『日本語能力簡易試験 (SPOT)』の得点分布. 傾向」 『筑波大学留学生センター日本語教育論集』 第 10 号, 107-120.
- Methapisit, T. (2010a) . 「シャドーイングの効果に関する研究－外来語の発音矯正の観点から－」 in 『国内外の日本語学習者に対する指導法としてのシャドーイング』 2010世界日本語教育大会論文集, International Conference of Japanese Language Education 2010, 31 July -1 August, National Cheng-Chi University, the Association of Japanese Language Education Taiwan and Japanese Language and Literature Association of Taiwan, 30 July-1 August 2010 at Taipei, Taiwan, CD-Rom item no.519, 1417-2-5.
- Methapisit, T. (2010b). 「外来語の発音矯正に対するシャドーイング法の効果と限界」 “Effectiveness and Limitation of Shadowing Technique to Improve Pronunciation of Loanwords in Japanese” presented in the International Symposium “The Application of Shadowing Method on the Acquisition of Second Language Speech” 2010, 3 August 2010 at National Taichung Institute of Technology, NTIT.
- Mochizuki, M.(2006). 「シャドーイング法の日本語教育への応用を探る－学習者の日本語能力と シャドーイングの効果に対する学習者評価との関連性を中心に－」 『関西大学視聴覚教育』 第29 号, pp. 37-55, 関西大学.
- Sakoda, K.(2006). 「「わかる」から「できる」への運用能力養成のためのシャドーイングの研究」 日本語教育国際研究大会 口頭発表資料, ICJLE 2006, New York.
- Sakoda,K & Matsumi, N.(2004). 「日本語指導におけるシャドーイングの基礎的研究－「わかる」から「できる」への教室活動の試み－」 『2004年度日本語教育学会秋季大会予稿集』, 223-224.
- Sakoda, K & Matsumi, N.(2005). 「日本語指導におけるシャドーイングの基礎的研究(2)－音読との比較調査からわかること－」 『2005年度日本語教育学会秋季大会予稿集』, 241-242.
- Tamai, K. (1997). 「シャドーイングの効果と聴解プロセスにおける位置づけ」 『時事英語学研究』 第36号日本時事英語学会.
- Tamai, K., Nishimura, T., Tanaka,F.& Funayama, N.(2002). 「シャドーイングの有効性をめぐって－外国語教育と通訳教育の視点から」 『通訳研究』 No. 2日本通訳学会.

Torikai, K. (ed.). 玉井健・染谷泰正・田中深雪・鶴田知佳子・西村友美. (2003). 『はじめてのシャドーイング』 学習研究社.

Wiltshier, J. (2007). Fluency through shadowing-What, why, and how? In K.Bradford-Watts (Ed.), JALT2006 Conference Proceedings. Tokyo: JALT, 498-506.

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับการเตรียมบทความต้นฉบับ

วารสาร jsn Journal เปิดรับบทความวิชาการหรือบทความวิจัยต้นฉบับจาก อาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ที่ทำงานวิชาการเกี่ยวกับญี่ปุ่นศึกษา บทความที่ส่งมายังกองบรรณาธิการเพื่อรับการพิจารณาสำหรับตีพิมพ์ต้องเป็นต้นฉบับที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อการตีพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น บทความอาจเขียนเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ รูปแบบของการจัดเตรียมบทความจะต้องเป็นไปตามแนวทางของวารสาร ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร บทความจะต้องผ่านการอ่านและการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้นๆ วิธีการประเมินบทความใช้ blinding system

แนวทางการจัดเตรียมต้นฉบับ

บทความต้นฉบับที่จะเสนอเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ควรมีความยาวไม่เกิน 20 หน้ากระดาษ A4 โดยจัดหน้ากระดาษด้วยขนาดมาตรฐาน บทความต้นฉบับจะประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่ง (หน้าแรก) ระบุ ชื่อบทความ ชื่อ-สกุลผู้เขียน สังกัด บทคัดย่อ คำสำคัญ และเชิงอรรถ เป็นภาษาไทย ส่วนที่สอง (หน้าที่สอง) มีรายละเอียดทุกประการเหมือนในหน้าแรกเป็นภาษาอังกฤษ ส่วนที่สาม (ตั้งแต่หน้าที่สามเป็นต้นไป) เป็นเนื้อหาของบทความโดยเรียงลำดับตามมาตรฐานปกติของการเขียนบทความ ทั้งนี้ผู้เขียนควรใช้ตัวเลขอารบิกในการเรียงลำดับองค์ประกอบของบทความในส่วนของบทนำจนถึงบทสรุป บรรณานุกรมหรือภาคผนวก(ถ้ามี)ให้เขียนต่อท้ายจากบทสรุปตามลำดับโดยไม่ต้องใช้ตัวเลขในการเรียงลำดับ การจัดทำบรรณานุกรมให้ใช้ระบบ APA (American Psychological Association)

รูปแบบของการนำเสนอ

การเตรียมต้นฉบับบทความให้มีระยะห่างระหว่างบรรทัด single space กรณีตัวอักษรภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวอักษร Cordia New ขนาดของตัวอักษรที่ใช้มีรายละเอียดดังนี้

1. ชื่อบทความ: ตัวเข้ม ขนาด 20 พอยท์
2. ชื่อ-สกุลของผู้เขียน: ตัวเข้ม ขนาด 16 พอยท์ (สังกัดของผู้เขียน: ตัวเอียง ขนาด 16 พอยท์)

3. บทคัดย่อ: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์ (ไม่เกิน 10 บรรทัด)
4. คำสำคัญ: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์ (ไม่เกิน 5 คำ)
5. หัวเรื่อง: ระดับต้น (เช่น 1.XXX, 5.XXX, บรรณานุกรม, ภาคผนวก) ตัวเข้ม ขนาด 18 พอยท์, ระดับรองลงไป (เช่น 1.1, 2.1.3) ตัวเข้ม ขนาด 16 พอยท์
6. เนื้อหา: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์
7. เชิงอรรถในหน้าแรกและหน้าที่สอง: ตัวปกติ ขนาด 12 พอยท์ (มีสองส่วน)
- * รายละเอียดบางประการที่ผู้เขียนต้องการระบุเกี่ยวกับบทความ กิตติกรรมประกาศ ฯลฯ

** ระบุตำแหน่งทางวิชาการหรือตำแหน่งอื่นของผู้เขียนบทความ ที่อยู่และ e-mail ดังตัวอย่างต่อไปนี้ รองศาสตราจารย์ ดร... , ที่อยู่ติดต่อได้ : , e-mail :

8. เชิงอรรถในเนื้อหาบทความ: เขียนไว้ในแต่ละหน้า ตัวปกติ ขนาด 12 พอยท์ เรียงลำดับด้วยตัวเลขอารบิก
 9. ตาราง: ตัวเข้มหรือตัวปกติ ขนาด ไม่เกิน 16 พอยท์ (ตามความเหมาะสม)
 10. บรรณานุกรม: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์
 11. ภาคผนวก: ตัวปกติ ขนาด 16 พอยท์
- หากมีความจำเป็นต้องใช้ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นให้ใช้ MS Mincho ตัวอักษรภาษาญี่ปุ่นที่ใช้โดยทั่วไปในเนื้อหาให้มีขนาด 10.5 พอยท์ (จะมีขนาดอักษรเท่ากับอักษรไทย Cordia New ขนาด 16 พอยท์) หากเป็นการใช้ภาษาญี่ปุ่นในส่วนอื่นๆ ของบทความให้ปรับขนาดตามความเหมาะสมโดยยึดถือหลักเกณฑ์ข้างต้น

ตารางและภาพ

ผู้เขียนจะต้องเรียงลำดับตารางและภาพโดยใช้ตัวเลขอารบิก (เช่น ตารางที่ 1 ภาพที่ 2) และต้องระบุชื่อตารางและภาพหลังตัวเลขด้วย โดยกำกับไว้บนตารางหรือภาพ ขนาดของตัวอักษรในตารางและภาพใช้ตามหลักเกณฑ์ข้างต้นโดยพิจารณาตามความเหมาะสม ความสวยงาม และลักษณะของเนื้อหา ต้องระบุแหล่งที่มาของตารางและภาพให้ครบถ้วน หากเป็นผลการศึกษาหรือเรียบเรียงโดยผู้เขียน ให้ระบุด้วย เช่น คำนวณ/เรียบเรียง/สรุปโดยผู้เขียน

การอ้างอิงในเนื้อหาและการลงรายการบรรณานุกรม แบบ APA

การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุชื่อสกุลของผู้เขียน ตามด้วยปีที่พิมพ์และเลขหน้าภายในวงเล็บ ตัวอย่างเช่น กรณีหนังสือ บทความในวารสาร หรือรายงานวิจัย (อ้างศักดิ์

อายุวัฒนะ, 2547, น. 20) หรือ (Feuchtwanger, 2002, p. 99) กรณีหนังสืออ้างอิง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, 2546, น. 37) หรือ (Merriam-Webster's collegiate dictionary, 1993, p. 125) กรณีเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ (ชวณะ ภวานันท์, 2548) หรือ (Lesley University, 2005) ตัวอย่างการลงรายการบรรณานุกรมของสิ่งพิมพ์ประเภทต่างๆ มีดังนี้

หนังสือ

ชำระศักดิ์ อายุวัฒนะ. (2547). *ไทยในมาเลเซีย*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
Feuchtwanger, E. (2002). *Bismark*. London: Routledge.

หนังสือแปล

ซองด์, ณ. (2547). *ปีกแห่งพลัง* [Les ailes de courage] (พูลสุข อาภาวัชรธรรม์
ต้นพรหม, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์บุ๊คส์. (ต้นฉบับพิมพ์ ปี
ค.ศ. 1872)
Leplace, P.S. (1951). *A philosophical essay on probabilities* (F.W.
Truscott & F.L. Emory, Trans.). New York Dover. (Original work
published 1814)

หนังสืออ้างอิง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. (2546). กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์.
Merriam-Webster's collegiate dictionary (10th ed.). (1993).
Springfield, MA: Merriam-Webster.

รายงานวิจัย

ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว. (2535). *การศึกษาสถานภาพและนโยบาย
เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส: เด็กทำงาน* (รายงานผลการวิจัย).
กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
Broadhurst, R. G., & Maller, R.A. (1991). *Sex offending and recidivism*
(Tech. Rep. No.3). Nedland, Western Australia: University of
Western Australia, Crime Research Centre.

วารสาร

ประมุข สัจจิต. (2541). ปัญหาและแนวทางแก้ไขเศรษฐกิจไทย. *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 19(2), 34-39.

McArdle, E. (2006). Getting it right. *Harvard Law Bulletin*, 57(2), 22-27.

เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

ชวนะ ภวานันท์. (2548). ธุรกิจสปาไทยนำก้าวไกลไปกว่านี้. ค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2548, จาก <http://www.businessgai.co.th/content.php?data=407720-opinion>

Lesley University. (2005). Basic APA format for citing print materialist media. Retrieved April, 28, 2006, from <http://lesley.edu/library/guide/citation>

การเสนอบทความ

ผู้เขียนต้องส่งบทความในรูปแบบเอกสารจำนวน 3 ชุด โดยส่งทางไปรษณีย์มายัง กองบรรณาธิการ *jsn Journal* (รศ.ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา) ชั้น 3 อาคารวิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330

jsn Journal is a peer-reviewed academic journal published by the Japanese Studies Network -Thailand (JSN-Thailand) once a year. It publishes original academic articles on any Japanese related issues in both humanities and social sciences, for example, linguistics, literatures, Japanese language as foreign language, culture, history, politics, international relations, law, public policy, economy and business, society, education.

Editor Worawet Suwanrada
Chulalongkorn University

Editorial Board

Chaiwat Kamchoo *Chulalongkorn University*
Siriporn Wajawalaku *Thammasat University*
Saikao Tipakorn *Chulalongkorn University*
Patamawadee Suzuki *Thammasat University*
Bhuddagarn Ratchatorn *Chulalongkorn University*
Chantana Chanbanchong *Naresuan University*
Maitree Intaraprasit *Khonkaen University*
Warinthorn WooWong *Thammasat University*
Saowalak Suriyawongpaisarn

Chulalongkorn University

Kanlayanee Sitasuwan *Chulalongkorn University*
Chomnard Setisarn *Chulalongkorn University*
Pakatip Skulkru *Thammasat University*
Pranee Jongsutjarittam *Kasetsart University*
Surangsee Tansiangsom *Chulalongkorn University*
Nonglak Limsiri

Chulachomklao Royal Military Academy

Chonlada Kopattha *Thammasat University*

Editorial Secretariat Ekasit Nunbhagdi
Orn-anong Saiphoklang

Editorial correspondence

jsn Journal (Worawet Suwanrada)
3rd Floor Visidh Prajuabmoh Building
Chulalongkorn University,
Pathumwan, Bangkok 10330
E-mail: jsnjournal@gmail.com

Editorial Note

Legal Development and People's Participation in the Managements of Nuclear Power's Problems in Japan: Lessons for Thailand Chanwit Chaikan	1
The Relationship between Human Beings and Bulls on Tokunoshima Island Chomnard Setisarn	21
The Usage of Figurative Expression in Tosanikki Attaya Suwanrada	42
Wavering Stability? : Past and Present Values of the Japanese Baranee Boonsong	57
The Effects of Using Shadowing on Improving Oral Skills: Emphasis on Speed and Accuracy Tasanee Methapisit	78